cena 10 din

DE

25. februarja 1982

Glasilo Zveze sindikatov Slovenije, glavni urednik: Dušan Gačnik, odgovorni urednik: Andrej Ulaga, v. d.

DELAVSKA ENOTNOST

št. 8 — leto XXXXI

Slika: Miško Kranjec

Za naftne zagate ni kriv le dolar

Mirno lahko trdimo, da se nosilci energetskega razvoja Jugoslavije v minulem obdobju niso vedli preveč modro. Njihovi rezultati se namreč razhajajo s planskimi opredelitvami. Ko se je ob naftnih krizah ves svet streznil in začel varčevati, smo se mi trkali na prsi, kako bomo drago uvoženo nafto nadomestili s premogom, kako bomo... No, podatki lepo pokažejo, kaj smo od teh obetov uresničili. Delež tekočih goriv v energetski oskrbi je vztrajno rasel, se vzpel skorajda do polovice, delež premoga (čeprav pomeni več kot štiri petine jugoslovanskih energetskih rezerv) pa je v nekaj letih celo zdrknil in se ustavil pri nekaj več kot 30 odstotkih skupne energetske porabe.

Tudi tu je vzrok, da je v skupnem deficitu državne trgovinske bilance leta 1970 predstavljal uvoz energije 100 milijonov, zdaj pa že domala 3 milijarde dolarjev!

Zadnje čase nas stresajo novice s svetovnega naftnega tržišča — države OPEC so pocenile nafto, Iran je v nekaj tednih trikrat znižal ceno nafte, v Avstriji se je pocenil bencin... Hkrati smo doma podražili bencin, ob padajočem povpraševanju po nafti v tujini (znajo pač pametno kupovati, ko je nafta cenejša in si ustvariti primerne zaloge) si belimo glave, kako priti do najnujnejših količin nafte.

Republike so se res dogovorile, kako zagotoviti sredstva za nakup nafte na konvertibilnih področjih, pa je dogovor obstal na papirju. To je povzročilo vrsto kriznih obdobij v oskrbi tržišča z nafto in njenimi derivati. Sledil je znani (začasni) ukrep zveznega izvršnega sveta, naj se naftno gospodarstvo kratkoročno zadolžuje. Takšni krediti seveda niso ugodni in rafinerijam so lani prinesli 14 milijard dinarjev izgub. Dodajmo še neizkoriščene zmogljivosti (slabih 60 odstotkov jih zmorejo izkoristiti rafinerije, ki smo jih tako zaletavo gradili in po katerih še zdaj niso zadušeni vsi apetiti?)... Tudi nad tem se velja zamisliti ob vsem zatrjevanju, kako nam neugodna pariteta dolarja draži bencin.

No, zvezni izvršni svet je šel naprej in sprejel nov začasni ukrep.

Tokrat je to zakon, po katerem morajo vse republike in pokrajine od svojega konvertibilnega izvoza odmakniti dobrih 10 odstotkov za nakup nafte. Res še ne velja dolgo, pa vendar je moč ugotoviti, da ne daje pravih rezultatov — to dokazujejo na primer rafinerije na Reki in v Bosanskem Brodu, ki so morale že ustaviti proizvodnjo.

Takole je šlo — naftno gospodarstvo in porabniki se nikoli niso znali pravočasno sporazumeti o količini in načinu nakupa nafte in o njeni delitvi. Zvezna vlada je morala to področje jemati vse bolj v svoje roke. Namesto z varčevalnimi ukrepi smo se soočali z omejitvami uvoza, proizvodnja rafinerij je pešala... Namesto 30 milijonov ton nafte letno zdaj predelajo le približno polovico. Čeprav takšna gibanja niso novost, je v Makedoniji še lani stekla proizvodnja v novi rafineriji, Srbija se željam po gradnji še ni odrekla... Težko je bilo zatreti miselnost o donosnosti naftne proizvodnje in o neodvisnosti oskrbe v posameznih republikah — zdaj, ob rastočih izgubah pa so republike na »svoj interes« pozabile in upajoče zrejo v skupen družbeni žep.

Torej, občasni, začasni, neceloviti in ne vselej smotrni administrativni posegi v naftno področje so marsikaj zapletli — tudi na koncu, ko bi morala Slovenija plačati za četrtino nafte več, kot jo bo porabila. Toliko pač prispeva k skupnemu izvozu na konvertibilno področje. Povejmo še, da je prav Slovenija na področju varčevanja storila največ, da je najbolj omejila porabo nafte, pa se zdaj kljub sorazmerno največjemu prispevku še kako otepa s pičlo oskrbo. Spet smo dobili ukrep, ki glede na gornje ugotovitve nič kaj ne spodbuja varčevalnih prizadevanj.

Ciril Brajer

Iz vsebine:

V tej številki priloga: Sindikalni poročevalec št. 2

Kako bomo volili? Skupščine družbenopolitičnih skupnosti in skupščine samoupravnih interesnih skupnosti Organi za izvedbo volitev in njihove naloge

Jugoslovanski podlistek

Vrednotenje proizvodnega in ustvarjalnega dela

na straneh: 4, 5, 6, 7, 12, 13, 14

Druga plat »prodaje« naših rudarjev v Nemčiji

Od kod podtikanja namesto podpore

Stran 2—3

Ozadje pomanjkanja zdravil

Zdravilo zoper odloke je samoupravljanje

Stran 11

Druge sindikalne delavske športne igre v Škofji Loki

Popestritev in pobuda hkrati

Stran 14

Kaj o tem menite vi?

Zadnja med osmimi jugoslovanskimi rafinerijami je začela obratovati sredi lanskega leta, ko je bilo že na dlani, da so časi naftne obilice za nami, ko so se že vse obstoječe rafinerije otepale z izgubami, z neizkoriščenimi zmogljivostmi... Še danes ne moremo reči, da so republiški in pokrajinski apetiti celo ob tako jasnem položaju zamrli. Zmogljivosti jugoslovanskih rafinerij so zdaj izkoriščene približno 60-odstotno in gibanja na tem področju so vse prej kot obetavna. Vemo, zakaj so se republike tako zavzemale za gradnjo »lastnih« rafinerij. Dokazano je, da so v blago rečeno, čudnem sistemu dogovarjanja o sredstvih, količinah nakupa nafte in delitvi prav republike in pokrajini s svojimi rafinerijami bolje vozile, spomnimo se še, da je bila ta veja gospodarstva še kako donosna, da so bili (in so kljub izgubam še) osebni dohodki v njej prav v vrhu... Res pa je tudi, da zdaj človeka moti, ko najnovejšo podražitev tako »samo po sebi razumljivo« utemeljujejo z nujnostjo, naj družba pač pokriva izgube rafinerij. Nič nismo zvedeli o gospodarsko utemeljenih načrtih, kako in kaj ukreniti v naftnem gospodarstvu, kaj (poleg cen) velja v bodoče še urediti — le to, da smo na izpitu dogovarjanja padli, da tudi administrativni ukrepi niso zalegli in to, kar smo pač že vajeni(?) sprejemati za najlažjo pot: z višjimi cenami bomo (doklej?!) rešili položaj rafinerij. O vsem tem in pa še o možnosti, ali ne bi morda kazalo del dokazano prevelikega rafinerijskega potenciala zapreti, tokrat sprašujemo Republiški komite za energetiko, industrijo in gradbeništvo Slovenije in pristojne tovariše v zveznem izvršnem svetu?

Uredništvo DE

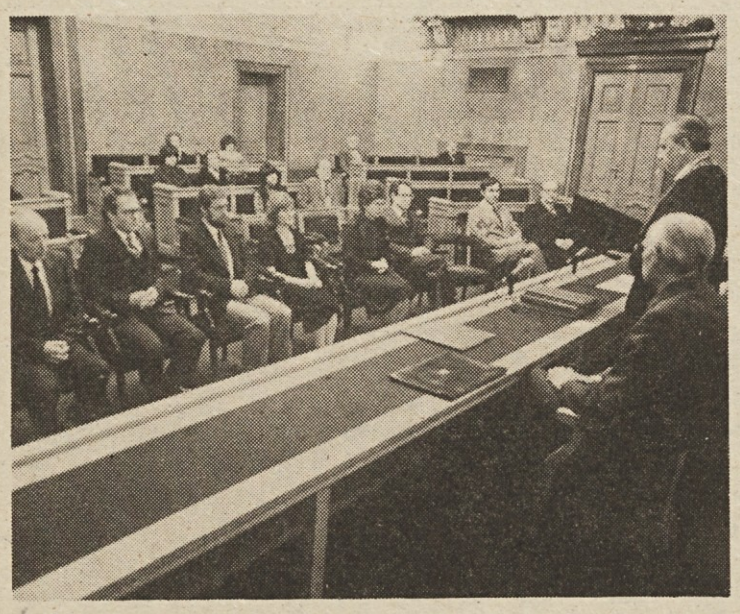

V začetku tedna je rektor Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani slovesno razglasil osem novih doktorjev znanosti. Novi doktorji znanosti so postali: Milan Butinar, Ratko Ščepanović, Anton Cedilnik, Stanislava Jeler, Vera Jordanovska, Marko Razinger, Avgust Ovsenik in Stanislav Zazula. *Slika: M. Zaplatil*

V prostorih Izvršnega sveta SR Slovenije so pred dnevi na novinarski konferenci predstavili knjigo Občina kot komuna. Gradivo za knjigo je zbral in uredil dr. Ciril Ribičič in je poglobljena študija razvoja delegatskega sistema, predvsem v zadnjih nekaj letih. V njej avtorji kritično obravnavajo napredek v razvoju delegatskega sistema in ugotavljajo pomanjkljivosti. *Slika: Andrej Agnič*

Pusta so resda že pokopali. Bilo je veselja ob tem vsakoletnem prazniku norčij. Starejšim do teh ni bilo, saj se je ravno ob pustu podražil bencin. Neobremenjeni s takimi tegobami so bili otroci, ki so se veselo zabavali. V ljubljanski Festivalni dvorani se je zbralo kar več kot 150 maškar. Veselo je bilo tudi skoraj po vseh osnovnih šolah in vrtcih po Sloveniji. *Slika: Dragan Arrigler*

Druga plat »prodaje« naših rudarjev v Nemčiji

Odkod podtikanja namesto podpore

Dobrih deset let bo, odkar delovne organizacije, članice poslovne skupnosti Rudis opravljajo rudarsko gradbena investicijska dela v tujini. To je ena redkih asociacij združenega dela, ki povezuje delovne organizacije iz vse države in se usklajeno, enotno loteva te vrste del na tujem. Rudisova najmočnejša grupacija je rudarsko geološka. Njene članice, Geološki zavod Ljubljana, REK RGD Trbovlje, GRRO Zeleni vrh Svrljig, RGP Knjaževac, Vrdnik, sozd REIK Kolubara in GIRK Kalun Drniš, opravljajo investicijska rudarska dela v Avstriji, Alžiriji, Etiopiji, Tuniziji, Egiptu, Iranu, Tanzaniji, Gvineji, Indiji — največ pa v Zvezni republiki Nemčiji. V tej državi kot soizvajalci specializiranih nemških tvrdk delajo pri odpiranju in širjenju rudnikov črnega premoga. Rudis preskrbi in vodi posle, dela pa opravljajo njegove članice izvajalke z delavci, ki so zaposleni v jugoslovanskih delovnih organizacijah in jim gredo torej vse samoupravne, socialne in družbeno politične pravice ter dolžnosti delavcev v združenem delu.

»Na prodaj nismo Sloveni nikdar?«

Za to ponosno Finžgarjevo trditev so zadnje dni postavili več vprašajev. V jugoslovanskem tisku so se vrstili zaskrbljeni in zaskrbljujoči članki. Njihove avtorje je vznemirila usoda rudarjev, ki da ne opravljajo investicijskih rudarskih del za svoje delovne organizacije, ampak da jih le-te nič manj kot prodajajo nemškim podjetnikom. Bralec se je pač moral zamisliti nad družbo, v kateri živi, ko je bral:

»Prodaja rudarjev na akord«, »neposredna eksploatacija nekaj tisoč rudarjev prinaša milijone mark«, »ob pomanjkanju rudarjev doma jih novačijo za delo v tujini«... Na te vsebinsko najbolj grozljive trditve so se nizali očitki o lažnih obljubah rudarjem pred odhodom na tuje, o človeka nevrednih bivalnih razmerah, slabi prehrani, pravcati sužnosti nemškim delodajalcem — bivanje naših rudarjev v Nemčiji so primerjali celo z zloglasnimi taborišči. Skratka, moč je bilo razbrati, da je naša družba v cingljanju mark oglušela za svoje najosnovnejše vrednote, da je postavila na kocko ugled in dostojanstvo ne le rudarjev v tujini, ampak nas vseh.

V pisanju o tako sramotnem ravnanju je bila največkrat omenjena Poslovna skupnost Rudis. Menda se v imenu malih organizacij meni za posle v Nemčiji, ki so, razgaljeni, le čista prodaja delavcev. Za posredniške usluge pri nečednih poslih potem zaračuna tja do tri odstotke deviznega prihodka...

»Če je vse to res?!« je moralo stresti vsakogar. Še bolj smo se zamislili, ko smo pri odkrivanju ozadja »prodaje delovne sile na akord« zvedeli, od kod je pravzaprav prišla pobuda — kazalo je namreč, da je za usodo naših rudarjev najprej zaskrbelo nemške sindikate. Ko je proti koncu lanskega leta Beograd obiskala delegacija Sindikatov delavcev energetike in rudarstva Zvezne republike Nemčije, so njeni člani ocenili, da so naši rudarji pravzaprav zaposleni kot nemški delavci, da jih naše delovne organizacije plačajo le formalno, da jih torej prodajajo. Za to oceno so »prijeli« na sindikatu delavcev energetike Srbije in novinarji so se razhudili, kot smo že na kratko zapisali. Takšno pisanje so povzela Izvestja, Frankfurter Allgemeine Zeitung...

Trnova dobrohotnost

»Prodajo« smo seveda lahko preverili le med »prizadetimi« rudarji. Napotili smo se na Rudis Inženiring v Münchnu, ki usmerja celotno poslovno dejavnost na osnovi poslovne politike, opredeljene v samoupravnih aktih poslovne skupnosti. Potem smo obiskali rudarje v Mülheimu, Dorstenu, Dienslakenu in Ibbenbürenu — ne da bi hoteli vnaprej dvomiti v dobrohotnost nemških sindikalnih tovarišev, smo vendar najprej povprašali tudi po ozadju njihove pobude. Tako delavci Rudisa kot njihovi nemški sodelavci so nam povedali, da so v odboru sindikata delavcev energetike Srbije (in novinarji seveda) »nasedli« trditvam nemških sindikatov. Ti da imajo še kako velik interes za zapletljaje okoli naših delavcev, ki delajo v Nemčiji.

Že prej smo vedeli, kako nemški sindikati silijo, da bi se ti delavci včlanili v njihove sindikate — čeprav je jasno, da so zaposleni v naših organizacijah združenega dela in le začasno (morda res dolgo) opravljajo dela v tujini. Tu za interesom res ni treba posebej brskati — detaširanih delavcev je zdaj v Nemčiji skupaj 12.000 in sindikalna članarina je v tej državi precej višja kot pri nas. Kar je morda še pomembnejše, z velikim številom novih članov, ki gotovo ne bi bili med najbolj aktivnimi, bi tem sindikatom ob bolj ali manj pasivni volilni pravici znatno zrasla moč. Prepričali smo se tudi, da naši rudarji praviloma zaslužijo več kot nemški, saj jim gredo po samoupravnem sporazumu dodatki, ki jih Nemci ne prejemajo. Ti so s tem vse prej kot zadovoljni, pritiskajo na svoj sindikat...

Splošno znana in priznana je krepka asimilacijska politika v Nemčiji, ki tudi mimo sindikatov ne gre in bi jo bilo prav v njih kaj lahko uresničevati. Omeniti velja še število brezposelnih, ki v tej državi nevarno raste in je že blizu dveh milijonov. Jasno je torej, da so detaširani delavci marsikomu trn v peti. Čeprav delajo tam, so naši v vsej širini in globini te besede — torej ne le, da se asimilacijska politika od njih odbija, postajajo celo jedro, okoli katerega se zbirajo tisoči delavcev, ki so odšli v Nemčijo po kaj drugačni poti in za usodo katerih bi nas moralo včasih res bolj skrbeti.

Marsikateri nemški tvrdki zmanjkuje investicijskih sredstev, pogosto morajo prekiniti pogodbe z izvajalci del tudi v premogovništvu in pri tem pač niso čustveni. Kaj pogosto se je že zgodilo, da je bil ob pogodbo prej nemški partner kot pa tuj — za rudarska investicijska dela se namreč poleg jugoslovanskih bore še francoski, angleški, poljski in češkoslovaški izvajalci. Ko smo obiskali Porurje, smo zvedeli, da so že odpuščali Nemce, medtem ko so Jugoslovani obdržali pogodbe — da ne začnemo sipati vse hvale, ki so jo nemški partnerji vsuli na solidnost, poslovnost in strokovnost Rudisa, na izkušenost in prizadevnost naših izvajalcev... Kaže torej, da nemških sindikatov le ne vodi zgolj človekoljubna skrb za delovni in življenjski položaj naših delavcev.

Ob boju zunaj ovire doma

Ko smo že pri pobudi za (lahko rečemo) gonjo proti Rudisovemu načinu dela v Nemčiji, obrnimo kritično ost naših sogovornikov še na domača tla. Povedali so nam, da ta gonja ni prva, a da se je vsaka končala z družbeno podporo tej dejavnosti. Spomnili so nas le na dogodke pred približno dvema letoma, ko so v Srbiji hoteli ustanoviti svoj »Rudis«. Precej članic Rudisove poslovne skupnosti je namreč iz te republike in na vso moč so jih vabili, naj svojo poslovno skupnost zapustijo, da bi ustanovili novo. Ker so se pod Rudisovo streho kar dobro počutili in predvsem videli dobre razvojne možnosti, so ostali skupaj. Potem so brž začeli deževati očitki na rovaš del v tujini. Čeprav je ta del Rudisove poslovne usmeritve znova dobil potrditev in podporo družbene skupnosti, jim je vsa javna polemika vrgla v tujini kar velika polena pod noge.

Tokrat smo se lahko sami prepričali, kaj lahko povzročijo ne dovolj pretehtane (in preverjene) obtožbe, javno razpravljanje brez prave osnove in predvsem brez jasnega cilja. Predstavniki Rudisa so pravili (in sami smo lahko videli), da vsak polemičen članek v jugoslovanskem tisku najprej najde pot na mize nemških poslovnežev. Jasno je, da v neusmiljenem konkurenčnem boju zgrabijo za vsako bilko — in katera bi bila trdnejša od one, ki jim jo ponudimo sami?!

Tudi tokrat ni drugače. Vse skupaj so povzela še nemška javna občila in v rastoči brezposelnosti ter doslej najmočnejši recesiji v Nemčiji javnost gotovo ni naklonjena tuji konkurenci na domačih tleh. Posledice vsega tega so vselej iste — močan pritisk na cene in druge pogoje dela ter poslovanja v tujini. Koliko pa je nam do prodora na tuje trge, tudi z uslugami, menda ne kaže posebej poudarjati.

Poleg znanja ali bolje iznajdljivosti nam predvsem manjka sredstev, predvsem deviznih, da bi lahko učinkovito nastopali v deželah v razvoju. Rudis je ubral svojo pot. S sodelovanjem je pridobil zaupanje nemških partnerjev, s skupnim delom na sodobni tehnologiji ter opremi pa zbira sredstva in izkušnje za prodor na tuje trge. To je torej cilj, za katerega se delavci Rudisovih članic »prodajajo« na tuje.

Napak usmerjena zaskrbljenost

V Zvezni republiki Nemčiji je zdaj zaposlenih približno 342 tisoč Jugoslovanov (z družinami vred jih je blizu 600 tisoč). V tudi za razvito Nemčijo težkih gospodarskih časih jih je brez dela ostalo več kot 31.000. Naj rečemo, da med temi ni »prodanih«, da jih Nemci ne izkoriščajo, da živijo dobro in vsestransko povezani z domovino?

Hkrati je v tej državi dobrih 10.000 detaširanih delavcev, od tega blizu 2800 iz delovnih organizacij v sklopu Rudisa. To so naši delavci, z vsemi pravicami, ki jim gredo iz državljanstva in združenega dela. Ti pa so torej prodani in izkoriščani?

Rudisu očitajo, da jih je novačil, ko v Jugoslaviji rudarjev primanjkuje. Oprimo se na pogovore z delavci in na anketo, ki jo je pripravil Rudis: ko so se njegove članice lotile investicijskih del v nemškem rudarstvu, položaj našega premogovništva ni bil rožnat. Poplava nafte je »zalila« jame in rudarji so ostajali brez dela. Če so takrat z Rudisom dobili delo, tudi na tujem, bodimo pošteni — ni odleglo le njim. Vladimir Andonovič iz RGPO Knjaževac se je spominjal:

»Leta 1968 smo zaprli rudnik Podvis, nekaj pozneje je zamrl še rudnik Dobra sreča. Ko je domala 1000 rudarjev ostalo brez dela, smo ustanovili posebno organizacijo za investicijska dela doma in ko smo se pridružili Rudisu, smo leta 1974 začeli delati v Nemčiji. Zdaj imamo v svojo temeljno organizacijo združenega dela. Razen posebnosti, ki so v tujini nujne, živi njenih 500 delavcev samoupravno in družbeno politično življenje kot druga polovica, združena v tozdu doma.«

Res so se časi tudi za premogovnike obrnili, spet jih cenimo in spet potrebujemo rudarje. Toda — od leta 1973 so Rudisove članice v tujini zaposlile le 5 odstotkov rudarjev. Vsi drugi delavci so prišli iz zavodov za zaposlovanje (vseh mogočih poklicev) in to priča vse prej kot o novačenju rudarjev! Prej nasprotno. Če so se tedaj rudarji v Rudisu rešili brezposelnosti, so se v kasnejših letih (vemo, kako je z vpisom na rudarske šole doma) pred odhodom v tujino in potem številni delavci usposobili za rudarje. Takšni delavci, ki sicer jame od blizu ne bi videli. Po šolanju doma so morali biti še najmanj pol leta zaposleni, šele potem so lahko odšli v tujino. Tako piše v samoupravnih aktih in tako so nam pripovedovali sogovorniki na treh nemških deloviščih. Šolanje in usposabljanje se tudi potem ni končalo, doslej so v Rudisu omogočili kvalifikacijo več sto rudarjem in izšolali so 120 rudarskih tehnikov. Od vseh zdaj zaposlenih v Nemčiji je bilo le pičlih 30 odstotkov že prej rudarjev.

Pod ostro lupo zakonov

Povzemimo naše brskanje po samoupravnih aktih, pogodbah, sporazumih... Rudis preskrbi in organizira posle in tako združena dejavnost je brez dvoma smotrna, učinkovita in tudi cenejša. Po obsegu uslug, od pravnih, strokovnih do finančno računovodskih, zaračuna izvajalcem svoj delež. Čeprav

Stanko Hriberšek, Jura Veselčič, Faik Mujkič, Ivan Vidovič, skupina rudarjev, ki jo v ibbenbürenskem premogovniku pri odpiranju novih zračnih poti vodi August Jordan, se strinja: »Bivanje in hrano imamo v redu, v rudniku je varnost prva beseda, tako da je obolenj in poškodb za polovico manj kot doma...«

so način in meje tega obračunavanja članice opredelile v samoupravnih aktih, morajo Rudisove službe kar naprej odgovarjati o (in za) svojem delu. Prav zdaj delavski sveti članic tehtajo nov pravilnik o poslovanju Rudisa v ZRN. Bolj se bo približal svobodni menjavi dela in članicam poleg nadzora omogočil res neposreden vpliv na število zaposlenih, plan, stroške...

Pravilnik o razporejanju delavcev na delo v tujini in o njihovem nagrajevanju temelji na Zakonu o varstvu državljanov SFRJ na začasnem delu v tujini in na vseh potrebnih predpisih ter družbenopolitičnih izhodiščih. Dodajmo še stroge nemške predpise in videli smo, da delavec, ki pred odhodom v Nemčijo podpiše samoupravni sporazum, ve celo to, kolikokrat bo dobil oprane rjuhe.

Z odločanjem o bistvenih stvareh svoje delovne organizacije je pa tako: formalno so zagotovljene prav vse samoupravne pravice. Ogledali smo si ne le akte, tudi zapisnike sej svetov enot — stanovanjska posojila, višina terenskega dodatka, stroški, srednjeročni načrti, referendumi, volitve, kaj bi naštevali. Na več področij posežeta tako naša kot nemška zakonodaja z vsemi svojimi predpisi in meddržavnimi dogovori. Vse, kar Rudis v Nemčiji počne, je pod strogim nadzorom — denimo nemških predpisov, ki ostro prepovedujejo odstopanje in posredovanje delovne sile. Nemški urad za delo in republiški oziroma pokrajinska komiteja za delo bdijo nad poslovanjem. Čeprav obe plati onemogočata »prodajo« delavcev, smo slišali za poseben sporazum, da nemški partnerji ne smejo prevzemati naših delavcev, čeprav bi ti to želeli...

Od kod očitki?

Pa ne želijo! Pomenki z rudarji so potrdili, da so še kako dobro obveščeni, da se dobro zavedajo svojih prednosti in prednosti, ki jih s svojim delom omogočajo delovnim organizacijam in družbi. Seznanjeni so s plani razvoja, ki temeljijo tudi na njihovem prispevku. Čudili so se, od kod vsi očitki, ko pa od Rudisa vsi skupaj pričakujemo, da bo svoje delo v tujini skušal okrepiti, da bo povečal devizni priliv. Vedo, da položaj v Nemčiji tem našim hotenjem ni naklonjen in belijo si glave, od kod podtikanja namesto podpore. Vedo, da so si njihove delovne organizacije včasih konkurirale doma in zavedajo se, da so zdaj združeni uspešni na zahtevnem tujem trgu...

Geološki zavod Ljubljana ima letno več kot tisoč delovišč in od tega približno 80 v tujini, na treh celinah. Odprta so od nekaj dni do več mesecev in na nemških dela zdaj okrog 800 rudarjev. Pripovedovali so nam, kako so ob zapiranju rudnikov trkali na vrata in kako pritisk na geološki zavod ni jenjal tudi pozneje. Denimo iz Bosne, kjer so bili po ponovnem razcvetu premogovništva pošteno nejevoljni zaradi odhajanja rudarjev drugam. No, nesoglasja so se potem kaj hitro razpletla, ko so v tej republiki krepko popravili osebne dohodke rudarjev. Tako v zadnjih letih tudi na geološkem zavodu zaposlujejo in izučijo večino delavcev iz drugih poklicev, torej družbi rudarje dajejo in ne novačijo.

Obiskali smo jih v Dorstenu in Dienslakenu. Ne bi radi sadili cvetk, a naša srečanja v naselju hišic in v sobah zasebnega hotela so nas prepričala v vse prej kot v »taborišče«. Ne le, da vsi Rudisovi rudarji bivajo brezplačno, bivajo tako in praviloma bolje, kot se pač biva v samskih domovih. Da ne bi začeli s »socialno reportažo«, v vrsti pomenkov nismo slišali (niti našli) pripomb čez stanovanje ali hrano — razen seveda, da vselej in povsod obroki ne prijajo jugoslovanskemu okusu. Beseda ne steče gladko, pa vendar — prav vsi rudarji imajo bogate izkušnje s temi deli doma in njihove primerjave delovnih ter življenjskih razmer nam ne morejo biti v ponos. Dodajmo pa, da je marsikatera bridka padla iz užaljenosti zaradi stvari, ki so jih o sebi brali v jugoslovanskem tisku.

»Nihče ni in ne bi mogel nikogar od nas prisiliti, naj pride sem!« so pribijali. »Prav tako ni nikogar moč prisiliti, naj ostane tukaj! Vsak se lahko vrne, če le hoče. Delovne organizacije so nam po vrnitvi jamčile isto ali podobno delo. Nekateri so se že vrnili in nismo še slišali, da bi kdo ostal na cesti.«

No, tujina je pač tujina in je nihče ni tako pohvalil, da bi ga zamikalo ostati. Ta je pogrešal domačo hrano, oni morje, tretji spet dekleta, ki so na tujem bolj hladna... Vsak je povedal, s kakšnim ciljem je prišel za boljšim zaslužkom in ko ga bo lahko uresničil...

Kakor kje in kakor kdo

Smejali so se našim vprašanjem o tem, če res niso nagrajeni po delu. Ne bi razčlenjevali, koliko k temu primakne nemški partner glede na delovni učinek in koliko gre delavcu stimulativnega dela po pravilniku delovne organizacije. Ponovimo le, da dober rudar zasluži dnevno do 30 mark več kot njegov manj prizadevni tovariš.

Vsi imajo stanovanje zastonj, še posebej plačano zasebno stanovanje, če pridejo z družinami, jamske premije, jamske dodatke, deputat oziroma nadomestilo zanj v devizah, regres, dve plačani potovanji letno v domovino, terenski dodatek... Lanski mesečni zaslužek rudarja je bil v povprečju do 3000 mark ob vseh naštetih ugodnostih.

Povedali smo že, da zaslužijo z dodatki naši rudarji več kot nemški — in to brez izkoriščanja, pretiranega nadurnega dela ali kaj podobnega. Nasprotno, pojasnili so, da ob dobri organizaciji dela nadurno delo komajda pride v poštev.

Pohvalili so se z delovnimi razmerami, skrbijo za varnost in potem je stekla beseda o obveščenosti, samoupravljanju, povezanosti z dogajanjem v domovini. Ugotovitve bi kaj težko strnili bodisi v hvalo ali v grajo. Formalne možnosti so pač takšne kot doma, delo posameznih svetov delovnih enot pa je odvisno od njihovih članov. Tudi z delegati teh svetov, ki redno obiskujejo delavske svete svojih kolektivov doma, je podobno. Eni se pred odhodom temeljito pomenijo s sodelavci in jih po povratku obvestijo, spet drugi so bolj »molčeče« narave.

Sicer pa za obveščenost skrbe s časopisi, občinskimi in drugimi glasili, posebnimi kasetami, internimi glasili, večkrat jih obiščejo predsedniki delavskih svetov in predstavniki družbenopolitičnih organizacij iz domovine. Praviloma imajo dobre vezi z bližnjimi jugoslovanskimi klubi.

Med potjo v Porurje smo se pomenili tudi s Petrom Graškom, predsednikom delavskega sveta poslovne skupnosti Rudis. Med drugim je tekla beseda o kadrovskih vprašanjih. Velike težave imajo menda z vodilnim tehnično administrativnim kadrom. Za investicijska dela v deželah v razvoju dobijo primerne strokovnjake z izrednimi težavami. Pogoj je (poleg pripravljenosti iti ven) namreč visoka strokovnost, znanje tujih jezikov in po možnosti poznavanje tujih običajev, organizacije. Poslušali smo misli o naših velikih željah na tem področju in o slabostih sistema izobraževanja, ki hotenjem in potrebam gospodarstva ne sledi. No, hkrati pa je takšne kadre kaj težko »spraviti« iz razvitih držav. Vodilni delavci in strokovnjaki so doslej svoje delo preradi kovali v oblake, prikazovali svoj delež kot nenadomestljiv in v tujini so si ustvarjali pravcate fevde. S tem so seveda drugim delavcem onemogočili, da bi se v tujini usposobili in obogatili svoje znanje ter izkušnje — hkrati pa so pod bremenom izrazito potrošniškega okolja pogosto izgubili pravo smer. Zato so v Rudisu drugače zastavili kadrovsko politiko in vodilni delavci se morajo iz tujine vrniti domov najkasneje v štirih letih.

Drugo vprašanje je pri delavcih v proizvodnji. Drugo in novo. V zadnjem času jih praktično ni mogoče zamenjati. Vzemimo dveletno pogodbo za investicijska dela v premogovniku. Če bi delavci po opravljenem delu odšli domov, jih ob sklepu nove pogodbe ne bi mogli poslati nazaj niti jih zamenjati z drugimi. Torej pogodbe sploh ne bi mogli skleniti.

Tako pač določajo predpisi, s katerimi se Nemčija v zagatah gospodarske recesije brani prevelikega prihajanja tujih delavcev. Nove pogodbe je moč sklepati le, če jih izpolnjujejo z delavci, ki imajo že pristanek nemških oblasti za opravljanje tovrstnih del.

Pri nas prodajajo živino!?

V Ibbenbürenu smo zvečer obiskali rudarje v hiši, kjer stanujejo, zjutraj pa so nas popeljali v rudnik. Lahko kar ponovimo vtise prejšnjih obiskov. Ker imajo svojo kuhinjo in kuharico, tudi pripombe o jugoslovanskem okusu odpadejo. Skratka, zadovoljni so in ni čudno, da so se jim zamerila vprašanja o »prodaji, izkoriščanju, zlorabi...« Vedeli so, kaj so o njihovem življenju zapisali doma in so pač na nas stresli jezo, češ »Pri nas doma prodajajo živino in ne ljudi!«.

Nič se jim ni dobro zdelo, da kdo na tak način skrbi zanje, skrb jim naša družba vse drugače dokazuje. »Kdo pa vam dovoli, da obtožujete delavce prodaje svojih tovarišev — saj kdo drug pa bi kaj takega v imenu kogarkoli ali česarkoli še lahko storil?!« Natančno so nam povedali, kolikšen odstotek deviznega prihodka gre za osebne dohodke, kolikšen delovni organizaciji in kolikšen družbeni skupnosti.

Kdorkoli se je mudil v Nemčiji, je lahko spoznal, da se skriva za zdomstvom ničkoliko tragedij, človeških, družinskih, tudi družbenih. Podobne so, kot jih lahko poiščemo doma, le da se godijo našim ljudem na tujem in je prav, da nas zato toliko bolj bolijo. Morali pa bi te tragedije poiskati, prav vse, in jih skupno reševati — kolikor je to le v moči družbe in vsakega njenega člana posebej.

Ne gre pa (kot nikjer drugje) s prstom kazati kar povprek. Verjetno ne na Rudis, ki s svojo dejavnostjo krepko pomaga svojim razvojnim načrtom in našim družbenim prizadevanjem. Pomaga tudi visokokvalificiranemu rudarju, ki je lani zaslužil »čistega« 45.000 mark in se nam je lahko smejal v brk, ko smo mu omenili »prodajo delovne sile«. Smejal še sploh, ker je povsem dobro vedel, koliko njegovega deviznega zaslužka je dobila družba in njegova delovna organizacija. Ne le da je vedel, po vseh samoupravnih poteh je odločil, kam bo ta denar šel. Odločil se je, kot njegovi sodelavci v Nemčiji in doma, da ta devizni prihodek ne bo vključen v osnovo, ki bi omogočala višje osebne dohodke. Pribil je, da so se namenili s tem denarjem kupiti stroje, opremo, vse, kar potrebujemo za pridobivanje deviz in surovin, za katere moramo zdaj pač sodelovati z denarno in strokovno bolj podkovanimi tujimi partnerji. Ne prizna, da bi lahko o tem kdo odločal mimo in brez njega, ne prizna, da bi si lahko kdorkoli drznil vprašati, ali je prodan...

To niso razmišljanja »iz teorije sistema«. Porodili so jih pogovori z rudarji. Jura Veselčič, Husein Šehič, Stipe Gudič, Stanko Hriberšek, August Jordan v Ibbenbürenu pa Ibrahim Hadrovič, Milivoj Porkarilovič, Nenad Pantelič v Dorstenu in še jih je bilo, so odkrito govorili — tisti, ki so delegati v svetu delovne enote in oni, ki so povedali, da je samoupravljanje krasna stvar, ker omogoča poleg dobrega zaslužka še človeka vredno življenje, da jim je to dovolj in jih delovanje v samoupravnih organih ne zanima. Vsi pa so se strinjali s tem, da so se čudili:

»Pa kdo se je spravil nad nas, ki smo delavci kot vsi v Jugoslaviji, čeprav delamo tukaj. Saj nas delo doma čaka. Ko smo se doma selili po rudnikih, nas nihče ni vprašal, ali bi raje v Bosno, Srbijo, Slovenijo. Delali smo pač tam in tisto, kar je kolektiv sprejel za svojo nalogo. Za sem pa so vsakogar vprašali, mu vse razložili, potem smo podpisali sporazum...«

Ciril Brajer

Kaj pričakujejo sindikati od svojega tiska?

Sindikalni tisk še premalo usmerja in motivira delavce za uresničevanje sindikalnih akcij. Takšno oceno, ki naj bi veljala za vso Jugoslavijo, smo slišali na nedavni seji sveta za politični sistem pri svetu Zveze sindikatov Jugoslavije.

Mnogi razpravljalci pa se niso strinjali z informacijo o sindikalnem tisku in njegovi vlogi pri uresničevanju nalog Zveze sindikatov Jugoslavije, saj so menili, da zgolj na podlagi statističnih podatkov ne moremo ocenjevati vseh sindikalnih časopisov v Jugoslaviji, poleg tega pa ti podatki temeljijo na že vrsto let ponavljajoči se in neprimerni metodologiji.

V informaciji o sindikalnem tisku, ki jo je pripravila strokovna služba sveta Zveze sindikatov Jugoslavije, manjka predvsem idejnopolitična ocena sindikalnih časopisov, pa tudi razčlemba, kaj je sindikalni tisk napravil za uresničevanje sindikalnih stališč ter za uresničevanje politike gospodarske stabilizacije. Poleg tega bi morala ocena zajeti tudi celotno izdajateljsko sindikalno dejavnost, saj je tudi ta pomemben del obveščanja in usposabljanja sindikalnega članstva. V vsem sindikalnem tisku bi v bodoče moralo biti več člankov, ki bi delavcem omogočali vpogled v različne možnosti za njihovo lažje delovanje in odločanje. Kritični članki o konkretnih težavah morajo še naprej ostati v sindikalnem tisku, saj v večini primerov spodbudijo družbeni dialog in akcijo. Prav tako ni sprejemljiva splošna ocena, da za sodelovanje uredništev sindikalnih časopisov republik in pokrajin ni bilo nič storjenega. Delavska enotnost je del svoje uredniške politike usmerila na stalno izmenjavo izkušenj z drugimi uredništvi, jim nudila pomoč pri oblikovanju zasnov glasil in podobno. Za dobro ali slabo medrepubliško sodelovanje so odgovorni izključno komunisti v uredništvih sindikalnih glasil.

Član sekretariata predsedstva republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije Franček Kavčič pa je v razpravi menil, da se uredniška politika sindikalnih časopisov razlikuje, kot se razlikuje tudi dejavnost republiških in pokrajinskih sindikalnih organizacij. Dogovoriti bi se morali predvsem, kakšen naj bo sindikalni tisk, kar iz informacije ni razvidno, ter komu je namenjen. Predlagal je, da bi tudi v drugih republiških in pokrajinskih sindikalnih organizacijah enkrat letno ocenili uredniško politiko sindikalnega časopisa, kot smo se za to dogovorili v Sloveniji.

Nekateri sindikalni časopisi sploh ne objavljajo člankov o sejah organov zveze sindikatov, češ da tovrstne informacije niso zanimive za bralce. Vsi navzoči na seji so menili, da mora sindikalni tisk objavljati tudi takšne informacije, vendar v zmernih mejah in na ustrezen način. Drugo vprašanje pa je, če smo naredili dovolj za to, da so te informacije razumljive in zanimive.

Sindikalni tisk bo za sindikalno članstvo postal bolj zanimiv, če bo vseboval več poglobljenih analiz, komentarjev ter člankov, ki bodo spodbujali določene rešitve. Seveda pa tega ni moč doseči, če v nekaterih uredništvih primanjkuje strokovno in idejnopolitično usposobljenih in ustvarjalnih novinarjev.

Bralnost sindikalnega tiska je težko oceniti, saj v nobenem sindikalnem časopisu razen v Delavski enotnosti niso izvedli ankete o mnenjih, kritičnih pripombah in predlogih bralcev. Zato je to ena prvih nalog sindikalnega tiska.

O vlogi sindikalnega tiska bodo razpravljali tudi na seji sveta Zveze sindikatov Jugoslavije. Na splošno pa se o njegovi vlogi pri uresničevanju družbene vloge in nalog Zveze sindikatov Jugoslavije premalokrat pogovarjamo — največkrat šele takrat, ko se v sindikalnem časopisu pojavi članek z neprimerno vsebino. Zato naj bi postali takšni pogovori pogostejši, so menili razpravljalci.

Pavle Vrhovec

Ali že dovolj cenimo proizvodno in ustvarjalno delo?

Izkušnje, ki jih velja posnemati

Ustreznejše družbeno in materialno vrednotenje proizvodnega in ustvarjalnega dela je tako rekoč tema dneva v vseh organizacijah združenega dela in v družbi sploh. Nič čudnega, saj je od uveljavljanja stališč, ki jih je sprejel 3. kongres samoupravljalcev Jugoslavije o ustreznejšem vrednotenju tega dela, v dobršni meri odvisno, kakšni bodo rezultati stabilizacijskih prizadevanj, koliko bomo z ustreznejšim vrednotenjem proizvodnega in ustvarjalnega dela ustvarili možnosti za večje zanimanje mladih za proizvodne poklice in nenazadnje tudi postopoma razbremenili združeno delo preobsežne administracije.

Tudi »mali kongres samoupravljalcev« v Kragujevcu. Rdeči prapor, si je zadal nalogo, da se temeljiteje spoprime z vprašanji ustreznejšega vrednotenja proizvodnega in ustvarjalnega dela, da delegati iz vseh republik na tej svojevrstni tribuni samoupravljalcev izmenjajo izkušnje med seboj ter se dogovorijo za pota nadaljnjega uresničevanja delitve po delu in uveljavljanja zlasti proizvodnega dela. Ko smo poslušali razprave v Kragujevcu, smo opazili, da so med posameznimi organizacijami združenega dela precejšnje razlike, boljšega vrednotenja proizvodnega in ustvarjalnega dela se lotevajo na različne načine in zategadelj so tudi rezultati različni. Po svoje govorijo o tem tudi prispevki naših sodelavcev iz drugih republik in pokrajin, ki jih objavljamo v podlistku današnjega časnika.

Za Slovenijo lahko trdimo, da smo naredili kakovosten korak naprej v spreminjanju odnosa do proizvodnega dela. Bolj ga cenimo v primerjavi z drugimi deli in opravili v organizacijah združenega dela in tudi pri vrednotenju ustvarjalnega dela smo v zadnjih letih dosegli sorazmerno ugodne rezultate. Kajpak nihče ni z njimi povsem zadovoljen, saj bi samozadovoljstvo v sedanjem času, ko bijemo boj za stabilizacijo — delitev po delu in rezultatih dela pa je zelo pomemben dejavnik spodbude delavcev za boljše delo in gospodarjenje sploh — bila slaba uteha v krčevitih naporih za spreminjanje odnosov na področju razporejanja dohodka in sredstev za osebne dohodke. Zveza sindikatov Slovenije je že na 2. konferenci, ki je bila namenjena prav razporejanju dohodka in delitvi sredstev za osebne dohodke, opozorila na potrebo dograjevanja sistemov delitve ter samoupravnega sporazumevanja in dogovarjanja o razporejanju dohodka. To je bil začetek temeljitejših premikov v organizacijah združenega dela tudi na področju ustreznejšega vrednotenja proizvodnega in ustvarjalnega dela. Slovenski delegati so v razpravi v vseh treh komisijah kragujevškega srečanja samoupravljalcev nanizali dosežene rezultate, vendar pa tudi zelo kritično spregovorili o pomanjkljivostih v sistemih nagrajevanja, ki se ponekod kažejo tako, da se v organizacijah združenega dela odločajo le za linearno povečanje osebnih dohodkov posameznim kategorijam zaposlenih, kar po eni strani pelje v uravnilovko, ki je prav gotovo največji sovražnik prizadevanjem za večjo produktivnost in boljše gospodarjenje in po drugi strani uspava prizadevanja za dograjevanje sistemov delitve po delu in rezultatih dela.

Seveda pa je boljše vrednotenje proizvodnega in ustvarjalnega dela moč izpeljati le skozi urejene in spodbudne sisteme delitve, ki so kajpak samoupravno sankcionirani. Primerov za takšen način dela nam v naši republiki ne manjka. Novoles, Litostroj, Gostol, tekstilna industrija in še bi lahko naštevali. Toda...? Vsi delegati so opozarjali, da nestabilne gospodarske razmere in preveliko administriranje pri oblikovanju gospodarskih pogojev v dobršni meri spodkopavajo prizadevanja v delovnih kolektivih na področju nagrajevanja po delu, pri ustreznejšem vrednotenju proizvodnega dela in dela v težkih delovnih razmerah ter ustvarjalnega dela. Kljub temu pa ostaja v organizacijah združenega dela dovolj manevrskega prostora, da uresničimo sprejete opredelitve o delitvi po delu in rezultatih dela ter o boljšem vrednotenju proizvodnega in ustvarjalnega dela.

Takšna pa je bila tudi zahteva delegatov na srečanju »Rdeči prapor« v Kragujevcu!

Marjan Horvat

Kličemo (069) 21-511

Na zvezi je Marjeta Benko, predsednica sindikalne konference v Potrošniku

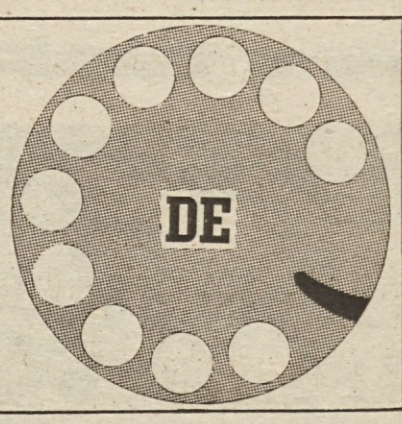

— Slišali smo, da v vaših osnovnih organizacijah sindikata še niste opravili občnih zborov?

»Res je. Toda ti bodo že ob koncu tega tedna, v petek in soboto, ki sta za nas, ki delamo v trgovini, najbolj prikladna dneva za sestanke.

— In čemu boste namenili največ pozornosti?

»Predvsem gospodarjenju. Naši zaključni računi kažejo, da smo relativno dobro gospodarili. Skupni prihodek je ugoden, vendar pa tudi drži, da se sam obseg prodaje ni bistveno povečal. Pozna se padec kupne moči. Zato bomo morali v prihodnje nameniti več skrbi izkoriščanju notranjih rezerv v poslovanju, boljši organizaciji dela in zlasti smotrnemu zaposlovanju in zaposlenosti naših ljudi. Veste, nekateri razmišljajo o deljenem delovnem času, vendar menim, da to ni dobra »pogruntavščina« za naše razmere, sicer pa bodo o tem povedali svoje občni zbori osnovnih organizacij sindikata.«

— Potemtakem bodo tudi osebni dohodki na »tapeti«, mar ne?

»V Prekmurju so povprečni osebni dohodki nižji kot je povprečje v slovenski trgovini, čeprav naši delavci prav nič manj ne delajo in tudi akumulacija je približno enaka. Da, osebnim dohodkom moramo nameniti vso skrb, saj so naši ljudje zaradi nizkih osebnih dohodkov precej nejevoljni. Resnici na ljubo pa moram povedati, da med delavci nimamo socialno ogroženih, vendar pa to ne more biti merilo za zadovoljstvo z višino osebnih dohodkov. Kako izboljšati gospodarjenje, kako povečati osebne dohodke v skladu z dogovorjenimi merili, bo bržkone osrednje vprašanje na vseh občnih zborih. Kaj več o tem vam bom lahko povedala po občnih zborih. Dobro bi tudi bilo, če bi novinarji kaj več pisali tudi o razmerah v trgovini, o družbenoekonomskem položaju teh delavcev. Tudi za Delavsko enotnost to velja!«

Marjan Horvat

Skupna seja predsedstev republiškega sveta ZSS in republiške konference ZSMS

Konec lagodnosti

Na skupni seji predsedstev republiškega sveta slovenskih sindikatov in republiške konference ZSMS so obravnavali predloge sprememb in dopolnitev zakona o delovnih razmerjih in zakona o zaposlovanju in zavarovanju v primeru brezposelnosti. Potem ko so člani obeh predsedstev uvodoma podprli predloge predvidenih sprememb in dopolnitev, se je najprej zataknilo pri uvedbi tako imenovane socialne evidence. Mnenja o tem, ali bi kazalo vgraditi socialno karto tudi v nov zakon o delovnih razmerjih, so si bila sila različna. Bilo je mnogo tehtnih razmišljanj, da je to nujno storiti, prav toliko pa tudi tistih, po katerih socialna evidenca ne sodi v ta zakonski akt. Razprava je bila še zlasti razburkana, ko je šlo za to, ali naj socialna evidenca zajame vse delavce od snažilke do direktorja ali samo tiste, ki bi se znašli v slabšem socialnem položaju oziroma bi prosili za socialno pomoč.

Končne odločitve o tem predsedstvi nista sprejeli, čeprav bi za iztočnico razmišljanja lahko uporabili sklep skupščine socialnega varstva Slovenije, ki zavezuje vse občinske skupnosti, da do konca leta uredijo skupno evidenco prejemnikov socialnih pomoči. Torej gre le za evidenco prejemnikov socialne pomoči in ne vseh delavcev, kakor je tudi jemati osnovni smoter socialne karte. Stvar sindikalnih organizacij pa je (vsaj morala bi biti), da pretrese, kdo od članov je dejansko socialno ogrožen in potrebuje pomoč, čeprav zanjo spričo osebnih in drugih zadržkov ni zaprosil. Smisel socialne karte je v tem, da dobi pomoč samo tisti, ki jo resnično potrebuje. Tako bomo preprečili zlorabe socialne pomoči. Popolnoma brez pomena je torej voditi evidenco za vse delavce, saj bi to lahko pomenilo samo dodatno administracijo, nove stroške in nenazadnje tudi podvajanje podatkov.

Člani obeh predsedstev pa so se vendarle zedinili, da socialna evidenca ne sodi v zakon o delovnih razmerjih, ker je na koncu prevladalo mnenje, da socialne karte ne gre jemati tako kot denimo davčno kartico, ampak da gre bolj za objektivno presojo posameznikovega socialnega položaja. Ob tem so sklenili, da moramo še naprej spodbujati politično akcijo in družbeno aktivnost pri iskanju metodologije za zbiranje podatkov. Bržda pri tem ne bi bilo slabo, če bi sindikati sedli za skupno mizo s skupnostjo socialnega varstva in se dogovorili za delitev dela. Na dlani je namreč, da je omenjena metodologija že precej izdelana, kar priča tudi 3. konferenca ZSS, še zlasti pa prispevek Konrada Derlinka iz Kranja, kjer bo od uspešne uvedbe takšne evidence minilo kmalu že leto.

Najbolj pa se je na seji zaiskrilo, ko je prišel na tapeto »sporni« 36. člen omenjenega zdajšnjega zakonskega osnutka, ko je šlo za to, ali se v primerih težjih kršitev delovne discipline MORA, SE ali pa se LAHKO izreče kazen. Stari zakon je doslej namreč dajal možnost, da delavci po samoupravni poti odločijo o tem. Tudi o tem so si bila mnenja na moč različna. Vendarle pa so razpravljalci potem, ko smo med drugim tudi zvedeli, kdo vse je že bil v tovarni, sprejeli stališče, da SE izreče kazen. Jasno pa je, da bo o tem dokončno odločila javna razprava, ki se bo v vseh temeljnih okoljih šele začela.

Glede drugega zakona pa so člani obeh predsedstev menili, da bi kazalo znižati tako spodnjo kot zgornjo mejo denarnega nadomestila. Zdaj je namreč v veljavi osnova za izračun denarnega nadomestila, ki znaša 60 odstotkov povprečnega mesečnega osebnega dohodka posameznega delavca v letu pred prenehanjem delovnega razmerja. Po novem naj bi prezposelni, ki imajo do tega pravico, prejemali od 80 odstotkov zajamčenega osebnega dohodka do višine povprečnih osebnih dohodkov v tekočem letu. Tako naj bi prenehali s staro prakso, ko je marsikdo iskal delo, hkrati pa »prosil boga«, da ga ne bi našel.

Ivo Kuljaj

Predlagamo

V zadnjem času so se zvrstile številne sindikalne akcije, ki so trajnejše narave za delo osnovnih organizacij sindikata in organov zveze sindikatov. Za nami je 3. konferenca, ki je razčlenila vlogo in položaj sindikata pri uveljavljanju delavcev kot nosilcev socialne politike in socialne varnosti. Tudi temeljne kandidacijske konference v organizacijah združenega dela so že zaključene. Pred nami so obravnave zaključnih računov v temeljnih samoupravnih skupnostih in nenazadnje so v večini osnovnih sindikalnih organizacij že imeli občne zbore.

Bržkone bi bilo zanimivo ugotoviti, kako so delavci v posameznih samoupravnih okoljih obveščeni o teh dogodkih, kako so posamezna glasila v organizacijah združenega dela in tudi druga sredstva javnega obveščanja opravila svoje naloge. Spoznali bi pomanjkljivosti, napake in nedoslednosti... In tudi na pozitivne premike bi morali opozoriti, mar ne!

Sicer pa je treba pripraviti tudi natančne programe o obveščanju delavcev v pripravah na sindikalne kongrese.

Prav gotovo gre za celovito in zahtevno nalogo odgovornih tovarišev za obveščanje. Zato predlagamo, da se sestanejo komisije za obveščanje in politično propagando pri občinskih svetih zveze sindikatov in se o tem pogovorijo. Ponujamo jim takšen dnevni red, ki naj bi zajel ves tematski sklop rezultatov obveščanja.

DNEVNI RED:

1. Kako smo seznanili delavce z aktualnimi nalogami zveze sindikatov

Ta točka dnevnega reda je obširna, saj razmišljamo tudi o programu obveščanja o pripravah na kongrese. Razprave v komisijah bodo gotovo zanimive. Zategadelj predlagamo, da nas povabite na te seje.

Vrednotenje proizvodnega in ustvarjalnega dela na Hrvaškem

Bogata vsebina opraviči tudi zamude

Premalo je še primerov, na podlagi katerih bi lahko pomislili ali celo ugotovili, da je delo proizvodnih delavcev in ustvarjalno delo družbeno in materialno vrednoteno v skladu s prispevkom, ki ga ima v razmerju s povečano storilnostjo, rastjo dohodka in celotnega hitrejšega razvoja. Posamični primeri pa so vendarle potrditev, da smo na pravi poti, da to posebej podpirajo proizvodni delavci in nosilci proizvodnje. Zato ni naključje, da je boljše vrednotenje proizvodnega in ustvarjalnega dela ostalo temeljno načelo novega družbenega dogovora o dohodku na Hrvaškem in eno izmed prvih vprašanj med osmimi ugotovljenimi, na katera morajo odgovoriti vse temeljne organizacije združenega dela in delovne skupnosti v svojih novih samoupravnih splošnih aktih in pravilnikih.

Res je, da je ta ukrep dobil splošno podporo, vendar ne moremo še reči, da je postal prevladujoč v tistih aktih, ki so bili sprejeti na podlagi novega družbenega dogovora, oziroma, ki se, mimogrede, znatno razlikuje od dogovora o dohodku v drugih republikah in pokrajinah. V mnogih tozdih in delovnih skupnostih še niso sprejeli novih samoupravnih aktov in pravilnikov, nič manj ni takšnih, kjer načelo boljšega vrednotenja proizvodnega in ustvarjalnega dela ni uresničeno tako, kot to predvideva novi dogovor. Zato je tudi rok za izvajanje dogovora, ki je potekel konec januarja, molče podaljšan praktično za nedoločen čas, dokler ne bodo ocenili, da so samoupravni splošni akti in pravilniki v tozdu usklajeni z načeli družbenega dogovora. Na Hrvaškem so dali poudarek kakovosti in roku. Menijo, da se je treba izogniti formalnemu usklajevanju in ohranjanju starih vsebin, zato ni nič hudega, če bodo nove pravilnike sprejeli mesec ali dva kasneje.

Načelno je torej vse rešeno, imamo tudi dobre primere in organizacije združenega dela, kot na primer istrski premogovniki Raša, kjer so že pred sprejetjem novega družbenega dogovora o dohodku uresničili pobudo sveta zveze sindikatov Hrvaške o boljšem vrednotenju proizvodnega dela. Kljub temu se še ne moremo pohvaliti s kakšnimi večjimi rezultati. Zakaj?

Vzroki so številni. Gre za nerazumevanje te politike in odpore v organizacijah združenega dela, predvsem pri tistih, ki želijo še naprej obdržati pridobljeni položaj v delitvi, v hierarhiji, pri diplomah, na podlagi delovne dobe in drugega, kar novi družbeni dogovor ne priznava več, niti kot merilo niti kot temelj za sistem delitve.

Lahko pa bi tudi dejali, da smo morda podcenjevali zapletenost naloge, ki smo se je lotili z novim dogovorom, saj navsezadnje ni tako enostavno določiti vseh opravil in delovnih nalog, ki jih sestavlja nek delovni proces, še zlasti pa je težko ugotoviti njihovo medsebojno zapletenost, relativno vrednost, spremljanje uresničevanja in vpliv na delovni rezultat, brez česar ni delitve po delu, pa tudi ne boljšega družbenega in materialnega vrednotenja proizvodnega in ustvarjalnega dela. Za kako zapleteno nalogo gre, pove podatek, da so v Djuro Djakoviču ugotovili celo 52 tisoč opravil in delovnih nalog, za katere je treba šele ugotoviti medsebojna razmerja. In če k tej obsežni nalogi dodamo tudi zahtevo, da je treba bolje vrednotiti proizvodno ustvarjalno delo in delo v težjih delovnih razmerah, potem nam postane šele jasno, za kako zapleteno nalogo gre. Nanjo lahko gledamo kot na politično akcijo, od katere hrvaški sindikat ne namerava odstopiti niti ne komurkoli popuščati. Politika boljšega vrednotenja proizvodnega in ustvarjalnega dela ni nič drugega kot dosledno vrednotenje politike delitve po delu in rezultatih dela.

Karmelo Vlahov

Republiški odbor sindikata gradbenih delavcev

Predolga pot od dogovorov do uresničevanja

O tem, kako se pripravljajo na skupščino v republiškem odboru sindikata gradbenih delavcev, smo se pogovarjali s sekretarjem Štefanom Praznikom.

— Če bi hoteli priprave shematično deliti, nam je dejal, bi jih lahko delili na organizacijske, kadrovske in vsebinske. Poglavitno pa je, da skupščina ne bo pomenila posebne preusmeritve pri dejavnosti, marveč dogovor, kako še bolj učinkovito uresničevati dosedanje sklepe in naloge.

Izhodišče za dejavnost gradbenikov predstavljajo vse tri sindikalne konference in julijska problemska konferenca ZK Slovenije o gradbeništvu. Vsi ti dogovori nalagajo sleherni sindikalni organizaciji ogromno nalog, obenem pa ugotavljajo premajhno odzivnost na oblikovane sklepe in predloge v občinah in zlasti v osnovnih organizacijah. Tako končni rezultati ne ustrezajo vloženim prizadevanjem in tu bi morali začeti. Skrajšati bi morali dolgo pot od oblikovanja stališč (na primer v republiškem odboru) do konkretnih ukrepov v osnovnih organizacijah. Sodijo, da so premiki zaznavni šele v zadnjem letu, ko so tudi v občinskih odborih v večji meri začeli uresničevati dogovore v okviru republiškega sveta.

V sindikatu gradbenih delavcev za zdaj ne čutijo posebnih potreb po organizacijskih spremembah. Občinske odbore imajo v 37 občinah, še v petih občinah pa bi bilo po njihovem mnenju smotrno organizirati občinske odbore gradbenih delavcev. Po drugi strani pa je res, da le v dveh slovenskih občinah ni gradbenega podjetja v takšni ali drugačni obliki, zato stike z delavci poskušajo vzdrževati neposredno.

Sindikalne skupine na vsakem gradbišču

Pri organiziranju sindikalne dejavnosti ugotavljajo nekatere pomanjkljivosti. Predvsem sodijo, da je dejavnost preveč zožena in omejena le na sindikalne organe. Zato bodo posebno pozornost namenili organiziranju v slehernem okolju, kjer gradbeni delavci delajo. Poiskali bodo ustrezne oblike in metode sindikalnega dela na slehernem gradbišču, zlasti še na manjših, kjer naj bi oblikovali sindikalne skupine, ali pa vsaj nekoga pridobili tudi za delovanje in povezovanje v sindikatu. Kjer so delavci, tam mora delovati tudi sindikat, je njihov moto.

Znano je, da pestijo gradbenike hude tegobe: pomanjkanje dela, neorganiziranost, neenotni nastopi in zlasti nesposobnost za samoupravno dogovarjanje o delitvi proizvodnih programov in dela. Konkurenca je celo med ozdi v sestavljenih organizacijah združenega dela. Ali bodo občni zbori sindikalnih organizacij in skupščina republiškega odbora sindikata gradbenih delavcev premostili te ograje? Slika: A. Ulaga

Letošnja skupščina bo 4. junija, na dan gradbenih delavcev. Tako bodo poskušali dopolniti program praznovanja — ta je bil doslej enostransko zastavljen — in ga vsebinsko dopolniti tako, da bo dan gradbincev resnično namenjen vsem problemom in dejavnosti članov sindikata na področju gradbeništva.

Na področju gradbeništva je precej delavcev, ki so na začasnem delu v tujini. Za njihov položaj je značilna vrsta problemov — od dohodka, povezovanja, samoupravnega položaja do sindikalne povezanosti. Tej problematiki bodo v prihodnje namenili posebno skrb in od tod izvira tudi predlog, naj bi se eden od podpredsednikov republiškega odbora posebej ukvarjal s to problematiko.

Gradbeniki precej razmišljajo tudi o najustreznejših kadrovskih rešitvah v svojih organih. Odkrito so spregovorili o dosedanji dejavnosti članov republiškega odbora, ocenili njihovo sodelovanje in pripravljenost ter ugotovili, kdo zaradi dolžine mandata ne more več kandidirati za nov odbor. Računajo, da bo po skupščini nadaljevala delo približno tretjina dosedanjih članov republiškega odbora, v izvršnem odboru pa okrog polovica. O vseh teh predlogih se že dogovarjajo z občinskimi odbori. Da bi zagotovili večjo mobilnost izvršnega odbora, bodo število njegovih članov povečali z dosedanjih 11 na 13 članov. S tem upajo, da bo v večji meri zaživel tudi kot kolektivni organ.

O vseh kadrovskih predlogih se bodo dogovorili na naslednji seji republiškega odbora, ki bo 18. februarja. Računajo, da bo v republiškem odboru in njegovih organih sodelovalo okrog sto delegatov. Ohranili pa bodo načelo, da bo iz vsake občine na skupščini sodeloval najmanj en delegat, iz tistih občin, kjer pa imajo oblikovane občinske odbore, pa dva ali več.

O vsebinski usmeritvi sindikata gradbenih delavcev smo že nekaj rekli. Izhodišče, kot nam je povedal Štefan Praznik, bodo stališča, ki so jih sprejeli v zadnjem času. Z njihovim uveljavljanjem niso zadovoljni. Pravijo, da so rezultati bolj verbalni kot otipljivi in da jih prav pri uresničevanju čaka največ nalog.

Največ pozornosti gospodarsko učinkovitim prvinam

Gradbeništvo je zelo razdrobljeno, kar še posebej prihaja do izraza v sedanjih, zapletenejših gospodarskih razmerah. Določene organizacijske oblike so le v določenih razmerah lahko optimalno učinkovite. Zato nameravajo gradbeniki prav organiziranju in povezovanju nameniti veliko pozornosti.

Pri delitvi po delu in rezultatih dela nameravajo posvetiti največ pozornosti prvinam, ki pri delu dajejo največ: racionalni izrabi delovnega časa, prihrankom pri materialu in kakovosti dela. Sodijo, da bi morali v večji meri oblikovati merila za obseg dela (t.i. normo), saj je zaradi znanih težav na trgu, ko ni zagotovljeno kontinuirano delo, zaslediti beg v režijsko delo.

V zaostrenih razmerah pridobivanja dohodka bo zaradi objektivnih razmer — zmanjšana investicijska gradnja — in subjektivnih slabosti treba hitreje rušiti tozdovske meje, menijo v sindikatih gradbenih delavcev.

Preseči bo treba miselnost, da je bolje imeti delo — čeprav pod najslabšimi pogoji — kot sploh ne. Po drugi strani pa bo treba zagotoviti tudi večjo odgovornost investitorjev, selekcijo odgovornosti in spoštovanje kriterijev pri oddajanju del.

I. Ž.

»Delavci v slovenskem gospodarstvu '81«

Izobraževanje in usposabljanje delavcev

Sodobni razvoj ne zahteva samo spreminjanja oblik in vsebine tradicionalnega izobraževanja (šolanja) mladine, ampak tudi nenehno dopolnjevanje znanja pri že zaposlenih delavcih. Govorimo o permanentnem izobraževanju.

Zanimalo nas je, koliko delavcev v gospodarskih organizacijah združenega dela je bilo v letu 1980 vključenih v organizirane oblike izobraževanja in usposabljanja. Največ delavcev (6,3 % od vseh zaposlenih v gospodarstvu) je bilo vključenih v strokovno (poklicno) izobraževanje (ne glede na dolžino trajanja izobraževanja), 4,4 % delavcev je pridobivalo znanje in veščine s področja splošnega ljudskega odpora in civilne zaščite. V študij ob delu in iz dela (vse stalne oblike izobraževanja — osnovna, srednja in poklicna, višja in visoka šola, fakulteta je bilo vključenih 3,5 %, v izobraževanje za družbenopolitično delo in samoupravljanje 2,5 % delavcev, v druge vrste izobraževanja in usposabljanja pa 4,1 % delavcev.

Oceno števila delavcev, vključenih v naštete vrste izobraževanja in usposabljanja, dobimo, če število zaposlenih delavcev v gospodarskih dejavnostih v letu 1980 — 655.327 (Statistični letopis SR Slovenije, 1981) pomnožimo z navedenimi deleži:

Vrsta izobraževanja ali usposabljanja	Ocena % delavcev	Ocena štev. delavcev
— strokovno (poklicno) izpopolnjevanje	6,3	41.300
— izpopolnjevanje za SLO in CZ	4,4	28.800
— študij ob delu in iz dela	3,5	22.900
— izobraževanje za družbenopolitično delo in samoupravljanje	2,5	16.400
— druge vrste izobraževanja	4,1	26.900

Primerjava med področji dejavnosti kaže na nekatere razlike. Vendar posamezna področja ne izstopajo (z nadpovprečnimi ali podpovprečnimi deleži) pri vseh vrstah izobraževanja, ampak le pri nekaterih.

Izjema so organizacije, ki opravljajo finančne, tehnične in poslovne storitve, ki so imele v letu 1980 v vseh vrstah izobraževanja vključenih večje število delavcev, kot je povprečje v vzorcu oziroma v gospodarstvu.

Dvainosemdeset odstotkov anketiranih ozdov je v letu 1980 urejalo izobraževanje in zaposlovanje tudi s štipendiranjem. V povprečju so v anketiranih ozdih štipendirali 21 učencev (študentov, delavcev), pri čemer so med področji precejšnje razlike. Največ štipendistov (68 štipendistov na tisoč delavcev) so imeli v ozdih s področja obrti in osebnih storitev, pod povprečjem pa so bili ozdi s področja kmetijstva in ribištva, gozdarstva in vodnega gospodarstva (27 štipendistov na tisoč zaposlenih), trgovine, gostinstva in turizma (32 štipendistov na tisoč zaposlenih) itd.

V organizirane oblike izobraževanja in usposabljanja v ozdih je bilo v letu 1980, ne glede na vrsto izobraževanja, od vseh vključenih največ kvalificiranih delavcev (25,7 %), delavcev s srednjo izobrazbo (20,8 %), polkvalificiranih (20,5 %) in nekvalificiranih delavcev (14,2 %) itd.

Toda odgovori vprašanih delavcev (reprezentativni vzorec delavcev) so pokazali, da se z izobraževanjem in študijem zunaj delovnega časa ukvarja sorazmerno več delavcev z višjimi stopnjami izobrazbe oziroma kvalifikacije. Tako se le 3 odstotki nekvalificiranih delavcev v prostem času izobražujejo, medtem ko je takih med delavci z visoko strokovno usposobljenostjo 45 odstotkov. Te razlike navadno razlagamo z višjim ekonomskim standardom in razvitostjo raznolikih potreb (motivov, interesov, vrednot) pri ljudeh z višjim izobrazbenim in kvalifikacijskim položajem.

Ne glede na to, v kolikšni meri se izobraževanje v prostem času »pokriva« z izobraževanjem za delo, smo domnevali, da je vpliv teh dejavnikov na izobraževanje in usposabljanje v ozdih manjši. Zato smo pričakovali, da bodo posamezne strokovnostne kategorije delavcev zastopane v organiziranih oblikah izobraževanja in usposabljanja v ozdih v takšnih deležih, kot so zastopane v populaciji delavcev v gospodarstvu. Podatki so pokazali, da so tudi tu sorazmerno bolj zastopane kategorije z višjo stopnjo kvalifikacije. Tako je bilo v ozdih v izobraževanje in usposabljanje (ne glede na vrsto) v letu 1980 vključenih: od nekvalificiranih delavcev 7,9 %, od polkvalificiranih oziroma kvalificiranih 10 % in od visokokvalificiranih delavcev 17,1 %. Dalje od delavcev z nižjo izobrazbo 17,5 %, delavcev s srednjo izobrazbo 24,5 %, od delavcev z višjo 36,5 % ter od delavcev z visoko izobrazbo 27,7 %. Tudi tu se manj izobražene in kvalificirane kategorije v glavnem ne usposabljajo in izobražujejo, kar kaže na njihove majhne možnosti, da spremenijo svoj družbeni položaj. Spremeniti družbeni položaj pa pomeni spremeniti predvsem delovni položaj, ki ga določajo izobrazba in kvalifikacija, vloga v organizaciji dela in družbeno vrednotenje delovnega položaja.

Peter Monetti

Vrednotenje proizvodnega in ustvarjalnega dela v Črni gori

Vsak dan več novatorjev, a še zmeraj premalo

O opredelitvah in nenehnih zahtevah, da mora biti osebni dohodek vsakega posameznika odvisen izključno od njegovega resničnega dela in delovnih rezultatov, skorajda vsak dan razpravljajo na mnogih sestankih organov in organizacij Zveze sindikatov Črne gore. Vse več je tudi sklepov in stališč, da je nujno bolje družbeno in materialno vrednotiti proizvodno delo, delo v težavnejših delovnih razmerah in ustvarjalnost. To pa je le bilo tudi eno najpomembnejših sporočil tretjemu kongresu samoupravljalcev Jugoslavije.

V celoti pa rezultati v združenem delu Črne gore na področju družbenega in materialnega vrednotenja proizvodnega dela niso zadovoljivi. Res je, da se opredelitev, ki je že vrsto let vgrajena v mnoge dokumente, na ravni republike in občin, da morajo osebni dohodki hitreje naraščati v gospodarstvu kot v negospodarskih dejavnostih, uresničuje, vendar dokaj počasi. Podatek, da je v letu 1980 poprečni osebni dohodek v gospodarstvu naraščal za štiri odstotke hitreje kot v negospodarstvu, govori temu v prid, je dejal član predsedstva Zveze sindikatov Črne gore Djoko Delibašić. Rezultati v posameznih organizacijah združenega dela so različni. Ponekod so v samoupravnih sporazumih dokaj dobra merila za vrednotenje dela in rezultatov dela vsakega zaposlenega, zlasti neposrednih proizvajalcev. Upoštevanje teh meril je znatno prispevalo k ustreznejšemu materialnemu in družbenemu vrednotenju proizvodnega dela in dela v težjih razmerah. Kljub temu pa je še veliko temeljnih organizacij združenega dela, ki so komaj na začetku.

Zato postaja to vprašanje upravičeno vse bolj žgoče in o njem razpravljajo skoraj na vseh sestankih Zveze sindikatov od osnovne organizacije do sveta Zveze sindikatov Črne gore. Delitev dohodka in osebnih dohodkov je tema razprave tudi tokrat, ko govorijo o uresničevanju gospodarske stabilizacije, povečanju storilnosti, odgovornosti, izobraževanju, problemih nezaposlenosti in tako dalje. Eden od poglavitnih vzrokov mnogih pomanjkljivosti je prav ta, da delitev osebnih dohodkov ne poteka po načelu delitve po rezultatih dela, zlasti pa zato, ker družbeno in materialno vrednotenje proizvodnega dela ni ustrezno. Tudi to je razlog, da se mladi neradi odločajo za proizvodne poklice. Na zavodih za zaposlovanje vrsto let čakajo na delo diplomirani pravniki, ekonomisti in delavci z drugimi poklici, združeno delo pa nima rudarjev, tesarjev in drugih kvalificiranih delavcev v neposredni proizvodnji.

Pomen inovatorstva je velik in zato se organizacije združenega dela vse bolj odločajo za ustvarjanje ugodnejših možnosti za ustvarjalno delo. Vsak dan je več ustvarjalcev, ki ponujajo razne iznajdbe in izboljšave — od na prvi pogled drobnih do tistih, ki so že pravi izumi in katerih uporaba prinese velike gmotne in časovne prihranke. Kljub široki družbeni akciji za spodbujanje ustvarjalnosti pa danes le en odstotek zaposlenih lahko reče, da so racionalizatorji, inovatorji, ustvarjalci, to pa je znatno manj kot so potrebe in dejanske možnosti. Vzroki za takšno stanje so gotovo v neustreznem materialnem in družbenem vrednotenju ustvarjalnega dela. V organizacijah združenega dela v Črni gori je bilo v prvih devetih mesecih lanskega leta za ustvarjalno delo (inovacije, racionalizacije itd.) izplačanih le 439 tisoč dinarjev, to pomeni 4,4 dinarja na zaposlenega v gospodarstvu te republike; to poprečje v jugoslovanskem gospodarstvu znaša 22,5 dinarja.

Podoben je tudi položaj pri družbenem vrednotenju ustvarjalnosti, čeprav je v zadnjem času vse več zahtev, stališč in sklepov, da je treba bolje materialno vrednotiti to delo, kot tudi sklepov, da bi bili ustvarjalci pogosteje kot doslej dobitniki nagrad in drugih družbenih priznanj.

Milanka Rakočevič

O nagrajevanju po delu in rezultatih dela v novogoriškem Gostolu

Vsak »žakelj« ima dno

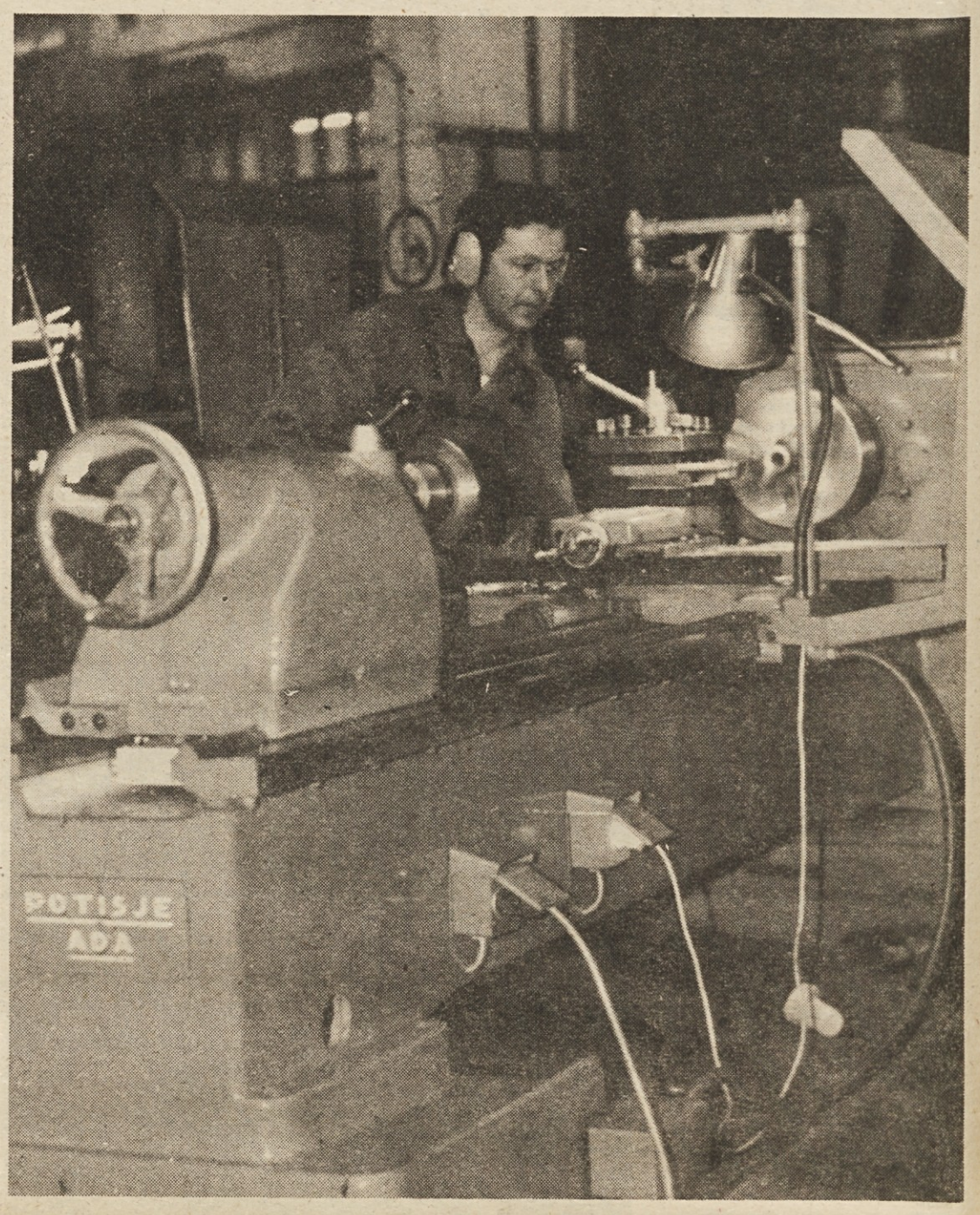

V Gostolu imajo vzorno urejeno nagrajevanje po delu in rezultatih dela — to je bila informacija, ki nas je napotila na obisk v to novogoriško delovno organizacijo, kjer je zaposlenih okoli 1340 delavcev. V pogovoru so sodelovali Ivan Lozej — vodja splošnega sektorja, Darko Bizjak — vodja službe za nagrajevanje in Marjan Skočir — predsednik izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata.

DE — Slišali smo, da uspešno uresničujete načelo nagrajevanja po delu in rezultatih dela. Lahko poveste kaj več o tem?

Ivan Lozej: »Prej bi rekel, da imamo — tako kot drugje — težave tudi na tem področju. Pri nas se sistemi nagrajevanja po delu in rezultatih dela pogosto menjavajo, nekako na vsake tri leta. K temu nas silijo spremembe v zakonodaji, družbeni dogovor o delitvi dohodka in osebnih dohodkov in podobno. Nazadnje smo oblikovali nov sistem nagrajevanja ob koncu leta 1979. Z njim smo želeli ustrezneje ovrednotiti proizvodno delo. Odločili smo se, da bomo osebne dohodke v proizvodnji povečali za okoli 15 odstotkov, v režiji pa za 5 odstotkov. Toda danes je položaj drugačen in mogoče še težji. Ugotavljamo namreč, da smo visoko strokovno ustvarjalno delo pomešali z vsem administrativnim delom. Zdaj je vprašanje, kako ustrezneje ovrednotiti in nagrajevati ustvarjalno delo.

DE — Kakšni so bili povprečni osebni dohodki v lanskem letu?

Marjan Skočir: »Najnižji osebni dohodek je bil lani okoli 6300 dinarjev, najvišji pa nekaj čez 27.750 din. Kvalificirani delavci brez norme so prejemali osebni dohodek okoli 10.000 dinarjev, kvalificirani delavci z normo pa okoli 13.000 din. Delavec na koordinatnem fiskalnem stroju — ki je normo zelo presegal — je prejemal še več, tam okoli 16.000 din.«

DE — Socialna varnost delavcev torej ni bila ogrožena?

Marjan Skočir: »Ne, socialnih problemov nismo imeli, žive pa nekateri delavci v neustreznih stanovanjskih razmerah. Zato smo jim nudili skromno denarno pomoč. Delavci se nad osebnimi dohodki ne vem kako ne pritožujejo, res pa je, da se zaradi padanja realnega življenjskega standarda pojavljajo težnje po dvigovanju osebnih dohodkov in uravnilovki. Položaj je pereč predvsem za delavce, ki delajo brez norme in prejemajo le osebni dohodek. Na srečo večina med njimi obdeluje doma tudi košček zemlje.«

Ivan Lozej: »V težavnem položaju je tudi srednji tehnični kader, ki prejema mesečno nekaj več kot 10.000 dinarjev. Nasploh so režijski delavci v delovnih organizacijah na slabšem kot režijci v javnih službah. Največji problem pa je, kot sem že povedal, kako bolje nagraditi ustvarjalne kadre, inženirje in podobno.«

DE — Kako poteka nagrajevanje po delu v praksi, kako delite stimulativni del osebnih dohodkov?

Marjan Skočir: »Za delavce, ki delajo na normo, je stimulacija večja, kolikor bolj presegajo normo. Imamo tudi individualno oceno dela, postavljeno kot 20-odstotno preseganje ali nedoseganje normalnega obsega dela. Vendar žal v praksi ta sistem ni zaživel. Prihaja do popolne uravnilovke in do solidarnosti med bolj in manj prizadevnimi delavci.«

DE — To je lažna solidarnost, ki je ne smemo dopuščati!

Marjan Skočir: »Lahko ji tudi tako rečemo. Dejstvo je, da je bilo veliko nasprotovanj ob individualnem ocenjevanju, da so samoupravne delovne skupine večkrat popolnoma drugače ocenjevale kot vodja delovne enote in da nekateri sploh niso pristajali na tak način ocenjevanja.«

Darko Bizjak: »Proizvodni delavci presegajo normo in nimamo večjih težav z nagrajevanjem. Samo za primer: lani je bil povprečni osebni dohodek delavca okoli 980.000 starih din, če je presegel normo za 20 do 25 odstotkov pa je zaslužil še dodatnih 350.000 dinarjev. Zdaj razmišljamo, kako bi ustrezneje nagrajevali tudi režijske delavce. V sistem nagrajevanja si prizadevamo vgraditi tudi cilje poslovanja. V Livarni smo to že dosegli in je variabilni del osebnega dohodka režijcev odvisen od njihovega vpliva na kakovost gospodarjenja, manjše stroške, doseganje letnih načrtov proizvodnje itd. Tako skušamo zbližati proizvodnega in režijskega delavca. Seveda je v Livarni to lažje spremljati in uresničiti, ker gre za procesno proizvodnjo.«

DE — Kako pa ravnate v drugih temeljnih organizacijah, kjer je proizvodnja drugačna?

Darko Bizjak: »Pri ocenjevanju upoštevamo količino dela, kakovost in gospodarnost. Vendar opažamo, da ti kriteriji niso dovolj razdelani. Zato tudi tu uporabljamo podatke o doseganju dovoljene in planirane količine stroškov, letni proizvodnji, režijskih urah itd. Če so npr. doseženi stroški manjši od planiranih, to pozitivno vpliva na višino stimulativnega dela osebnega dohodka proizvodnega in režijskega delavca.«

DE — Sistem nagrajevanja po delu in rezultatih dela je verjetno tudi pravno urejen...

Ivan Lozej: »Novembra 1979 smo sprejeli pravilnik o nagrajevanju, nato pa še samoupravni sporazum o skupnih osnovah in merilih o delitvi dohodka in osebnih dohodkov in izvedbene akte: razvid del in nalog, akt o normativih dela in metodologijo za izračun vrednosti točke.«

DE — Ali delavci razumejo vsebino in teoretično-pravna izhodišča teh obsežnih gradiv?

Marjan Skočir: »V glavnem ljudje vedo, za kaj se gre. Zdi se mi — kot se je večkrat pokazalo v sindikalnih razpravah — da je največ nejasnosti okoli določanja vrednosti točke.«

DE — Poskušajmo s preprostimi besedami ugotoviti, kaj je v tej zvezi nerazumljivega.

Darko Bizjak: »Vrednost točke določamo vsak mesec na osnovi štirih kriterijev: mesečni plan proizvodnje in indeks doseganja plana; plan prodaje in indeks dejanske prodaje; plansko število točk na zaposlenega delavca; korekcijski faktor in primerjava gibanja vrednosti točke in gibanja osebnih dohodkov.«

Osebna izkaznica

V Gostolu, goriški strojni tovarni in livarni, je zaposlenih okoli 1337 delavcev. Delovno organizacijo sestavljajo štiri temeljne organizacije združenega dela in delovna skupnost skupnih služb. Izdelujejo investicijsko opremo za pekarstvo, opremo za livarne in stroje za čiščenje kovinskih predmetov. Za Gostol je značilno, da izdelujejo opremo tudi po naročilu.

Okoli 80 odstotkov izdelkov prodajo doma, 20 odstotkov pa na tujem. Dobri dve tretjini izvozijo na klirinški trg, eno tretjino pa na konvertibilno področje in v dežele v razvoju. Lani so ustvarili okoli 22 milijard starih dinarjev deviznega priliva, kar je bilo za 144 odstotkov več kot leto poprej! Zelo dobre rezultate dosegajo pri poslovanju s tujino, ker že dalj časa načrtno usmerjajo izvoz. Tako so lani popolnoma pokrili uvoz z izvozom na zahodnoevropsko tržišče.

DE — Kaj storite, če mesečni plan proizvodnje dosežete, plana prodaje pa ne? V posameznih temeljnih organizacijah lahko obenem precej povečajo preseganje norme, vsak »žakelj« pa ima dno...

Darko Bizjak: »Prvi in drugi kriterij — doseganje planske proizvodnje in prodaje — sta med seboj povezana in jih vedno upoštevamo skupaj. Če pa nekje poskušajo po vsej sili povečati število točk, se vrednost točke zniža. Ublažiti skušamo tako imenovane proizvodne sunke, ko plan občutno presegamo.«

Marjan Skočir: »Ker vrednost točke znižamo, prihaja med ljudmi do nezadovoljstva, saj imajo občutek, da ne zaslužijo toliko, kolikor delajo.«

Ivan Lozej: »To misel bi zavrnil. Vsak lahko dobi toliko, kolikor dela. Toda nekje so meje in delovni zanos, zlasti mladih delavcev, ogroža njihovo varnost pri delu in lahko iz njih naredi invalide. Res je tudi, da si prizadevamo odpraviti mezdne odnose in da načelno nikogar ne oviramo, da bi zaslužil toliko, kolikor dela.«

DE — S tem, ko znižate vrednost točke, prihaja do prelivanja sredstev za osebne dohodke med enotami, mar ne?

Darko Bizjak: »Vrednost točke plansko določimo vsak mesec. Vzemimo za primer temeljno organizacijo Nova Gorica: najnižja vrednost točke lani je bila 4,11 din, najvišja pa 4,95 din. Povprečna vrednost točke je bila tako 4,36 din. Kadar v proizvodnji presegajo normo za več kot 25 odstotkov, pride seveda do rahlega prelivanja sredstev — kot ste omenili — iz »režijskega v proizvodni sklad«, če tako rečem. Zato skušamo nagraditi tudi tiste režijske delavce, ki pripravljajo delo proizvodnim delavcem in ki tudi prispevajo k preseganju norme. Zelo dobro je to urejeno v Livarni, kjer imajo normo vsi delavci, razen direktorja. Normo imajo tudi delavci, ki delajo na kontroli, vzdrževanju itd. Stroj za avtomatsko kalupiranje mora npr. »narediti« določeno število ur efektivnega delovnega časa. Če se to ne zgodi, gre to v škodo vzdrževalcev.«

DE — Kako pa je z ocenjevanjem delavcev v projektivi in razvojnem oddelku?

Darko Bizjak: »Tu je to najtežje oceniti, še posebej prispevek posameznega delavca. Zato upoštevamo povprečje vseh v oddelku.«

DE — Bliža se delitev po zaključnem računu. Kako boste ravnali v tem primeru?

Marjan Skočir: »Priznati moram, da je bil lani ob delitvi po zaključnem računu precejšen »direndaj«. Še vedno so nasprotja med proizvodnimi delavci in režijo. Premalo upoštevajo, da drug brez drugega ne morejo. Spori so prav tipični: v prodaji pravijo: — planirajte v proizvodnji za naprej, ko pride do zastoja pri dobavah surovin in repromateriala. V proizvodnji se izgovarjamo, da pogodbe o dobavah repromateriala podpisuje komerciala in da tam odločajo, kaj bomo delali. To je včasih začaran krog, čeprav ne bi smelo biti tako.«

DE — Svoj delež zahtevajo tudi delavci, ki delajo v izvozu...

Ivan Lozej: »Upravičeni so do določene stimulacije. Toda določiti njihov vpliv na večji izvoz, to ni lahka naloga. Poleg tega vplivajo na izvoz tudi komercialisti, tehnični delavci in tisti v proizvodnji. Trudimo se, da bi pri tem upoštevali vse delavce, ki resnično prispevajo k povečevanju izvoza.«

Emil Lah

Vrednotenje proizvodnega in ustvarjalnega dela v Srbiji

Led etatizma je začel pokati

»Zaradi administracije je propadel referendum!« Tako je komentiral neuspeli referendum v kemični industriji »Zorka« v Šabcu (približno 8.000 zaposlenih) polkvalificirani delavec v proizvodnji kemičnih zaščitnih rastlinskih sredstev Slobodan Mićin.

Ta primer je precej poučen, ker, kot trdi predsednik sindikalne organizacije v tem kolektivu Slavko Matić, prejšnji pravilniki nikoli niso bili tako jasni in toliko časa v obravnavi, da bi pasti pravočasno odkrili. To se je zgodilo šele kasneje. Pravzaprav bi bila, kot pravi Mićin v šali, nova analitična ocena delovnih mest gladko sprejeta, če na samem začetku ne bi bilo prikaza odstotkov povečanja startnih osnov v vseh kategorijah.

Namesto kazalcev, koliko se materialno in družbeno vrednoti in priznava proizvodno delo, se dotaknimo raje več kot 1100 pripomb, ki jih je dobila »Zorkina« komisija za delitev.

Tisto, kar je napisal Milič Živković (20 let dela kot nekvalificiran delavec pri raztovarjanju in natovarjanju), je ponovil tudi v pogovoru: »Čeprav so uslužbenci dobili manj, so vsi spet pred menoj. Mnogi imajo celo več točk za delovne razmere, čeprav delam osem ur na dežju in vetru, oni pa samo po dežju stečejo v pisarno...«

Podobne pripombe je mogoče slišati tudi v drugih delovnih kolektivih. To obenem pojasnjuje, zakaj odstotek povečanja storilnosti počasi stagnira, pa čeprav iz leta v leto stare stroje zamenjujejo novi.

O istem vprašanju in pojavu je nedavno govoril tudi direktor republiškega zavoda za plan SR Srbije dr. Miloš Sindjić: »S povečanjem števila diplom se zmanjšuje storilnost, zmogljivosti so izkoriščene okrog 60 do 65 odstotkov. Dela se samo 5 ur.«

Zdaj, ko so znani poslovni rezultati za minulo leto, so te pripombe tudi potrjene: namesto načrtovanega povečanja storilnosti za 1,5 odstotka smo dosegli samo polovico odstotka.

Analitiki opozarjajo na dve stvari: nezadostno stimulacijo proizvajalcev in preveliko režijo. Ustvarjalnosti torej niti materialno niti družbeno ne priznavamo in ne spodbujamo. Na drugo obliko zanemarjanja pomena proizvodnje posebej opozarjajo v kolektivu »Toplica« v Prokuplju. Trgovina še zmeraj ne deli usode industrije — dobiva večji del dohodka, kot je njen prispevek pri ustvarjanju skupne vrednosti. Trgovina mnogokrat lovi v kalnem in izkorišča neugoden položaj proizvodnje, namesto da bi se ji pridružila, da bi skupaj nosili breme pri odpravljanju nastalih težav. Podobno se obnašajo tudi banke. Nikjer ni praktične delitve usode kreditov. Bančniki se odločajo za zanesljivost — kdor ponudi večje obresti in ugodnejše roke, bo laže dobil posojilo...

V pohištveni industriji »Simpo« v Vranju pa se je že začela nekakšna tiha selitev iz pisarn v obrate — zaradi večjega zaslužka. Drugi dober primer je industrija hidravlike in pnevmatike »Prva petoletka« v Trsteniku. Pod njeno streho je med mojstri hitreje najti »milijonarje« kot pa med uslužbenci. Učinki proizvodnih delavcev pa se ne kažejo samo v mesečnem zaslužku, ampak tudi pri točkovanju za pridobitev stanovanja. Poleg tega so proizvajalci najbolj številni med delegati samoupravnih in družbenopolitičnih skupnosti.

Podoben preobrat so napravili tudi proizvajalci avtomobilov v kragujevški Crveni Zastavi. Po zaslugi sprememb v metodologiji delitve dohodka so bili zaslužki proizvodnih delavcev v minulem letu večji v primerjavi z letom 1979 za 50 odstotkov. V enakem obdobju so se zaslužki zaposlenih v režiji povečali za 33 odstotkov. S to spremembo se je povečala tudi storilnost.

Seveda pa ni sporno, da velikanska režija zavira spodbujanje proizvodnje, saj je povsem naravno, da hoče vsak ohraniti pridobljene položaje. To velja tudi za režijo. Vendar teorija in praksa in to ne samo v Srbiji dolgujeta odgovor na vprašanje — kaj je povzročilo širjenje administracije?

Prvi načrtovalec v SR Srbiji doktor Miloš Sindjić je opozoril, da gre za zaskrbljujočo »etatizacijo« dohodka. S tem misli na prevelik delež države ne samo v njegovi delitvi marveč tudi v oblikovanju celotne politike dohodka.

Kakorkoli že, led etatizma je začel pokati. Končno je tudi »bratstvo« uradnikov začelo razumevati, da je izhod v večji proizvodnji.

Štanimir Božanić

KLEPET V UREDNIŠTVU

Še vedno priprta vrata obveščanju v združenem delu

Obveščanje v združenem delu je nedeljiva sestavina samoupravljanja in temelj za dobro in resnično samoupravno odločanje. Z drugimi besedami bi lahko rekli tudi tako: kolikor je v nekem delovnem okolju razvito samoupravljanje, toliko je razvito tudi samoupravno obveščanje.

Večkrat slišimo, da v posameznih organizacijah združenega dela nimajo posluha za obveščanje, da vodilni zapirajo informacije in s tem onemogočajo kvalificirano samoupravno odločanje. Povsod ni tako, čeprav brez problemov niso nikjer. Da bi zvedeli, kako teče obveščanje v delovnem kolektivu, kjer tudi sicer dobro samoupravljajo, smo povabili na klepet urednico litostrojskega glasila Marjano Meglič. Beseda je tekla o tem, s čimer se več ali manj srečuje novinar, urednik ali organizator obveščanja v združenem delu.

Novinarji, uredniki in organizatorji obveščanja v združenem delu se pri svojem delu srečujete z mnogimi težavami. Med njimi je tudi normativna urejenost obveščanja. Kako ste rešili ta problem pri vas?

»Imamo pravilnik o urejanju in izdajanju časopisa »Litostroj«, ki pa je že precej zastarel. V njem je tudi vsebinska zasnova glasila, ki smo jo v praksi že precej bolj razvili in dopolnili. Zdaj čakamo na nov zakon o javnem obveščanju, da bomo dokončno normativno uredili izhajanje časopisa.«

Kako pa imate pravzaprav urejeno obveščanje?

»Imamo uredniški odbor, ki ga sestavlja sedem članov, vodi pa ga odgovorni urednik, ki je hkrati vodja centra za samoupravljanje, družbenopolitične organizacije in informiranje, urednika in tehničnega urednika. Mi trije smo tudi člani uredništva. Uredniški odbor se sestaja redno vsak mesec. Na seji pregledamo vse publikacije, ki smo jih izdali pretekli mesec. To pa so v glavnem časopis, Interne informacije, gradiva za zbore delavcev ali kaj drugega. Po ocenjevanju se seveda dogovorimo tudi za prihodnje izdaje. Posebej razpravljamo o uvodniku in o glavni temi, obravnavamo pa tudi članke, ki bi bili lahko — po mnenju uredništva — sporni.«

Mnogi uredniki se pritožujejo, da jim posamezniki ali skupine zapirajo informacije.

»Takih težav v Litostroju nimamo. Podatke lahko vedno dobimo, če le vprašamo zanje. Res je, da so včasih težave, če npr. želim pismeno informacijo, če pa jo sama zapišem, je ni težko dobiti. Velik problem pa je čas. Pogosto se zgodi, da dobimo informacijo tako rekoč tik pred izidom glasila, tako da so nekatere tudi precej slabše. To je tudi eden od razlogov, da so tovrstne informacije — gospodarska poročila in podobno — v naših Internih informacijah večkrat preskope in jezikovno bolj šibke.

Ponekod imajo novinarji in uredniki glasil težave z udeležbo na sestankih kolegija ali podobnih strokovnih sestankih. V šestih letih, kolikor opravljam to delo v Litostroju, se mi še ni zgodilo, da bi mi kdo rekel: ne, na ta sestanek ne smeš. Morda so me enkrat ali dvakrat opozorili, da je o tem ali onem problemu še prezgodaj pisati — npr. o zamudah pri izdelavi izdelkov.«

Doslej sva govorila predvsem o glasilu, vendar to ni nujno najbolj bistvena oblika obveščanja.

»Poleg mesečnega glasila, ki izhaja na 12 ali 16 straneh — včasih imamo še posebne priloge sozda ali druge — redno izdajamo še mesečne Interne informacije, ki izhajajo vsakega dvajsetega v mesecu. Kot sem že dejala, skrbimo tudi za gradiva za zbore delavcev, izdajamo pa tudi različne letake in priložnostne biltene ter zbornike. Delavce pa redno obveščamo tudi prek oglasnih desk, ki so v vseh tozdih, kjer so tudi skrinjice za dopisnike. Obveščamo pa jih tudi prek razglasne postaje, ki pa ni najboljša. Veliko pozornosti pa namenjamo obveščanju prek sindikalnih skupin, ki je izredno dobro.«

Kdo vse sodeluje pri oblikovanju glasila oziroma njegove vsebine?

»V posameznih številkah časopisa sodeluje od 40 do 50 avtorjev člankov, fotografij in karikatur. To pomeni, da imamo dobro organizirano dopisniško mrežo. Dopisniki so v glavnem stalni, nekaj pa je priložnostnih — odvisno od teme, o kateri pišejo. So različnih poklicev in izobrazbe. Pišejo direktorji, inženirji in delavci iz neposredne proizvodnje. Slednjih je resda nekoliko manj. Članke, ki so objavljeni v glasilu, honoriramo, v Internih informacijah pa ne. Honorarje obračunavamo po časopisni vrstici: od 1,50 do 3,50 dinarja za vrstico. To je prav gotovo velika spodbuda za dopisnike, čeprav lahko mirno zatrdim, da jih večina ne piše zaradi honorarja, saj je to še vedno dokaj simbolična vsota. Hoteli smo honorirati tudi dopisnike Internih informacij, pa tega finančno ne zmoremo. Tako ti dopisniki pišejo zastonj, v glavnem po nalogu nadrejenega ali na prošnjo uredništva. Pisanje je v veliki meri odvisno od njihovega moralnega čuta in odgovornosti. Dopisniki glasila in Internih informacij pokrivajo vse ravni in vsa delovna področja v tovarni.«

Ko sva govorila o normativni urejenosti, ste ostali nedorečeni glede podružbljanja obveščanja.

»Zdaj po osnovnih organizacijah zveze sindikatov že evidentiramo posameznike za člane sveta za informiranje pri konferenci osnovnih organizacij zveze sindikatov Litostroj. Svet za informiranje bo prevzel tudi vlogo časopisnega sveta, ki ga doslej sicer nismo imeli. Svet za informiranje bo potrjen na eni od prihodnjih konferenc sindikata, ko bomo obravnavali tudi samoupravni sporazum o obveščanju, ki bo zamenjal dosedanji pravilnik o obveščanju. Svet za informiranje bo vodil celotno politiko obveščanja v Litostroju.«

Za obveščanje so predvsem odgovorni sindikati, pa tudi druge družbenopolitične organizacije.

»Pri nas se z obveščanjem ukvarja zlasti sindikat, saj o informiranju večkrat spregovorimo tudi na sestankih konferenc osnovnih organizacij sindikata. Že prihodnji mesec bomo na eni od sej konference razpravljali samo o tej temi. V zvezi z obveščanjem smo imeli tudi že tematske konference, tako npr. v pripravah na 3. kongres samoupravljalcev Jugoslavije. Sicer pa je tudi tu aktivnost precej odvisna od predsednika konference ali predsednikov osnovnih organizacij sindikata.«

Marjana Meglič

Novinarji in uredniki v združenem delu večkrat tožijo, da njihov status ni tak, kot jim pripada.

»Imam status novinarja-urednika. Pri tem je status novinarja dokaj jasen, urednika pa ne preveč. Sem urednica, vendar to ni definiran pojem. Ukvarjam se predvsem s pisanjem prispevkov o različni problematiki, ki je doposniki ne obravnavajo, in seveda opravljam vsa uredniška dela. Pri nas so dela in naloge razporejene v razrede. Dela in naloge novinarja so manj ovrednotene kot npr. dela in naloge diplomiranega pravnika, čeprav je za oba zahtevana enaka izobrazba. Do tega je prišlo pred leti, ko smo pripravljali opis del in nalog. Mislim, da sta vodja naše službe in strokovna služba, ki je pravilnik pripravljala, precej podcenjevala novinarsko delo. Seveda se to pozna tudi pri osebnem dohodku. Moj osebni dohodek je približno 15.000 dinarjev, odvisen pa je od doseženega poslovnega uspeha tozdov.«

Imate vsaj možnosti poklicnega uveljavljanja?

»Poklicno se lahko uveljavljam v okviru možnosti, ki jih daje tovarna. Te pa so seveda precej omejene, saj se v kolektivu nimaš s kom meriti. Menim, da imamo premalo stikov s poklicnimi kolegi pri sredstvih javnega obveščanja in zato postajamo preveč »zaplotniški«. Nam, novinarjem v združenem delu koristijo razni novinarski seminarji, kjer lahko izmenjujemo izkušnje.«

Čeprav je od začetka akcije »Tisoč delavcev-sodelavcev« minilo že precej časa, bi verjetno ne bilo odveč vprašanje, kako je ta akcija stekla pri vas?

»Akcija je imela pri nas izreden odmev. V občini Šiška smo bili med najboljšimi, če že ne najboljši. Vanjo se je vključilo približno 60 novih sodelavcev, med njimi tudi precej učencev iz našega izobraževalnega centra. Od vseh jih je postala tretjina stalnih sodelavcev, kar pa navsezadnje ni tako malo.«

Peter Štefanič

Vrednotenje proizvodnega in ustvarjalnega dela v Vojvodini

Kako meriti prispevek pisarniških delavcev

Združeno delo Vojvodine vse glasneje ugotavlja, da primanjkuje zidarjev, strugarjev, livarjev in mesarjev, v zadnjem času pa se zmanjšuje tudi število traktoristov in voznikov kombajnov. Mladi se očitno izogibajo proizvodnemu delu. V začetku so ta pojav pripisovali pomanjkljivostim sistema izobraževanja. Vendar se ta v zadnjem času trudi, da bi popravil napako in korenito zmanjšuje število oddelkov, ki usposabljajo za pisarniška dela in je vse več oddelkov, kjer se mladi pripravljajo na proizvodno delo; združeno delo pa je zaman ponujalo štipendije in možnosti za zaposlitev — le po dva ali trije so se odločili za mesarje, livarje ali zidarje.

Pokrajinski svet Zveze sindikatov Vojvodine je ocenil, da je glavni vzrok za tako stanje preslabo vrednotenje proizvodnega in ustvarjalnega dela (novatorstvo, racionalizcije, inovacije) in dela v težkih delovnih razmerah v primerjavi z administrativnimi deli. Zato je pokrajinski sindikalni svet predlagal oblikovanje družbenega dogovora o delitvi osebnih dohodkov. Predlog dokumenta so oblikovali že oktobra lani in ga dali v javno razpravo. Sedaj zbirajo predloge iz javne razprave in družbeni dogovor bo začel veljati najkasneje januarja 1983.

Ta družbeni dogovor jasno določa, da morajo imeti kvalificirani delavci v neposredni proizvodnji za 30 odstotkov večjo startno osnovo kot delavci z enako kvalifikacijo, ki opravljajo administrativna in enostavna tehnična opravila. Ta predlog sindikata so vojvodinski delavci z zadovoljstvom sprejeli. Pojavila pa so se, razumljivo, tudi številna nasprotovanja. Slišati je bilo na primer, da bodo tako znotraj delovnih organizacij nastale pregrade med proizvodnimi delavci, in tistimi, ki delajo v skupnih službah. Končno je vendarle prevladalo mnenje, da so zaman tudi vsi nadarjeni inženirji, pravniki in ekonomisti, če ni proizvajalcev. Veliko zanimanja je bilo prav zato tudi za srečanje samoupravljalcev Rdeči prapor, ki je bilo 14. in 15. v Kragujevcu, kjer so kot osrednjo temo obravnavali prav vrednotenje proizvodnega dela. Pred tem so imeli v Vojvodini vrsto posvetovanj, kjer so izoblikovali sporočila za srečanje. Niti posveti niti sporočila pa niso prinesli odgovora na vprašanje o merjenju delovnega prispevka administrativnih del pri dohodku. Delo proizvodnih delavcev je moč že uspešno meriti glede na plan, količino in kakovost, prihranek energije in materiala. To je tudi podlaga za izračun osebnih dohodkov. Osebni dohodki v skupnih službah pa se oblikujejo, povečujejo ali zmanjšujejo — sorazmerno z uspehi temeljnih organizacij združenega dela v proizvodnji. Vsi so mnenja, da to ni dobro, vendar boljše rešitve za zdaj še nimajo.

Naslednje vprašanje, ki priteguje pozornost sindikata, je način, kako leta 1983 uveljaviti nov pravilnik o delitvi, po katerem bi morali proizvodno delo bolje vrednotiti. Če bi hoteli uveljaviti nova razmerja za delitev sredstev za osebne dohdke, potem bi morali korenito spremeniti sistem notranje delitve. To pa je težavno delo in mnogi dvomijo v uspeh. Menijo, da ga v sedanjih razmerah ne bo mogoče uresničiti. V mnogih okoljih pa po drugi strani menijo, da to 30-odstotno povečanje pripada vsem proizvodnim delavcem, ne glede na njihov delovni prispevek. Stališče sindikata o tem pa je jasno: nedela ne bodo podpirali nikjer na nobeni ravni.

Poleg gmotne podpore si moramo prizadevati tudi za vse večje družbeno priznanje proizvodnemu delu in delu v težjih delovnih razmerah. Dejstvo je, da je med dobitniki odlikovanj malo proizvodnih delavcev, inovatorjev in racionalizatorjev. Sedanje politično vzdušje v pripravah na kongrese pa je priložnost, da spremenimo sedanjo prakso.

Zoltan Hatala

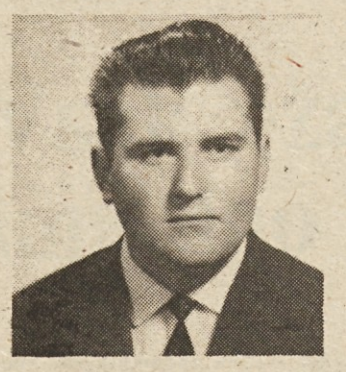

Dobitnik Zlatega znaka ZSS Aldo Žežlin

Preveč govorimo in premalo ukrenemo

Aldo Žežlin je po poklicu avtokolar in dela v novogoriških Vozilih. Zlati znak je dobil za aktivno in plodno delo v osnovni in občinski sindikalni organizaciji. Opravlja številne sindikalne dolžnosti: je član izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata, predsednik kovinarjev občine, predsednik kadrovske komisije pri RO kovinarjev, član predsedstva in IO RO kovinarjev, član predsedstva in sveta občine Nova Gorica in še bi lahko naštevali. Samoupravno življenje pomaga graditi tudi v krajevni skupnosti Šempeter pri Novi Gorici.

Poklica avtokolarja ne opravlja več. Opravil je interno kvalifikacijo za strugarja in opravlja delo monterja-mehanika. Najprej je bil zaposlen v Avtoobnovi, od leta 1955 dalje pa dela v Vozilih.

O delu sindikata sodi, da bi moral na vseh ravneh — od temeljne organizacije združenega dela do federacije — namenjati večjo skrb delavcu, njegovemu delu. Moti ga, ker proizvodno delo še vedno premalo cenimo in vrednotimo. Še zlasti zato, ker bo le proizvodno delo odločilno prispevalo k uresničitvi stabilizacijskih ukrepov. »O tem veliko govorimo, veliko pišemo, v praksi pa se stvari ne spreminjajo dovolj hitro,« je potožil. V Vozilih imajo težave tudi zaradi precejšnje fluktuacije delovne sile. »Delavci se selijo sem in tja, kot nogometaši. Sodim, da bi morala biti osnova osebnega prejemka za vse strugarje enaka, uspešnost gospodarjenja posamezne temeljne organizacije in prispevek posameznika pa naj bi se potem odražala v variabilnem delu osebnega dohodka,« je dejal in nadaljeval: »Drugo, kar me skrbi, je delo disciplinske komisije. Opažam, da je za prekrške praviloma kaznovan le nižji sloj delavcev, ki ne pozna dovolj pravnih predpisov in samoupravnih aktov. Zato se tudi ne zna tako spretno braniti kot marsikateri delavec, ki mu sicer delo ne diši preveč, a mu leži dolgotrajni in zamotani način pravnega ugotavljanja kršitev delovnih dolžnosti.« Sodil je, da je v organizacijah nasploh premalo discipline in da je problem v tem, ker zakonodaja žal ščiti tudi nedelavne.

Strinjal se je, da je proizvodni delavec vendarle bolj osveščen kot je bil pred leti. Omenil je poročanje tiska, radia in zlasti televizije o politiki cen. »Kako naj delavci verjamejo trditvam, da se cene letos ne bodo bistveno povečale — kot je bilo rečeno v TV dnevniku — ko pa smo že drugi dan v časopisu prebrali, da je prišlo do novih podražitev,« je poudaril. Povedal je, da zaradi takih in podobnih »napak« delavci negodujejo, zmanjšuje se njihova produktivnost. Nezadovoljni so tudi zaradi izsiljevanja, ker moramo ves repromaterial plačati v devizah in podobno. Spomnil je tudi na pisanje Komunista o vikendih, ki pa se je izognilo pojasnitvi, kdo so lastniki vikendov, ki imajo že status družinskih hiš!

Aldo Žežlin ni v celoti zadovoljen z vlogo sindikata v Vozilih. Delavci se namreč še bojijo priglasiti k besedi, čeprav jih posamezna vprašanja živo zanimajo. Več bi lahko na primer prispevali k stabilizaciji gospodarskih razmer v Vozilih z večjo tehnološko disciplino; zaradi draginje bodo morali bolj razviti delavski turizem, sicer si delavci z nižjimi osebnimi prejemki ne bodo mogli privoščiti letnega oddiha, ki pa ga zlasti proizvodni delavci najbolj potrebujejo; sindikat se je precej zavzemal za izboljševanje najtežjih delovnih razmer, vendar so možnosti za zmanjšanje stopnje invalidnosti še precejšnje. Lani je bilo npr. v temeljni organizaciji Priključna vozila 47 nesreč pri delu in so izgubili precej delovnega časa. Najpogostejše so poškodbe oči, rok in stopal.

Tudi življenje v krajevni skupnosti Šempeter zahteva od Alda in krajanov nemalo naporov. »Le še tri hiše so brez pitne vode. Zaradi izgradnje bolnišnice je mladina — okoli 800 mladih živi v Šempetru — ostala brez športnih igrišč.«

Emil Lah

Svojevrsten izraz naše samoupravne kulturne politike

Sedmi kulturni teden v Mozirju

Zadnja leta obogatijo in popestrijo praznovanje slovenskega kulturnega praznika v občini Mozirje z že tradicionalnim kulturnim tednom. Letošnji je bil že sedmi po vrsti, pripravili sta ga zveza kulturnih organizacij Mozirje in občinska kulturna skupnost Mozirje. Gornja Savinjska in Zadrečka dolina sta postali v dneh slavja bogatejši za novo pridobitev — v prenovljenem mozirskem domu kulture so uredili prostore za galerijo, v kateri sta prva predstavljala svoja dela domačin Jože Horvat-Jaki in njegov dolgoletni prijatelj Tone Svetina.

Tudi v letošnjem kulturnem tednu se je zvrstilo več kulturnih prireditev, ki so bile resnično doživetje za vse, ki radi prisluhnejo lepi besedi, izrečeni ali zapeti na odru. Utrip te kulturne manifestacije, ki dobiva vse večje razsežnosti, je čutiti takorekoč v vseh krajih mozirske občine. Prireditve pa predstavljajo hkrati tudi pregled amaterske kulturne ustvarjalnosti posameznega obdobja.

Omeniti velja, da spremlja skoraj vsak kulturni teden tudi nova prireditev. Tako so pred tremi leti v Mozirju predali svojemu namenu nove, prepotrebne prostore občinske matične knjižnice v prizidku mozirskega kulturnega doma. Te dni pa so v prenovljenem kulturnem domu v Mozirju odprli galerijske prostore. Tudi v Nazarjah so ponosni na nov delavski dom. Tako ustvarjajo možnosti za bolj razgibano kulturno življenje tudi v prihodnje. Prostorskih težav še niso povsem odpravili, vendar pa so marsikje že dokazali, da je mogoče z dobro voljo in zavzetostjo igrati, peti in plesati tudi tam, kjer za to še ni najprimernejših okoliščin.

Na teh srečanjih izmenjujejo kulturne dosežke domačih ustvarjalcev in poustvarjalcev. Spodbudno je, da je iz leta v leto več prireditev tudi v združenem delu. Medtem ko so razstave likovnih del v mozirski Modni konfekciji Elkroj že takorekoč tradicionalne, pa so pripravili letos razstavo likovnih del tudi v lesni industriji Gorenje Glin v Nazarjah. Nastope domačih skupin pa so popestrili Dare Ulaga, Saša Vuga in pevski zbor France Prešeren iz Celja, ki je nastopil na priložnostni slovesnosti ob podelitvi zlatih plaket in priznanj najprizadevnejšim kulturnoprosvetnim ustvarjalcem in delavcem iz občine Mozirje.

— Kulturni tedni so svojevrsten izraz naše samoupravne kulturne politike, je poudaril na uvodni prireditvi izvršni sekretar predsedstva CK ZKS Emil Rojc. Znova potrjujejo vse bolj razvito kulturno zavest in spoznanje, da sta razmah kulturne vzgoje in ustvarjalnosti nepogrešljiva sestavina celovitega, popolnejšega človekovega vsakdana.

Zveza kulturnih organizacij Mozirje in občinska kulturna skupnost Mozirje sta s kulturnimi tedni razgibali amatersko kulturno ustvarjalnost, in to ne samo v občinskem središču, pač pa tudi v drugih krajih Gornje Savinjske in Zadrečke doline. Delo društev oziroma skupin, v katere se vključuje vse več mladih, postaja tudi vse bolj načrtno in kontinuirano, in to navkljub dokajšnjemu pomanjkanju strokovnjakov. To je trenutno ena izmed največjih težav, ki bi jo kazalo čimprej razrešiti. Sicer pa se za kulturno ustvarjalnost v vse večji meri zanimajo tudi v združenem delu in jo podpirajo.

M. L.

Priznanja najprizadevnejšim

Na sklepni slovesnosti ob letošnjem 7. kulturnem tednu v občini Mozirje so podelili zlate plakete in priznanja najprizadevnejšim kulturnoprosvetnim ustvarjalcem in delavcem iz Gornje Savinjske in Zadrečke doline.

Zlate plakete s priznanji so prejeli: Heda Herman iz Nazarij, Anton Kovšek iz Bočne, Marija Mlakar iz Mozirja, Ivan Presečnik iz Mozirja, Janez Pustoslemšek iz Nove Štifte, Anica Škotnik iz Kokarij, Rezika Tratnik iz Gornjega grada in Valentin Vider iz Solčave, prosvetno društvo Ljubno ob Savinji ter pevski zbor Enakost prosvetnega društva Mozirje.

Tehnologija v tozdu Pralna tehnika v Gorenju je že precej zastarela. Zato delavci sami razmišljajo o tehničnih izboljšavah.

DE

ZALOŽBA DELAVSKA ENOTNOST
Ljubljana, Celovška 43

Izšel je:

DOGOVOR O URESNIČEVANJU DRUŽBENE USMERITVE RAZPOREJANJA DOHODKA V LETU 1982

z metodologijo in stališči odbora udeležencev dogovora.

Cena 50 din.

Naročila sprejema Delavska enotnost, Ljubljana, Celovška 43 in knjigarna Delavske enotnosti, Ljubljana, Tavčarjeva 5.

NAROČILNICA — Pri DE, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo ..... izvodov DOGOVOR O URESNIČEVANJU DRUŽBENE USMERITVE RAZPOREJANJA DOHODKA V LETU 1982.

Naročeno nam pošljite na naslov: .....

Ime in priimek podpisnika: .....

Dne: .....

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

..... (podpis naročnika)

..... (žig)

Z lastnim znanjem do tehničnih izboljšav

»Predlagaj kaj koristnega«

V začetku januarja so v tozdu Pralna tehnika v tovarni gospodinjske opreme Gorenje razpisali nagrade za koristne predloge delavcev pri izboljšanju tehnologije in racionalizacije v proizvodnji.

Delavski svet je sprejel sklep, da bodo nagradili vsak koristen predlog z enkratno nagrado od 500 do 1.000 dinarjev, izboljšavo pa obravnavali in nagradili tudi v skladu z obstoječim samoupravnim sporazumom in pravilnikom o inovacijski dejavnosti

Akcija naj ne bi bila le enkratna, z njo pa bi spodbujali inovatorje tudi v drugih temeljnih organizacijah Gorenja. To naj bi postala resnična stalna naloga ne samo strokovnih delavcev, temveč vseh, ki sodelujejo v proizvodnem procesu. Natisnili so velike rumene plakate, ki vabijo delavce ob trakovih k razmišljanju. Naslov akcije »Predlagaj kaj koristnega« že sam po sebi pove, kako do izboljšav v tehnološkem procesu. Gre za razne prihranke pri delu, materialu, času, izboljšave kakovosti, pocenitve proizvodnje, večji izkoristek strojev, manj utrudljiv način dela, večjo funkcionalnost. Sleherni predlog, ki bi »odkril« kaj koristnega, bo nagrajen!

In rezultati po mesecu dni?

Dobili so že okrog 20 predlogov, novi pa še vedno prihajajo.

Hinko Jerčič

Spodbudno priznanje mladincem Železniškega gospodarstva Ljubljana

»Spomini« za mlade

Koordinacijski svet ZSMS Železniškega gospodarstva Ljubljana je sredi februarja pripravil srečanje za predstavnike najbolj aktivnih mladih železničarjev z Ivanom Mačkom-Matijo, enim od bližnjih sodelavcev tovariša Tita in Edvarda Kardelja, predvojnim revolucionarjem in partijskim delavcem, partizanskim komandantom ter povojnim voditeljem izgradnje in oblikovanja nove države in z njegovo knjigo Spomini.

Obrazi so odražali vsebino

Prijeten večer je začel oktet Bori, odlomke iz knjige pa je slikovito prebral igralec Boris Kralj. Obrazi mladih so ob predstavitvi odražali vsebino, saj so se razlezli v nasmeh ob avtorjevih spominih na nekaj redkih brezskrbnih otroških dni; se zresnili ob pripovedi o težkih letih pisateljevega spoznavanja socialnih krivic; kljubovalno otrpnili ob opisu Mačkovega bivanja v kaznilnici v Sremski Mitrovici in se spet razvedrili ob resnično občuteno opisanem dnevu osvoboditve Ljubljane.

Ni čudno, da je prvo vprašanje mladih pisatelju veljalo prav tem občutkom. »To so bili neponovljivi občutki. Pomlad, kakršne nisem poznal prej in kakršne nisem doživel nikoli več. Sonce, cvetje, pesem, vriski, pozdravi. Sreča, svoboda... Ne želim pa, da bi vi kdaj imeli take občutke, saj bi za to morala biti prej vojna, česar pa nočem, da bi vi kdaj doživeli,« je Ivan Maček odgovoril mladincem.

To so le moji spomini

In ne bi bili pravi železničarski mladinci, če ne bi hoteli vedeti še kakšno podrobnost o znameniti stavki železničarjev na Zaloški cesti v Ljubljani.

Veliko zanimanja so mladi v razgovoru pokazali za obdobje, ki ga je avtor prebil v Sovjetski zvezi v partijski šoli in seveda za obdobje narodnoosvobodilnega boja.

Zanimalo jih je tudi, kako se je sploh lotil pisanja. Njegov odgovor je bil tako preprost, neposreden, njemu lasten: »Nisem iskal podatkov po knjižnicah in arhivih; nisem imel namena pisati zgodovine. To so zgolj moji spomini. V začetku se kar nisem znal organizirati, moja glava je bila polna imen, krajev in ljudi, najtežje pa sem se spomnil dogodkov iz NOB, saj so se tako hitro vrstili drug za drugim.

Rad bi vedel, kakšen vtis imajo spomini na vas, mlade.«

Njegovo vprašanje direktnega odgovora ni dobilo, če seveda za odgovor ne štejemo živega zanimanja mladih za knjigo.

Srečanje ni bilo naključje

Dobri dve uri dolg pogovor je nehote nanesel tudi na današnje dni in na vlogo mladincev v njih. Mladi iz Železniškega gospodarstva Ljubljane so zelo aktivni, saj se jih prek pet tisoč ukvarja z najrazličnejšimi dejavnostmi: urejanje delovnega okolja, zbiranje dragocenih odpadnih materialov, prostovoljno delo za izboljšanje delovnih razmer.

Tovariš Matija jim je povedal, da o današnji mladini v naši družbi misli dobro, da je pristna in delovna.

Srečanje železničarske mladine z Ivanom Mačkom-Matijo ni bilo naključno, saj vzorno sodelujejo z borci. Na številnih skupnih pohodih k pomnikom naše revolucije mladi tako neposredno slišijo ne le o dogodkih, ampak tudi razmerah in procesih, ki so bili značilni za našo revolucionarno preteklost, v kateri so imeli pomembno vlogo tudi železničarji.

V znak priznanja za vzorno opravljanje svojih rednih del in nalog ter za delo v ZSMS so mladinci dobili knjigo Spomini, v katero se je avtor podpisal. V spomin na to srečanje pa so mu mladinci izročili reliefno skulpturo Bojana Štoklerja in mapo grafičnih listov akademske slikarke Milene Gregorčič.

Stanka Ritonja

Po sledeh pisem ljubljanski televiziji:

Ali bo kdo popravil krivice?

Oglašam se v zvezi z oddajo »V živo« o novem zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je nisem utegnil gledati, čeprav me ta tematika zelo zanima in sem nameraval zastaviti nekaj vprašanj.

Oprostite moji ostrini, vendar drugače na izziv, ki ga je sprožila omenjena oddaja, sploh ni mogoče reagirati. Zdi se mi namreč, da ljudje, ki so oblikovali gradivo za nov zakon, ravnajo tako, kot da ne bi vedeli za razliko med našim in kapitalističnim družbenim sistemom. Najbolj me motijo pretirano velike razlike v pokojninah. Še bolj pa bodejo v oči nenehno rastoči razponi.

Ob tem bi bilo zanimivo vedeti, kdo dovoljuje nekaterim družbeno »nenadomestljivim« egoistom s kupi gospodarskih grehov nenormalno visoke pokojnine in dodatne zaslužke. Znan je tudi primer, ko je en tak tovariš »uredil« svoji ženi pokojnino (baje 8.000 dinarjev), čeprav je znano, da ima le 4 ali 5 let delovne dobe!!! Poznam tudi primer, ko žena prejema občinsko priznavalnino, čeprav ima ON čez 30.000 dinarjev pokojnine.

Sam imam 8.300 dinarjev pokojnine, s katero životarim skupaj z ženo, ki je brez dohodkov. Delal sem 33 let, potem pa sem se invalidsko upokojil. Bil sem aktivni udeleženec NOV. Odlikovan sem bil z redom zaslug za narod in z medaljo za hrabrost, s katerima me je odlikoval maršal Tito. Zdaj sem ob vsem tem postal socialni problem! Ker moja pokojnina (ob tej draginji) ne zadošča za pokrivanje osnovnih življenjskih potreb, mi je občina dala socialni dodatek, ki znaša po novem 1.800 dinarjev na mesec. Istočasno pa nekateri v naši občini prejemajo tudi po 2.500 dinarjev pomoči. čeprav znaša pokojnina enega od zavarovancev tudi po 14.000 dinarjev. Ali je to lep zgled mladini, kako se kroji pravica v naši družbi? Ali je to socialna varnost, plačilo po delu, skrb za človeka in podobno? Pri tem pa moram povedati, da je ravno moja generacija ustvarila vse to, kar danes imamo, in sicer v izredno težkih razmerah boja in izgradnje porušene domovine. Zdaj pa nekateri širijo glasove, da družba nima denarja, da bi z novim pokojninskim zakonom popravila krivično stanje. Kdaj pa bo denar za to? Ko pomremo?

Slišal sem tudi, da nekateri delomrzneži v občini dobijo 5.000 dinarjev mesečne pomoči. Primerjajte to z mojim in položajem meni podobnih družbenih pastorkov. Ali teh očitnih krivic in napak v naši samoupravni humani socialistični družbi res nihče ne bo uredil? Ali je za vse to sploh še potrebna nekakšna okrogla miza ali pa oddaja »V živo«? Mislim, da je že skoraj pozno, čeprav tudi ne prepozno, da začnejo nekateri posamezniki gledati tudi na sočloveka in ne le nase kot na središče vesolja.

MIHAEL SLIVAR
Titovo Velenje

Praznovanje dneva žena v Predilnici Litija

Slavnostno in prisrčno

»V dvaintridesetih ltih, odkar delam v Predilnici, smo bile ženske že nekajkrat počaščene za dan žena z različnimi prireditvami, najbrž pa ne bom rekla preveč, če trdim, da tako prisrčne čestitke za 8. marec v Predilnici še nismo doživele.«

Tako je vzkliknila naša delavka pred štirimi leti, ko so učenci osnovne šole iz Litije prvič priredili proslavo dneva žena delavkam v naši tovarni. Ta oblika praznovanja je postala že običaj. Vsako leto prihajajo mladi in znova navdušujejo svoje mamice — delavke. Prisrčno deklamirajo, zapojo in zaigrajo med stroji in balami bombaža. Marsikatera delavka si ganjena skrivoma obriše solzo.

Tako bo tudi letos. V ponedeljek, 8. marca, bodo učenci litijske osnovne šole že petič priredili proslavo za dan žena. V času, ko se menjata dopoldanska in popoldanska izmena, bodo za pol ure utihnili stroji. Namesto njih pa bodo v velikem prostoru zazveneli glasovi iz mladih grl.

Veliko zaslugo za te prireditve imajo tovarišice učiteljice, ki skrbno pripravijo svoje učence, in pa seveda učenci, ki nastopajo.

Matic Malenšek

Revija Naša žena za DE:

V začetku je bilo težko

Še zelo dobro pomni tiste čase. Stara komaj 14 let je leta 1949 prišla delat v tovarno.

»V začetku je bilo težko,« pravi. »Tovarno smo šele urejali. Tako smo mladinci po šihtu navadno še prostovoljno pomagali urejat okolico tovarne. Bili smo tako pridni, da smo šli za nagrado na dopust v Bohinj.«

V štirih izmenah

Ko so začeli, so delali v eni izmeni, kmalu v dveh, zdaj pa naša sogovornica dela že dvajset let v štirih izmenah. Zadnja leta na modernem tkalskem stroju znamke Sulzer. To je stroj, ki mora vedno teči, zaradi olja, da se ne strdi, Zato je potrebno delo v štirih izmenah.«

»Kaj pa nočna izmena? Je takrat težko?« jo povprašamo.

»Ko si nekoliko starejši, je težko. Vendar je delo z novimi stroji neprimerno lažje. Težko je bilo na starih statvah. Pa smo jokale, ko so jih odpeljali proč! Bile so del nas, navajene smo jih bile.« In nadaljuje: »Ne branimo se nočne izmene. Krivično se nam zdi le, da starejše delavke, ki že zaradi dolgoletnega dela dobimo 30 dni dopusta, ne moremo izkoristiti dni, ki nam pripadajo zaradi nočne izmene. Pa je toliko delavcev v drugih poklicih, ki imajo zaradi posebnih pogojev pri delu lahko več kot 30 dni dopusta!«

»Kako pa zunaj dela, v domačem krogu, tovarišica Irena Kranjc?«

»Imam dve odrasli hčerki. Obe sta se šolali, ena še obiskuje drugi letnik defektologije. Tega sem izredno vesela. Tako nimam več takih skrbi, kot nekoč. Ko sta bili še majhni, je bilo težko. Ni bilo otroškega varstva. Tako smo si pomagali, kot smo vedeli in znali. Hčerki sta bili že kmalu samostojni in sta ta čas, ko me ni bilo, skrbeli zase.

Stanujem v tovarniškem bloku na Taboru. V službo se vozim s tovarniškim avtobusom. Tudi s kuho ni posebnih skrbi, saj imamo v tovarni toplo malico. Tako je danes. Včasih pa vsega tega ni bilo in je bilo res težko.«

Irena Kranjc dela v mariborski Svili že 33. leto. »Včasih je bilo težko,« pravi. »Delali smo v mrazu ali vročini, kot je pač naneslo. In stare statve so bile zelo hrupne.«

»Slišali smo, da ste že od nekdaj tudi družbenopolitično aktivni. Ste tudi zdaj?«

»Že štiri leta sem v delavskem svetu našega tozda. Moram reči, da raznih funkcij in zadolžitev nikdar nisem jemala kot nekaj odvečnega. Tudi zdaj skušam na delavski svet prenašati mnenja in predloge svojih sodelavk.«

Mnoge invalidsko v pokoj

Potem je Irena Kranjc povzela kar sama: »Rada bi povedala še nekaj, kar me tare in o čemer sem tudi večkrat govorila na raznih sestankih.

Za delavke, tkalke, predice, ki to delo opravljajo že dolgo, že trideset let, je težko. V vseh letih, ki so jih preživele za tekstilnimi stroji in v neprimerno težjih pogojih kot so danes, so se zares popolnoma izčrpale. Mnoge morajo invalidsko v pokoj in to je hudo. Zdaj, na novih strojih in ko so urejene še druge stvari, je bolje, a dediščino hudih časov nosimo s seboj. Zato moramo delavke z dolgoletno delovno dobo v tekstilni industriji v pokoj, če hočemo užiti še kakšno leto pokoja zdrave.

Ne zdi se mi tudi prav, da se pokojninska doba šteje šele s petnajstim letom starosti, ne s štirinajstim. Ko sem bila toliko stara, sem sama, kot sem že povedala, že delala.

Pred kratkim je odšla v pokoj naša dolgoletna sodelavka. Jokala je, ko je odhajala in me smo jokale, a kaj, ko ni mogla drugače. Bolele so jo noge in pokoj ji je pomenil dobrodošel počitek.«

»V Svili načrtujete gradnjo nove tkalnice, kjer bodo pogoji dela mnogo boljši, kot so zdaj.«

»Lepo in prav je to. Sama tega ne bom dočakala v tovarni. Bom pa prišla pogledat, kako bo...«

Sonja Tramšek

Okrogla miza DE o nalogah občinskih svetov ZSS

Sindikat se je utrdil med delavci

Na sliki (od leve proti desni) Dušan Gačnik, glavni urednik DE, Igor Žitnik, novinar DE, Branko Iskra, Marjan Horvat, novinar DE, Rudi Žavbi in Vukašin Lutovac

Brez pretiravanja lahko trdimo, da so bile vse tri konference Zveze sindikatov Slovenije in tudi 3. kongres samoupravljalcev Jugoslavije — ti pomembni zbori so bili v tem medkongresnem obdobju — sestavina vsakodnevne družbenopolitične aktivnosti osnovnih in občinskih organizacij zveze sindikatov. To delo je temeljilo na uresničevanju in preverjanju sprejetih sklepov in usmeritev, v ustvarjalnem soočanju z najbolj aktualnimi družbenimi, gospodarskimi in političnimi nalogami našega časa.

Ob tem se kajpak splača ozreti nazaj in objektivno oceniti prehojeno pot in opravljene naloge, analizirati odstopanje in predvsem metode političnega dela sindikatov ter na tej osnovi graditi strategijo in taktiko nadaljnjega razvoja, da bo delavec čimprej gospodar pogojev in sadov svojega dela. Zmeraj znova se nam postavlja vprašanje, ali znamo v zvezi sindikatov pravočasno prisluhniti tistim hotenjem delavcev, ki s svojo kritiko odtujenih centrov odločanja izražajo najosnovnejše interese samoupravnega socialističnega delavskega razreda. Ali morebiti na ravni delovnih organizacij in tudi v občinah ni še preveč odločanja za in v imenu delavcev; ali morebiti njihovega dolgoročnega interesa za integracijo združenega dela, ki naj postane zares združeno, ne ovirajo različni tehnokratski in drugi monopoli? Ali znamo v sindikalnih vodstvih prisluhniti razmišljanjem in snovanjem delavcev, vse jasnejšim pogledom na razlike med širšimi in ožjimi družbenimi interesi, potrebi po demokratičnem vzdušju in samoupravnem urejanju zadev?

Na mnoga od teh vprašanj so odgovorile sindikalne konference. Bržkone bo prihodnji kongres sindikatov še celovitejši. Mi pa smo v naše uredništvo povabili Vukašina Lutovca, predsednika občinskega sveta ZS Ljubljana Šiška, Branka Iskro, predsednika občinskega sveta ZS Jesenice in Rudija Žavbija, sekretarja v občinskem svetu Ljubljana Center. Pogovarjali smo se o dosežkih v posameznih občinah, o pomanjkljivostih, predvsem pa o letošnjih nalogah občinskih svetov ZSS in sindikalnih organizacij.

Konference je narekovalo življenje

Zdaj, ko so vse tri sindikalne konference za nami (planiranje, razporejanje dohodka in delitev sredstev za osebne dohodke ter uveljavljanje delavcev kot nosilcev socialne politike in socialne varnosti), lahko ugotovimo, da so se na teh področjih mnoge stvari v temeljnih organizacijah združenega dela premaknile na bolje. Lahko govorimo o večjem občutku za resničnost in za razumevanje družbenih zapletov in procesov, kar je v glavnem rezultat temeljitih analiz v osnovnih organizacijah sindikata o posameznih vsebinskih sklopih konference. Prav zato je v organizacijah združenega dela mnogo manj prikrivanja dejanskih razmer kot pred leti, manj razhajanja med besedami in dejanji in nenazadnje tudi manj zahtev in hotenj brez realne podlage. Vukašin Lutovac je dejal, da so v delovni organizaciji Unitas prav v pripravah na 2. konferenco ZSS o delitvi sredstev za osebne dohodke razčistili nekatere sporne zadeve, ostro obsodili uravnilovske težnje ter z novim sistemom delitve po delu izšli iz krize. V nekaterih organizacijah združenega dela v ljubljanski občini Center bi lahko po družbeno dogovorjenih merilih povečali maso sredstev za osebne dohodke, vendar so se delavci raje odločili za zmerno rast OD in za večje naložbe v nadaljnji razvoj.

Za to občino pa je značilno, da ustvarijo 85 odstotkov dohodka delavci v trgovini. Pojavljajo se tudi številne pomanjkljivosti pri oblikovanju pogojev gospodarjenja in ponekod je premalo posluha za nujnost povezovanja trgovine in proizvodnje. V Avtotehni na primer tudi desetletni pritiski in pobude odgovornih občinskih in mestnih dejavnikov za takšno povezavo niso rodili sadov. Zdaj ko so v veliki krizi, kot je povedal Rudi Žavbi, bi se takoj povezali s kakšno proizvodno organizacijo, vendar pa so razmere spremenjene. Sicer pa za ljubljansko trgovino velja — zlasti tisto s tehničnim blagom — da še ni v zadostni meri povezana s proizvodnjo.

Tudi na Jesenicah bodo letos namenili združevanju kovinsko-predelovalne industrije največ skrbi. V občinskem svetu, kot je dejal njegov predsednik Branko Iskra, bodo pripravili temeljite strokovne ocene potreb in možnosti, zlasti v predelovalni industriji. Strokovne skupine na tem področju že delujejo in kaj kmalu bo zveza sindikatov pripravila razprave v samoupravnih skupinah v organizacijah združenega dela. Seveda pa se bodo na Jesenicah posvetili tudi usmerjenemu izobraževanju in organiziranosti zdravstva, ki je za zdaj preveč razdrobljeno, zdravstvene zmogljivosti pa zato tudi niso najbolj smotrno izkoriščene. »To so zahtevne politične akcije, ki se jih lotevamo v zvezi sindikatov, vendar vanje vključujemo tudi druge družbene dejavnike,« je dejal Branko Iskra.

Na vseh teh področjih imamo v naši družbi dovolj stališč in poenotena idejno politična izhodišča, vendar se doslej razmere le postopoma spreminjajo. Potrebna je organizirana akcija v posameznih občinah in v organizacijah združenega dela, kjer si morajo posamezni družbeni dejavniki »razdeliti« vloge in naloge, da ne bi vsi enako govorili o istem problemu, ukrenili pa ničesar, so menili sogovorniki.

V zvezi sindikatov morajo biti razprave drugačne kot v izvršnih svetih

Na sejah organov in organizacij zveze sindikatov vse prevečkrat obravnavamo posamezna vprašanja, kot da bi bili na seji izvršnega sveta. Resda imamo na voljo iste strokovne podlage, vendar pa navadno pozabljamo, da bi morali na sejah občinskih sindikalnih svetov obravnavati zlasti politične ocene o posameznih vprašanjih in gibanjih, zahtevati odgovornost tistih, ki snujejo strokovne podlage in uresničujejo politiko v izvršnih svetih in gospodarskih zbornicah. Tako bi celoviteje »obdelali« posamezno temo. »V zvezi sindikatov se moramo politično opredeljevati do vzrokov posameznih družbenih in gospodarskih pogojev in oceniti njihove posledice, pri tem pa nam strokovne analize in podatki služijo le za potrjevanje takšnih ocen in kot podlaga za politično akcijo pri spreminjanju razmer,« je še posebej poudaril Vukašin Lutovac.

Ob tem razmišljanju za našo okroglo mizo smo v razpravo ponudili tezo, češ, da je »akcija« obravnavanja periodičnih obračunov in zaključnih računov preživela, da so pred osnovnimi organizacijami sindikata druge, zahtevnejše in bolj pomembne naloge. Takšna mnenja so bržkone problematična že zato, ker jemljejo akcijo zaradi akcije same, v zvezi sindikatov pa smo zmeraj poudarjali, da je to sredstvo, da se delavci temeljiteje spoznajo s položajem svoje organizacije združenega dela, analizirajo razloge za takšne ali drugačne gospodarske rezultate in nenazadnje prav na teh spoznanjih oblikujejo načrte za izhod iz gospodarskih težav, za boljše gospodarjenje.

Nekolikanj specifične pa so razmere na področju uresničevanja politike cen, kjer ima sindikat prav tako pomembne naloge. Rasti cen še nismo uspeli zajeziti, zahtev za povišanje je vse več, vendar se lahko zgodi, da bo sindikat prek svojega predstavnika v skupnosti za cene tudi blokiral kakšno povišanje cen. Zato se nekateri zavzemajo, da bi v sindikatu ponovno razčlenili vlogo te organizacije pri oblikovanju politike cen in njenem uresničevanju. Ko smo z našimi sogovorniki razmišljali o tej dilemi, nismo pozabili, da so cene zelo pomembna prvina ekonomske politike in da morajo nanjo odločilno vplivati delavci v temeljnih organizacijah in prek delegatov v skupnostih za cene. Odločitev, ki mora biti stabilizacijsko naravnana, se mora oblikovati v organizaciji združenega dela, ki pošilja skupnosti za cene zahtevke za povišanje. Tu imajo delavci, po mnenju naših sogovornikov, premajhen vpliv, kajti to je še vse preveč domena strokovnih služb in poslovodnih organov. Sindikalna organizacija ima na tem področju premajhen vpliv in čeprav so naloge zapisane v stališčih RS ZSS o uresničevanju politike cen, te vloge še ni odigrala. To je področje dela, ki se mu bo v prihodnjem obdobju treba posvetiti. Nenazadnje smo tudi z uvajanjem »akcije zaključnih računov« imeli v zvezi sindikatov na začetku precej težav, odporov in nerazumevanja, vendar se po nekajletnem prizadevanju osnovnih organizacij sindikata danes lahko pohvalimo z bogato bero uspehov.

Pred kongresi temeljito in celovito oceniti dosežene rezultate in opozoriti na napake

Naš pogovor je potrdil, da ima Zveza sindikatov Slovenije za oktobrski kongres bogato bero sadov na vseh področjih družbenega življenja, še posebej pa utrjeno in razvejano organizacijo sindikalnega članstva. Konference, ki so se za vlogo in položaj delavca v združenem delu in v družbi sploh lotile žgočih vprašanj, so že v dobršni meri pokazale poti za delovanja sindikalnih organizacij in opredeljevanja do posameznih pojavov. No, naši sogovorniki razmišljajo tudi o morebitnih spremembah v organizacijski zgradbi zveze sindikatov. Pri tem je v ospredju zlasti sindikalna skupina, ki se je pokazala kot živa celica sindikalnega dela. Toda ponekod so sindikalne skupine še zmeraj premalo tehnološko in ekonomsko zaokrožene, morale bi biti tako organizirane, da se v taki organiziranosti delovnega procesa dajo dobiti tudi obračuni poslovanja in dela. Tako bi delavce lahko mnogo bolj pritegnili k razreševanju posameznih zagat v proizvodnem procesu, imeli bi večji vpliv na poslovanje svoje delovne enote, skratka v svojih rokah bi imeli škarje in platno.

V statutu je zapisana tudi vloga in naloge sindikatov dejavnosti, njihovih republiških in občinskih odborov. Toda sindikati dejavnosti v občinah kot oblika in metoda dela občinskih svetov in kot oblika samostojnega organiziranja delavcev, kjer lahko usklajujejo mnoga stališča in se dogovarjajo tudi o konkretnih akcijah v sorodnih organizacijah združenega dela, niso povsem zaživeli. Nekaj podobnega se po mnenju naših gostov dogaja tudi z republiškimi odbori dejavnosti, kajti njihov vpliv in beseda v RS ZSS sta prešibka, po drugi strani pa premalo prodirajo v organizacije združenega dela.

Za objavo pripravil:
Marjan Horvat

Mednarodno sindikalno gibanje (4.)

Obe centrali — »ujetnici« blokovske politike

Oktobra lani je Založba Delavske enotnosti v zbirki Knjižnica Sindikati št. 42 izdala priročnik Andreja Škerlavaja z naslovom: Sindikalno gibanje v svetu. Le-ta je namenjen — kot je v uvodu zapisal avtor — predvsem mlajšim sindikalnim aktivistom kot sistematična informacija, da bi laže razumeli sodobna dogajanja v sindikalnem gibanju.

Zaradi aktualnosti in zanimivosti obravnavane teme za širši krog bralcev časnika DE smo se v uredništvu odločili za objavo občutno skrajšanih in vsebinsko prirejenih poglavij omenjenega priročnika.

Na ustanovni konferenci federacije v Parizu so aktivno sodelovali tudi predstavniki tedaj že ustanovljenih Enotnih sindikatov Jugoslavije. Poleg evropskih sindikatov so v svetovno sindikalno federacijo vstopili tudi sindikati Kitajske, Indije, Avstralije, ZDA in nekateri sindikati Afrike in Latinske Amerike. Sindikati krščanske smeri se jim niso pridružili, pa tudi Ameriška federacija dela ne zaradi nasprotovanja sovjetskim sindikatom.

Tako je bila prvič po razcepu v delavskem gibanju ustanovljena enotna mednarodna sindikalna organizacija z lepimi načeli in cilji: združiti sindikate vsega sveta ne glede na raso, narodnost, versko pripadnost in politično prepričanje; pomagati delavcem, da si organizirajo sindikate; boriti se za mir; boriti se proti vsemu, kar ogroža ekonomske, socialne pravice delavcev in demokratične svoboščine; za polno zaposlenost in večje mezde; za skrajšanje delovnega časa in boljše delovne razmere; za izboljšanje socialne zakonodaje; za vzgojo sindikalnega članstva v duhu mednarodne enotnosti in solidarnosti.

Delavsko in v tem okviru sindikalno gibanje se je po drugi svetovni vojni močno okrepilo. Komunistične in socialistične partije so na povojnih volitvah dobivale velike večine ali celo zmagovale (npr. laburisti v Veliki Britaniji). Nastala je vrsta novih socialističnih dežel. Toda v ozadju se je čedalje bolj krepila hladna vojna, ki je dobivala ob napetih odnosih obeh velesil, ZDA in SZ, vse bolj konfliktni značaj, posebej še, ko je SZ naredila lastno atomsko bombo. Izoblikovali so se ne le ideološki, temveč tudi vojaški in ekonomski bloki, in vsa ta dogajanja so močno vplivala in posegala v razvrščanje v mednarodnem in delavskem gibanju, ki je kljub svoji nesporni družbeni moči podleglo blokovski politiki.

Ustanovitev mednarodne konfederacije svobodnih sindikatov

Logično je, da je potemtakem kmalu prišlo do razhajanja v svetovni sindikalni federaciji. Povod za to pa je bila opredelitev vzhodnoevropskih komunističnih in še nekaterih sindikatov zoper Marshallov plan, ki so ga le-ti razumeli kot sredstvo, ki ogroža neodvisnost evropskih držav. Tedaj so namreč britanski, ameriški in holandski sindikati izstopili iz svetovne sindikalne federacije, z argumentom, da je prešla pod popolno »komunistično kontrolo«. Decembra 1949 se je na sindikalni konferenci »svobodnega sveta« zbralo 67 sindikatov iz 51 dežel, vključno z ameriško federacijo dela in ustanovilo Mednarodno konfederacijo svobodnih sindikatov. Ta mednarodna organizacija si je zadala vrsto podobnih ciljev kot svetovna sindikalna federacija, toda vpela jih je v zahodnoblokovska obeležja in dodala opredelitve kot so: »obramba demokracije v svetu«, »osvobojanje narodov od vsake totalitarne oblasti« itd.

Tako so se okrog leta 1950 ponovno izoblikovale tri še danes obstoječe mednarodne sindikalne centrale, ki so bile proizvod hladne vojne kot tudi ideološkega razcepa v mednarodnem delavskem gibanju. Obe veliki centrali sta tako postali »ujetnici« blokovske politike obeh velesil in s tem tudi v mnogočem sredstvo medblokovskih obračunov.

V kasnejšem obdobju sta obe organizaciji doživljali tudi notranje težave. Leta 1950 je zaradi informbirojske gonje Zveza sindikatov Jugoslavije izstopila iz svetovne sindikalne federacije. Svetovna sindikalna federacija je leta 1966 prekinila odnose s kitajskimi in albanskimi sindikati. Na drugi strani pa je leta 1966 v Mednarodni konfederaciji svobodnih sindikatov prišlo do spora s tedaj že združenimi ameriškimi sindikati AFL — CIO, ki so izstopili iz nje, ker je nameravala vključiti v svoje vrste ameriški sindikat Zveze delavcev avtomobilske industrije. Združeni ameriški sindikati so celo obtožili zahodnoevropske sindikate, da preveč sodelujejo s komunističnimi. S tem se je pričelo tudi obdobje popolnoma ločene politike ameriških sindikatov, ki so svojo dejavnost usmerili — v interesu ameriške nadvlade — predvsem v Latinsko Ameriko in dežele v razvoju.

Med nekoliko boljšimi odnosi med SZ in ZDA (začetek tako imenovane politike popuščanja napetosti) pa je prišlo celo do predloga sovjetskih sindikatov, da bi v Evropsko konfederacijo sindikatov vstopili tudi sindikati vzhodnoevropskih socialističnih dežel. Marca 1973 je bila ustanovljena Evropska konfederacija sindikatov, ki ima slej ko prej usklajevalni značaj in skrbi za izmenjavo mnenj med zahodnoevropskimi sindikati o ekonomski in socialni politiki v okviru EGS (Evropske gospodarske skupnosti). Tej konfederaciji se je nedavno pridružila tudi italijanska CGIL, potem ko je leta 1978 izstopila iz Svetovne sindikalne federacije. Ta pojav osamosvajanja južnoevropskih sindikatov in njihova vse večja dejavnost v zahodnoevropskem prostoru sta dobila — vzporedno z gibanjem v komunističnih partijah — tudi svoje ime: evrosindikalizem.

(Se nadaljuje)

Ozadje pomanjkanja zdravil

Zdravilo zoper odloke je samoupravljanje

Država, pa naj gre za našo ali katerokoli drugo, si lahko marsikaj privošči, v nobenem primeru pa si ne more dovoliti, da bi s takšnimi ali drugačnimi ukrepi postavila pod vprašaj oskrbo prebivalstva z zdravili. Kajpak je s tem mišljen nedavni ukrep oziroma zvezni odlok o prepovedi izvoza zdravil, ki bo zagotovo naredil več škode kot koristi. Sicer je spričo pomanjkanja nekaterih zdravil v naših lekarnah ta poteza zvezne vlade razumljiva, vendar si moramo biti takoj na jasnem, da poslej naš trg ne bo nič bogatejši z zdravili. Celo nasprotno: če bo ta ukrep kaj dolgo trajal in če bodo uradniki vztrajali na novih carinskih predpisih, po katerih se našim proizvajalcem zdravil črna piše, utegnejo lekarniške police postati še bolj prazne, kot so že. Vse to pa seveda ne opravičuje proizvajalcev. Ti sicer zdaj zvonijo na veliki zvon, da zvezni izvršni svet ne bi smel na vrat na nos poseči po takšnih ukrepih, še posebno ne brez poprejšnjega samoupravnega sporazumevanja med njimi. Kajpak se tu takoj zastavlja vprašanje, kaj so proizvajalci za to sporazumevanje že doslej storili. Glede na stanje, ki smo mu priča pri oskrbi z zdravili, bi lahko rekli, da bore malo. V tej luči pa spornemu zveznemu odloku nikakor ne gre oporekati, kajti na dlani je, da so proizvajalci sami o samoupravnem dogovarjanju začeli izdatno razmišljati šele ob njem.

Pred sprejetjem odloka, za katerega v novomeški Krki trdijo, da je prišel kot strela z jasnega, nihče ni predvidel vseh hudih posledic. Po drugi strani pa najbrž tudi nihče ni pričakoval, da bo takšna odločitev zvezne vlade v tolikšni meri pripomogla k razgaljenju razmer (slabosti) v naši farmacevtski industriji.

Odlok najbolj prizadel slovenske proizvajalce

Odlok o prepovedi izvoza zdravil, dokler z njimi ne bo redno preskrbljeno domače tržišče, je najbolj prizadel prav slovenske proizvajalce, ki pokrivajo 36 odstotkov vseh potreb po zdravilih v Jugoslaviji. Tudi sicer so slovenski proizvajalci v primerjavi z našo farmacevtsko industrijo v težjem položaju, saj morajo tako kot vsi drugi izvozniki združevati 35 odstotkov ustvarjenih deviz za skupne potrebe. V isti sapi pa denimo lahko srbski proizvajalci zdravil porabijo za uvoz repromateriala vse svoje devize. In (kar je zelo pomembno), če jih nimajo dovolj, lahko računajo na dodaten vir iz skupnih sredstev.

V novomeški tovarni zdravil Krka zavoljo tega opozarjajo, da bo odlok ogrozil njihovo gospodarjenje in celo pokrivanje družbenih obveznosti. Ta delovna organizacija je za letos načrtovala za 33 milijonov dolarjev izvoza na konvertibilni trg, pri čemer poudarjajo, da 65 odstotkov deviz, ki jim ostanejo, ne bo zadostovalo niti za nakup potrebnega repromateriala v tujini. Kako pokrivajo primanjkljaj, se sicer ve, vendar ne pove, kajti prav žalostno je (vendar ne za tovarno), da morajo iti v vse mogoče posle, da pridejo do deviz, ki jih potrebujejo za proizvodnjo zdravil.

Podobno je tudi v Ljubljanskem Leku. Skupno mnenje tako Leka kot Krke je, da če ne bosta izvažala tudi ne bo deviz za uvoz repromateriala za redno proizvodnjo zdravil tako za domači kot tuji trg. V tem primeru pa nam seveda spet ne preostane nič drugega kot interventni uvoz, ki pa bi nas stal približno trikrat več od domače proizvodnje. Prav tako pa v obeh tovarnah poudarjajo, da lahko zavoljo omenjenega odloka izgubijo stalne kupce, ki so jih pridobivali 20 in več let. Nobena neznanka najbrž ni, da je konkurenca na svetovnem trgu izredno močna in da na našo farmacevtsko proizvodnjo tam ne čakajo odprtih rok.

Velika odvisnost od uvoza

Do resnejših motenj pri oskrbi našega trga z zdravili je prišlo v minulih treh letih. Ukrepi (prednostni seznam zdravil, ki naj bi jih proizvajala domača industrija, prednost uvozu surovin za farmacevtsko industrijo in sprejetje družbenih dogovorov o zagotavljanju deviz za uvoz surovin) so na začetku lanskega leta dali določene učinke, vendar se je položaj v drugi polovici leta ponovno poslabšal. Po podatkih iz lanskega novembra pri nas stalno primanjkuje od 200 do 300 zdravil. Pomanjkanje ni enako v vseh republikah in pokrajinah, vendar je težava v tem, da je med manjkajočimi zdravili nekaj takšnih, ki so pri zdravljenju ključnega pomena. Bržda je to prav zaradi tega tudi spodbudilo člane zveznega odbora sindikata delavcev zdravstva in socialnega varstva (o tem je razpravljal tudi slovenski odbor), da so opozorili na nekatere poglavitne slabosti na področju proizvodnje in porabe zdravil. Ena bistvenih ugotovitev odbora je, da vse naše proizvajalce pretežno označuje predelovalna dejavnost, kar je proizvodnjo zdravil pripeljalo do velike odvisnosti od uvoza farmacevtskih surovin in razmer, ki vladajo na mednarodnem trgu. Da je to res, nam še najbolj prepričljivo govori dejstvo, da se s proizvodnjo osnovnih farmacevtskih surovin ukvarjajo samo nekatere organizacije in še te v manjši meri. Najbrž ne preseneča, da naša farmacevtska industrija uvaža približno 80 odstotkov vseh surovin in sicer za pokritje 93 odstotkov domačih potreb po zdravilih. Če k temu dodamo še neurejene medsebojne odnose na področju razvoja, specializacije, delitve dela ter dohodkovnih odnosov in izvoza, potem nam bo kaj hitro jasno, kam pes taco moli.

Malo delati pa veliko zaslužiti

Seveda se ob vsem tem človeku poraja nekaj vprašanj. Eno od prvih je: zakaj naša farmacevtska industrija temelji v glavnem na predelovalni dejavnosti in kje tiči vzrok za najrazličnejše proizvodnje sredstev za dezinfekcije in dezinsekcije, predelovanje plastike in gume, proizvodnjo živil in celo izdelkov za široko porabo, da o kozmetiki sploh ne govorimo, medtem ko se v isti sapi otepa tako imenovane bazne proizvodnje? Zanimivo je tudi vprašanje, zakaj naša farmacevtska industrija ni zaključena reproveriga, temveč vsak zase nekaj predeluje in proizvaja, vsi pa so seveda zavoljo tega močno odvisni od uvoza. Da bi si človek odgovoril na ta vprašanja, najbrž ni potrebe, da bi bil modrec. Preprosta logika je pač v tem, da je predelovalna proizvodnja nudila doslej farmacevtom večjo akumulativnost (po domače povedano: dobiček). Kdo se bo torej v takšnih razmerah šel proizvodnjo surovin, ko pa je mnogo lažje živeti na podlagi licenc in predelovalne proizvodnje. Seveda to ne velja za vse organizacije, v glavnem pa le je tako. Kako si je sicer moč razlagati dejstvo, da so na tržišču polagoma usihali vsi tisti izdelki farmacevtske industrije, katerih cene so bile večkrat zamrznjene, hkrati s tem pa je v ospredje vse bolj stopala poplava »novih« zdravil, ki so jih naši proizvajalci nudili trgu največ na osnovi licenčnega sodelovanja in katerih cene so bile oblikovane v Beogradu. Zdaj je skoraj 40 odstotkov vseh zdravil, ki jih dobite v naših lekarnah, narejenih na osnovi licenc.

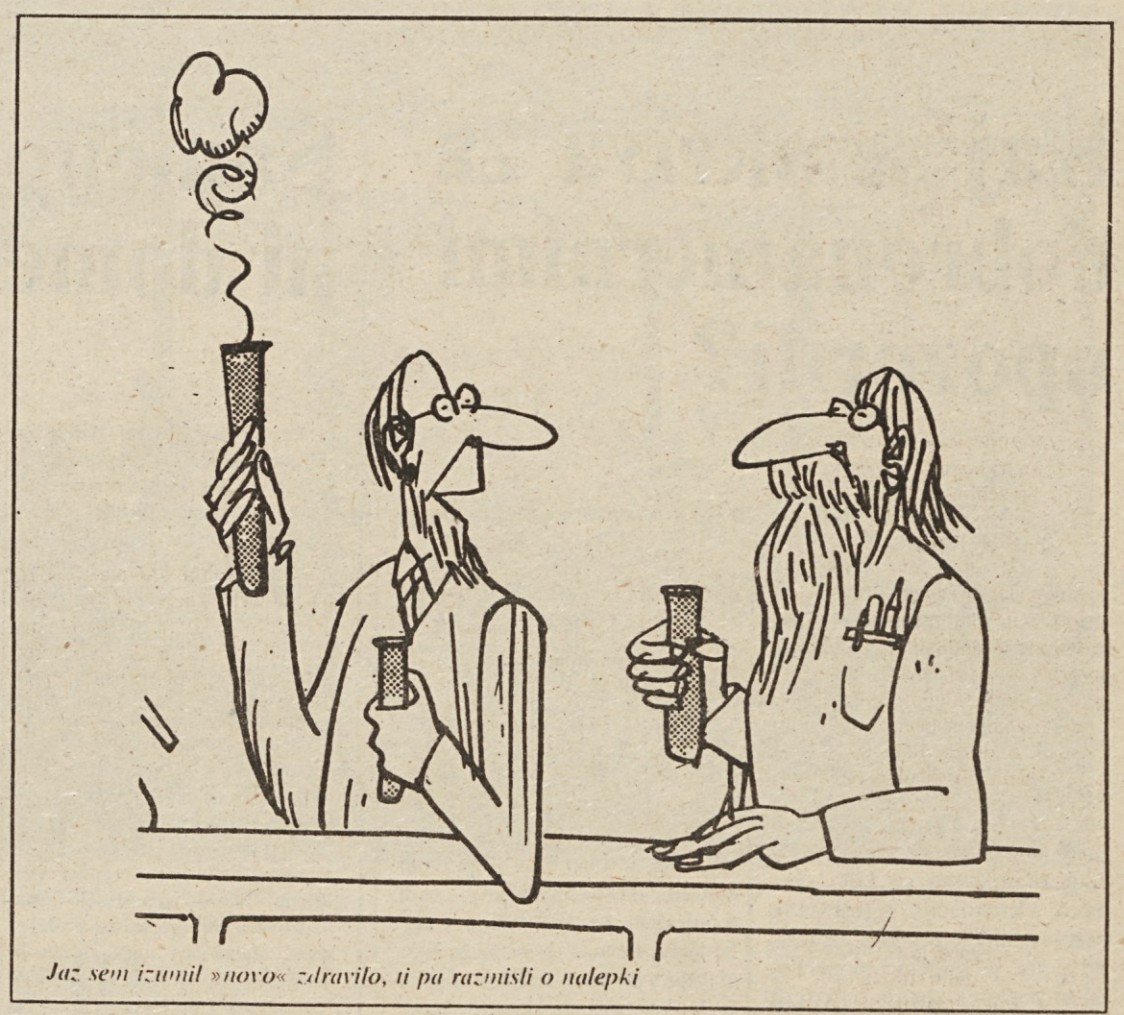

Jaz sem izumil »novo« zdravilo, ti pa razmisli o nalepki

Ob vsem tem se moramo za hip ustaviti tudi pri politiki cen. Še zlasti zato, ker le-tej pripada častno mesto pri »zaslugah« za zdajšnje pomanjkanje zdravil. Cene nekaterih zdravil so namreč v zadnjih letih rasle počasneje od cen surovin in repromaterialov, zato so proizvajalci začeli opuščati proizvodnjo nekaterih vrst baznih farmacevtskih izdelkov. Prav tako so začeli zanemarjati proizvodnjo starejšega, a medicinsko potrjenega asortimenta zdravil, ker se je bolj splačalo proizvajati nova zdravila (ali pa vsaj nalepke), katerih cene so bile znatno večje. Tako imamo zdaj v Jugoslaviji od približno 1400 zdravil v obtoku vsaj 400 tako imenovanih paralelnih zdravil. Da bo mera polna, povejmo, da se ta »paralelnost« pojavlja pri tistih zdravilih, katerih poraba je največja. Jasno je, da »paralelnost« sodi v nelojalno konkurenco, ki se je proizvajalci lotevajo brez dogovarjanja in pri čemer nikogar posebej ne skrbijo stroški registracije novega zdravila, marketinga itd. Bilo je že nekaj poskusov, da bi »paralelnost« postavili v okvir družbene kontrole, vendar so vsi klavrno propadli. K temu je brez dvoma v precejšnji meri pripomogla tudi zvezna komisija za zdravila, ki jo pri registraciji novega zdravila zanimajo izključno medicinski razlogi, bolj malo pa širši družbeni interesi in ekonomske posledice.

Stresanje jeze nič ne zaleže

Takšno je torej ozadje pomanjkanja zdravil, o katerem pa, kot smo se lahko večkrat prepričali, proizvajalci neradi govore. Raje kot to stresajo svojo jezo nad odloki in zvezno administracijo, ki da je vsega kriva. Seveda jim slednje ne gre docela oporekati, vendar je tudi res, da imajo proizvajalci tudi sami v rokah tako škarje kot platno. Če bi se doslej tega bolj zavedali in pri svoji proizvodnji upoštevali tudi širši družbeni interes (poslanstva v tej zvezi niti ne bi omenjali) in manj razmišljali zgolj o (družbeno vprašljivih) dobičkih, bi bilo bržda tudi poseganja administracije in odlokov manj.

Od stresanja jeze in nemočnega dvigovanja rok je torej nujno potrebno preiti k samoupravnemu dogovarjanju, v katerem naj sodelujejo, kot so sklenili tudi na zveznem odboru sindikata delavcev zdravstva in socialnega varstva, poleg proizvajalcev tudi zainteresirani organi in organizacije, s čimer bi lahko začeli orati ledino na področju ustreznega planskega razvoja farmacevtske industrije, specializacije proizvodnje in delitve dela, dohodkovnega povezovanja dela in sredstev, znanstveno raziskovalnega dela, skupnega nastopanja na tujem tržišču in še bi lahko naštevali. Seveda ne bo šlo brez težav. Na dlani je, da bo pri povezovanju in dogovarjanju potrebno podreti marsikateri plot in konec koncev tudi odpreti kak laboratorij, kar je že pred leti storila novomeška Krka in se ji to danes samo obrestuje.

Ob koncu pa v luči stabilizacije ne kaže pozabljati tudi na bolnike oziroma porabnike zdravil. Podatek, da ljudje zmečejo stran več kot četrtino vseh zdravil, ne meče lepe luči tako nanje kot tudi na tiste, ki jim brez pretiranega spoštovanja do družbene lastnine mirne vesti predpisujejo, kar si kdo zmisli. Sicer ni na mestu, vprašamo pa se vseeno lahko, koliko zdravil bi nam ostalo v predalih oziroma bi jih zmetali proč, če bi jih plačali po njihovi ekonomski ceni...?

Ivo Kuljaj

Problemi in dileme dolgoročnega razvoja Slovenije **(13)**

Kako bomo živeli jutri

Piše: Vinko Blatnik

Po mnenju sociologov, ki pripravljajo sociološki scenarij: »Alternativne bodočnosti Slovenije do leta 2000«, ohranja družina danes obstoječe hierarhične strukture v dveh smereh. Najprej omogoča otrokom iz družin na višjih klinih stratifikacijske lestvice obdržati in še naprej razvijati pridobljene privilegije. Druga smer pa je veliko bolj tenkočutna. Patriarhalna družina je tudi sama navznotraj hierarhično zgrajena v piramido, kjer je na vrhu mož, sledijo pa mu podrejena žena in staršem podrejeni otroci. Taka sestava družine pa je osnova za socializacijo hierarhije. Na prvi način hierarhične sestave bo mogoče v naslednjih dveh desetletjih vplivati le v manjši meri s spreminjanjem celotne politične in ekonomske strukture družbe ter s pomočjo šolanja. Proces spreminjanja patriarhalnih odnosov v družini mora spremljati tudi sistemsko osveščanje vseh družinskih članov o smeri in vsebini spreminjanja hierarhičnih odnosov.

Osnovni izvori sporov med ekonomskimi interesi skupin so razlike, ki nastanejo zaradi neenake razvitosti regij in razlike v pridobivanju osebnega dohodka in s tem možnosti porabe. Tržišče deluje kot osnovni regulator blagovne proizvodnje na razporeditev družbenega bogastva tako s povečevanjem ekonomske razlike med družbenimi skupinami in s tem raznolikostjo njihovih interesov. Tako se še povečujejo konflikti med njimi. Samoupravno dogovarjanje mora usklajevati in poenotiti interese, zmanjševati spore med družbenimi skupinami. Torej nasprotna usmerjenost dveh vrst uravnavanja, kar pa ne pomeni nujno tudi nasprotujočega si delovanja. Blagovna proizvodnja s trgom diferencira interese skupin v dveh smereh:

— omogoča spore s skupinami, ki si prisvajajo večje deleže družbenega bogastva kot ostale in;

— s pristajanjem na celokupno ekonomsko rast se izboljšuje tudi njihov ekonomski položaj.

Avtorji scenarija opozarjajo tudi na ovire pri pospeševanju razvoja. Pri tem ugotavljajo, da tradicionalna slovenska delavnost v končni fazi znižuje ceno živega dela v družbeni proizvodnji na več načinov. Ker delavec ob prostem času dela, ni toliko odvisen od dohodka iz delovnega razmerja, zato je cena delovne sile lahko razmeroma nizka glede na dejanske stroške njene reprodukcije, ne da bi to povzročilo hujše socialne konflikte;

— odsotnost z dela »dvojnih« delavcev je samo eden najočitnejših kazalcev, ki ga po mnenju sociologov preveč izrabljamo;

— neustvarjalen odnos do dela, pomanjkanje inventivnosti;

— usihanje zanimanja za kakovostne elemente dela in temu ustrezna fluktuacija iz proizvodnih poklicev na bolje plačana delovna mesta;

— na področju organizacije je nedvomno treba omeniti hierarhično sestavo socialne stvarnosti in kot posledico težko uveljavljanje teamskega dela, napredovanje po kriterijih zaupanja namesto po strokovnosti in delovnih uspehih, parafamiliarnost formalnih vodstev in neformalnih elit, nenačelnost pri razreševanju konfliktov ipd. Ko organska solidarnost, utemeljena na družbeni delitvi dela, nima pomembnejše tradicije, so ti učinki pomembna ovira za usklajevanje interesov v družbi kot celoti, torej za uresničitev samoupravljanja in nalog, ki jih vsebuje pojem združeno delo.

V besedilo gradiva sociološkega scenarija »Slovenija 2000« je nedvomno vgrajeno veliko znanja; škoda le, da je dokaj zakrito pred našimi zvedavimi očmi. Ne bi smelo biti namenjeno le kritični oceni strokovne javnosti, marveč razumljivo vsem, ki upamo, da bomo živeli v času do leta 2000.

Večji vpliv združenega dela in enotne jugoslovanske strategije

Iz našega kratkega povzetka različnih še ne povsem izoblikovanih gradiv o možnostih in perspektivah dolgoročnega razvoja Slovenije — predvsem ekonomskega scenarija »Slovenija 2000« — izhaja, da vidijo njihovi avtorji izhod iz naših dokaj negotovih družbenoekonomskih razmer predvsem v odpravi vzrokov, zaradi katerih smo zabredli vanje. Tako tudi sodijo, da bomo morali zmanjšati pristojnosti in odgovornost občinskih in republiških družbenopolitičnih skupnosti za razvoj in povečati vpliv združenega dela in enotne jugoslovanske strategije razvoja na odločitve o razvoju in ekonomsko odgovornost za sprejete odločitve, in to predvsem zato, ker smo prav z drobitvijo pristojnosti odločanja razkrojili delovanje enotnega jugoslovanskega trga.

To spremembo bo mogoče ugotoviti na eni strani z občutnim zmanjšanjem odtoka dohodka iz gospodarstva v negospodarstvo in s krepitvijo materialne podlage gospodarstva. Na drugi strani pa bo treba s selektivnim, ekonomskopolitičnim spodbujanjem krepiti trajne osnove razvoja kot so tehnološki napredek, izvoz in nekatere infrastrukturne gospodarske dejavnosti (energija, elektronika, promet, hrana...) ter tiste delovne organizacije, ki imajo prodorne ideje, jasne in strokovno utemeljene razvojne cilje, dobro vodstvo in sposobne kadre ter uspešno upravljajo z družbenimi sredstvi. Ta proces pomeni združevanje dela in sredstev okrog najprodornejših delovnih organizacij, nosilcev dolgoročnih razvojnih in izvoznih projektov, pomeni pretok kapitala, surovin, reprodukcijskih materialov, deviz, tehnologije, idej in znanja prek občinskih in republiških meja, s tem pa tudi aktiven proces koncentracije in prestrukturiranja v slovenskem in celotnem jugoslovanskem gospodarstvu. Naposled pomeni to vse večje uveljavljanje ekonomskih zakonitosti in razvojne selekcije na domačem trgu ob sprostitvi konkurence med domačimi proizvajalci, v kateri se bodo kalili in združevali za uspešen nastop na tujih trgih.

Tem spoznanjem in tako izraženemu priporočilu, kako gospodariti v prihodnje, da bi jutri bolje živeli kot danes, nikakor ni moč oporekati, saj temelje na trdem prepričanju, da samo nenehni tehnološki napredek zagotavlja stalno povečevanje produktivnosti dela in s tem tudi našo vse večjo konkurenčno sposobnost na domačem in tujem trgu.

(Se nadaljuje)

O podružbljanju zunanje politike in vlogi sindikata

Kaj se skriva za dobronamernimi opozorili?

Slovenski in jugoslovanski sindikat v medkongresnem obdobju nadaljujeta s prizadevanji za večje podružbljanje in demokratizacijo zunanje politike. Lahko rečemo, da je vse več odkritega in jasnega opredeljevanja do perečih mednarodnih vprašanj (intervencija sovjetskih čet v neuvrščenem Afganistanu, vdor oboroženih sil DR Vietnama v Kampučijo, agresivna in nesprejemljiva politika Izraela, itd.), kar je ljudem omogočilo, da so poglobili znanja o razrednem bistvu procesov na mednarodnem prizorišču. Še bolj razumljiva je postala tudi jugoslovanska zunanja politika in zgodovinski cilji neuvrščenega gibanja, korenine in ozadje sporov in vojn med posameznimi neuvrščenimi državami, idejna razlika med blokovskim in neuvrščenim pojmovanjem politike popuščanja napetosti.

Kljub razgibani dejavnosti in vse bolj vročim razpravam o zunanji politiki v posameznih okoljih pa je več kot očitno, da to področje še ni dovolj podružbljeno, če ga primerjamo z drugimi področji. Delavci so v marsikaterem okolju še vedno odtujeni od oblikovanja zunanjepolitičnih stališč in zavestnega in neposrednega opredeljevanja do mednarodnih vprašanj in še vlada miselnost, češ da naj o teh vprašanjih razpravljajo in odločajo državni organi. Ponekod, kjer so s tako miselnostjo opravili in imajo na razpolago verodostojne informacije, analize in poglobljene ocene o mednarodnih dogajanjih, pa ne pride do širše, demokratične razprave o njih zaradi oznake »strogo zaupno«, ki je vtisnjena na gradiva običajno »iz navade«.

Za sedanji politični trenutek in predkongresne razprave je značilno, da komunisti in sindikalni delavci ponovno opozarjajo na kritično oceno stanja v podružbljanju zunanje politike. Enotni so si v oceni, da je potrebno zmanjšati razkorak med deklariranimi, zapisanimi stališči in dejansko samoupravno stvarnostjo. To je še toliko bolj pomembno, ker delavci ne morejo suvereno in odgovorno odločati o zunanjepolitičnih vprašanjih, če niso sproti in objektivno seznanjeni z mednarodno tematiko.

Tega se zavedajo poleg samoupravnih tudi etatistične sile, ki so ob spremljanju dramatičnih dogajanj na Poljskem ponovno »pokazale zobe«. Začele so namreč širiti tezo, da o perečih mednarodnih vprašanjih — tudi o polemiki med KP Italije in KP Sovjetske zveze — ne kaže razglabljati javno in odkrito, ker bi to lahko ogrozilo naše državne interese. V resnici pa bi pristajanje na to trditev pomenilo, da se subjektivne sile odrekajo svoji avantgardni vlogi, da zaradi trganja demokratičnega javnega dialoga o mednarodnih odnosih »obračajo hrbet« nadaljnji demokratizaciji zunanje politike in da se zavestno spreminjajo v instrument državne oblasti. Nesporno je, da bi se tako prevesila tehtnica v korist etatističnih sil, ki si prizadevajo odločati o vsem v imenu delavskega razreda, in da bi plaz še večjega administriranja in krepitve etatističnih teženj »zasul« razvojno zasnovo samoupravnih odnosov tudi drugje.

Naloga partijskih in sindikalnih organizacij v delovnih organizacijah, krajevnih skupnostih in na drugih ravneh je torej povsem jasna: upreti se »podržavljanju« zunanje politike, odkrito in poglobljeno razpravljati o mednarodnih temah v tovarnah, soseskah in drugod ter vztrajno iskati jasne odgovore na vsa vprašanja, ki zanimajo delavce. Teh vprašanj pa je veliko in bodo terjala vse bolj natančne odgovore. Kajti vse več delavcev se zaveda, da sta notranja in zunanja politika med seboj tesno povezani, da je na primer boj za novo mednarodno ekonomsko ureditev sestavni del naših prizadevanj za gospodarsko stabilizacijo. In če hočejo ta bremena prevzeti na lastna pleča in se osvoboditi vseh spon odtujenosti, potrebujejo poleg samoupravne zavesti in revolucionarnosti tudi idejno-teoretično razgledanost, višjo stopnjo obveščenosti in znanja.

Emil Lah

Klubi samoupravljalcev imajo svoj življenjski prostor

Samoupravljanje ni domena peščice

Skoraj sto petdeset delegatov celjskega kluba samoupravljalcev je nedavno v kritični obravnavi na skupščini kluba razgrnilo probleme, s katerimi se delavec — samoupravljalec v praksi srečuje. Celjski klub samoupravljalcev tvori skoraj dve tretjini vseh samoupravnih okolij. Na skupščini je krmilo kluba Friderik Gradišnik-Frido po šestih letih predal Božu Skaletu, predsedniku konference sindikata v Libeli.

Klub samoupravljalcev v Celju sodi med najstarejše tovrstne klube pri nas. Vsa ta leta je svoje delo prilagajal potrebam in razvoju samoupravljanja in pri tem žel vrsto uspehov. Razen na področju lastne kadrovske politike, saj vse doslej ni uspel z napori, da bi stalno zaposlil strokovnjaka, ki bi se poklicno in vsakodnevno ukvarjal z vsebino dela kluba.

Od 205 vabljenih delegatov, klub na osnovi samoupravnega sporazuma tvori že več kot dve tretjini vseh delovnih kolektivov celjske občine, se je skupščine udeležilo 148 delegatov, ki so obravnavali poročilo o delu kluba ter med živahno razpravo dograjevali bodočo vsebino dela. Razpravljalci so kritično ocenjevali razmere na področju samoupravljanja v Celju in pri tem naglaševali, da je ponekod samoupravljanje še vedno samo — na papirju, da je v nekaterih kolektivih samoupravljanje v bistvu le formalizem, ki se izraža v sklepih in sejah delavskih svetov, medtem ko je delavcem samoupravljanje ponujeno kot predlog, ki ga pripravijo strokovne ali vodstvene strukture. Gre predvsem za manjše delovne sredine in za samoupravne interesne skupnosti, kjer delegatova beseda nima vpliva na vsebino dela.

Klub samoupravljalcev v Celju je uspešno odigral svojo vlogo pred leti, ko smo sprejeli Zakon o združenem delu. Z izobraževanjem, z razpravami in reševanjem problemov iz vsakdanjega dela in življenja delavcev je postal tribuna, ki je imela širok odmev v samoupravnih sredinah celjske občine. S prelivanjem informacij in pozitivnih izkušenj je bil v nekem smislu šola, ki je svojo vsebino dela uspešno prilagajala hitremu in zato raznolikemu razvoju samoupravnega procesa. S konkretnim delom in nalogami je klub doživljal uspehe in lastni razvoj in pri tem ohranjal svoje poslanstvo. Zato ni doživljal stresov, kot so bili to primeri drugod, niti ni padel pod vpliv te ali one organizacije, ki so ponekod menile, da so tovrstni klubi le podaljšana roka njihovega vpliva in politike.

Članstvo kluba meni, da je s takšno vsebino dela kluba potrebno nadaljevati, saj naš hiter razvoj samoupravljanja in njemu sledeča zakonodaja iz dneva v dan prinaša spremembe in novosti. Ob tem menijo, da delavca ni treba spreminjati v politologa, temveč ga izobraževati in usposabljati v samoupravljalca, ki je vsak trenutek sposoben biti dober delegat, samoupravljalec, ki ni več samo nemi avtomat za dviganje rok.

js

DE

Družboslovna zbirka Založbe DELAVSKA ENOTNOST

Pavao Brajša:
ČLOVEK — SPOLNOST — ZAKON

Avtorja poznamo po uspešni (že razprodani) knjigi Splošna psihodinamika samoupravnega vedenja. Novo delo je samostojno, hkrati pa nadaljevanje prve knjige.

V knjigi avtor obravnava odnose med spoloma pa tudi medčloveške odnose nasploh, ki sodijo v samoupravni družbeni sistem in ga ti odnosi odsevajo in dokazujejo. Brajševa knjiga je nevsakdanja, saj uvaja bralca v svet teorije, ki je po navadi rezervirana za strokovnjake in to tako, da lahko vsak odkrije podzavestne vzgibe svojega vedenja in vedenja ljudi, s katerimi prihaja v stik, oziroma s katerimi je v odnosu. To daje širše možnosti ne le za razumevanje, pač pa tudi za zavestno kontrolo in poseganje v lasten psihičen svet; to je pot k večji strpnosti, k boljšemu medsebojnemu razumevanju in k višji stopnji medsebojnega sožitja z manj konflikti in nesporazumi.

Odnos med partnerjema različnega spola je obravnavan podrobneje in zanj ugotavlja, da za področje spolnosti in zakona kot specifičnih intimnih medsebojnih odnosov prav tako veljajo temeljna načela samoupravnega vedenja.

Odnos, komunikacija in **obrambni mehanizem** so trije izhodiščni pojmi v Brajševem sistemu razmišljanja o različnih vidikih in fazah odnosa med partnerjema nasprotnega spola. Kvaliteta v odnosih, ki naj bi si jo prizadevali doseči, so samoupravni medsebojni odnosi.

Teza v knjigi, ki je vredna posebne pozornosti, je »univerzalnost« samoupravnega vedenja oziroma samoupravne naravnanosti. Pomeni, da se lahko vedemo samoupravno ali pa ne — in to ne glede na vrsto ali kakovost medsebojnega razmerja.

Knjiga »Človek — spolnost — zakon« je namenjena vsem, ki iščejo odgovore na zapletena življenjska vprašanja, ki želijo graditi človeške odnose na trdnih temeljih, ne pa na iluzijah in stereotipih, torej vsakomur izmed nas, vsekakor pa tudi strokovnjakom za spolnost in zakonsko problematiko, zdravnikom, psihologom, sociologom, pravnikom, socialnim delavcem.

Cena 700 din.

NAROČILNICA: Pri DE, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo

.....: izvodov knjige Pavao Brajša: ČLOVEK — SPOLNOST — ZAKON.

Naročeno nam pošljite na naslov: .....

.....

Ime in priimek podpisnika: .....

.....

Dne: .....

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

.....
(Žig)

.....
(podpis naročnika)

IZ PRAKSE SODIŠČ ZDRUŽENEGA DELA

Hujše kršitve delovnih obveznosti

Samoupravni splošni akt temeljne organizacije je v skladu s 153. čl. zakona o delovnih razmerjih določil tiste hujše kršitve delovnih obveznosti, za katere se lahko delavcu izreče ukrep prenehanja delovnega razmerja. Disciplinska komisija, ki je ugotovila, da je delavka storila tatvino predmeta manjše vrednosti na škodo temeljne organizacije, je delavki izrekla ukrep prenehanja delovnega razmerja.

Ker je delavski svet zavrnil ugovor delavke zoper sklep disciplinske komisije, je uveljavljala sodno varstvo ter na sodišču prve stopnje tudi uspela, saj je sodišče spremenilo izrečeni ukrep zato, ker je menilo, da ne gre za tako kršitev, ki bi povzročila motnjo v delovnem procesu v temeljni organizaciji. Sodišče je pri tem navedlo, da se lahko po 1. odst. 197. čl. zakona o združenem delu izreče ukrep prenehanja delovnega razmerja le za tiste hujše kršitve delovnih obveznosti, s katerimi se povzročijo motnje v razmerjih pri opravljanju del oz. nalog, onemogoča ali otežuje delo drugih delavcev ali kako drugače moti delovni proces.

Pritožbeno sodišče pa je spremenilo odločitev prvostopnega sodišča in spremenilo odločbo tako, da je zahtevek predlagateljice zavrnilo. Poudarilo je, da je delavka storila eno izmed hujših kršitev delovnih obveznosti, ki jih v skladu s 153. čl. zakona o delovnih razmerjih opredeljuje samoupravni splošni akt tako, da se lahko za te hujše kršitve izreče ukrep prenehanja delovnega razmerja. To pomeni, da gre za hujše kršitve delovne obveznosti že na podlagi opredelitve samoupravnega splošnega akta in da se zato pogoji iz prvega odstavka 197. čl. zakona o združenem delu že vnaprej predpostavljajo, zato jih ni potrebno v vsakem konkretnem primeru še posebej ugotavljati. V disciplinskem postopku je potrebno delavcu le nedvomno dokazati, da je storil eno izmed takih hujših kršitev delovnih obveznosti in to že zadostuje, da se lahko izreče najhujši ukrep, seveda ob upoštevanju teže same kršitve ter drugih olajševalnih in obteževalnih okoliščin.

I. Ž.

Vrednotenje proizvodnega in ustvarjalnega dela v Bosni in Hercegovini

OD še niso odsev ustvarjenega dohodka

Na bližnjih sindikalnih kongresih bomo morali gotovo oceniti stanje na vseh področjih delovanja in svoje opredelitve; mnoge med njimi pa utrditi. Poskušali bomo odgovoriti tudi na številna socialna vprašanja in oceniti prizadevanja sindikata in družbe v celoti pri zagotavljanju socialne varnosti delavcev.

Eno od vprašanj, ki je bilo v preteklih nekaj mesecih v središču pozornosti, je socialna varnost delavcev z nižjimi prejemki. To omenjajo številni dokumenti, o varnosti smo obširno razpravljali in še zmeraj razpravljajo na vseh ravneh v Bosni in Hercegovini. Dejstvo je, da je treba to uskladiti in vključiti v splošna načela. Gre predvsem za tisti del delavskega razreda, ki mora na podlagi svojega osebnega dohodka reševati svoje probleme in varovati življenjsko raven. To so kvalificirani, visoko kvalificirani delavci, tisti del delavskega razreda, ki pravzprav nosi na svojih ramenih naš celoten razvoj.

V minulem obdobju so v Bosni in Hercegovini, na podlagi ugotovljenega stanja dejavnosti, v nekaterih organizacijah združenega dela usklajevali normativne akte in uresničevali dogovore o delitvi dohodka in sredstev za osebne dohodke na podlagi ukrepov in nalog organizacij in organov zveze sindikatov v gospodarstvu in v družbenih dejavnostih. Sprejemali so sklepe, ki v glavnem načelno urejajo to usklajevanje. Pogovori v organizacijah združenega dela pa opozarjajo, da se v številnih primerih še ne uresničuje načelo približno enakega osebnega dohodka za enak delovni rezultat in prispevek k ustvarjenemu dohodku.

Kljub nekaterim problemom glede neustreznih možnosti gospodarjenja in težav pri poslovanju v nekaterih organizacijah združenega dela pa tudi v panogah, lahko ugotovimo, da so poglavitni vzroki za neuresničevanje tega načela marsikje posledica premajhnega prizadevanja, da bi delitev osebnih dohodkov in njihovo odvisnost ločili od kvalifikacij in hierarhije delovnih mest. Pomanjkljivost je tudi premajhna odvisnost osebnega dohodka od ustvarjenega dohodka. Gre tudi za pojave uravnilovke in tezo, da vsega dela ni mogoče izmeriti.

To še posebej velja za administrativno strokovno delo v neposredni proizvodnji, delovnih skupnostih in organizacijah združenega dela v družbenih dejavnostih, in za druge porabnike družbenih sredstev. Kot potrditev te ugotovitve so lahko primeri organizacij združenega dela, kjer so kljub težavam pri iskanju objektivnih meril za rezultate dela dosegli lepe uspehe pri uvajanju in izboljševanju stimulativnih oblik delitve po delu, s pomočjo samoupravnih organov in družbenopolitičnih organizacij, predvsem pa sindikalnih organizacij.

Lahko rečemo, da se je v prizadevanja za objektivnejše vrednotenje proizvodnega dela, zlasti dela v težavnejših okoliščinah, vključilo malo organizacij združenega dela.

Delitev na podlagi solidarnosti je v glavnem načelno urejena. V nekaterih organizacijah združenega dela premeščajo delavce z zmanjšano delovno sposobnostjo na lažja opravila, pri tem pa se njihov osebni dohodek ne zmanjša.

Mehmed Vejzagić

Kadrovske potrebe

Skupni razpis kadrovskih štipendij, ki jih za šolsko leto 1982-83 razpisujejo organizacije združenega dela in samoupravne interesne skupnosti, objavljen 16. in 17. februarja v prilogi Dela, seznanja mlade z možnostmi pridobitve kadrovske štipendije, hkrati pa pomeni ta skupni razpis širšo informacijo o kadrovskih potrebah.

Tokrat je razpisanih nekaj nad 18.300 kadrovskih štipendij in še natečaj za štipendije učencem srednjega usmerjenega izobraževanja, ki bodo po končani srednji šoli nadaljevali študij na vojaški akademiji. Število razpisanih kadrovskih štipendij ni popolno, zato bodo kandidati za kadrovske štipendije morali slediti tudi razpisom, ki jih bodo še objavile posamezne organizacije združenega dela in s tem skupni razpis dopolnile. Objavljen bo tudi še skupni razpis štipendij iz združenih sredstev, Titovega in Kraigherjevega sklada, štipendije Zveze obrtnih združenj Slovenije za kadrovske potrebe obrtnikov in štipendije Posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev, ki bodo opredeljevale kadrovske potrebe v srednjem usmerjenem izobraževanju.

Vsekakor ta čas ni mogoče ugotavljati, kolikšno bo dokončno število kadrovsko usmerjenih štipendij za prihodnje šolsko leto. Objavljen pregled kadrovskih štipendij pa je vendarle kažipot mladini, katerih poklicev, kadrovskih usmeritev in smeri združenemu delu največ primanjkuje. To ni kažipot le tistim, ki se bodo potegovali za kadrovske štipendije, pač pa tudi vsem ostalim pri njihovem odločanju za izobraževanje.

Udeleženci sporazumov o štipendiranju v občinah se bodo morali sporazumeti, in tudi objaviti, katere so tiste izobraževalne usmeritve in smeri, kjer je primanjkljaj kadra najbolj izrazit in za katere bodo uveljavljali povečane štipendije do 200 točk. Tako so gorenjske občine že objavile te poklice, izobraževalne usmeritve in smeri v Uradnem vestniku Gorenjske lani 10. avgusta, v občini Ilirska Bistrica so izoblikovali tri skupine poklicev, za katere bodo kadrovskim štipendijam dodajali 200, 150 oziroma 100 točk.

Po družbenem dogovoru in samoupravnem sporazumu imajo pravico do kadrovske štipendije kandidati, pri katerih dohodek na družinskega člana ne presega 85 % povprečnega OD na zaposlenega v SR Sloveniji v preteklem letu, ta pa je bil 11.937 din. Kadrovske štipendije, za katere med upravičenci ne bo dovolj zanimanja, bodo izjemoma lahko podeljevali še drugim.

Poleg razpisovanja kadrovskih štipendij za mladino pa bi morale organizacije združenega dela tudi interno objaviti kadrovske potrebe (v skladu z zakonom o usmerjenem izobraževanju vsaj enkrat letno!), da bi tudi med svojimi delavci spodbudile in usmerile izobraževanje, ki bo v skladu s načrtovanjem kadrovskih potreb v TOZD in OZD. O tem pa, žal, nimamo nikakršnega pregleda niti po občinah, kaj šele v republiki.

Sonja Gašperšič

Samoupravno organiziranje in povezovanje si na področju reproduktivne kinematografije težko utira pot

»Izvirni greh« pri distributorjih

Ko govorimo o filmu, imamo navadno v mislih filmsko ustvarjalnost, bolj grobo rečeno filmsko proizvodnjo. Tisto torej, kar ujamejo na filmski trak ustvarjalci in ponudijo gledalcem kot dosežek slovenskega, jugoslovanskega ali svetovnega filma. Neločljiv del te dejavnosti je tudi reproduktivna kinematografija — promet s filmi in njihovo prikazovanje. Vpliv filma je danes močnejši kot kdaj koli doslej (tudi s prikazovanjem na TV), da pa je film eden najpomembnejših odrazov kulture nekega naroda, ne kaže zgubljati besed.

Kako, v kakšnih okoliščinah in predvsem kakšne filme predvajajo slovenski kinematografi, je bila tema razprave na eni zadnjih sej sveta za kulturo pri RK SZDL Slovenije. Ocena na prvi pogled ni prav nič laskava. Kinematografi največkrat niso kulturna središča, marveč cenena zabavišča, ki stihijsko ponujajo nezahtevno plažo, največkrat obarvano z erotiko in nasiljem. Tudi to še ne zagotavlja zadovoljivega obiska niti ugodnih denarnih rezultatov.

Oglejmo si najosnovnejše značilnosti položaja slovenske reproduktivne kinematografije.

Mreža kinematografov v Sloveniji je še kar popolna. V desetih letih se je sicer število dvoran zmanjšalo od 235 na 168, tudi število predstav se je zmanjšalo za 12.367. Sto dvoran je imelo manj kot 400 sedežev.

Po drugi strani pa smo v preteklem srednjeročnem obdobju na novo zgradili, popolnoma ali delno obnovili 27 večnamenskih dvoran, ki so namenjene tudi kinematografu. V 21 dvoranah so delno ali v celoti zamenjali aparature za predvajanje filmov, delno ali v celoti pa so opremili še 27 kinodvoran ali večnamenskih dvoran.

Povezava kinematografov je slaba. Kar 107 kinematografov je delalo zunaj organizacij združenega dela — pri različnih društvih, klubih ali v okviru krajevnih skupnosti. Večinoma so pripravljali le po eno ali dve predstavi na teden, premajhno število gledalcev pa pomeni tudi skromen zaslužek. Poznavalci pravijo, da so vstopnice za kino izredno poceni v primerjavi z drugimi prireditvami. Najcenejše so v Slovenskih Konjicah — po 11,00 dinarjev, najdražje — po 35,00 dinarjev — pa v Ljubljani.

V letošnjih zimskih počitnicah le skromen izbor slovensko podnaslovljenih mladinskih filmov

Ena od temeljnih skrbi kinematografskih organizacij bi morala biti opremljenost dvoran in tehnika, ki naj bi omogočila občanom čim boljše počutje in bolj kultivirane storitve sploh. V veliki večini imajo v naših dvoranah projektorje tovarne Iskra. V Iskri jih ne izdelujejo več, sedaj je večina teh aparatur stara nad dvajset let. Zato so potrebna čedalje pogostejša popravila in nenehno skrbno vzdrževanje. Nadomestnih delov je čedalje manj, kar onemogoča brezhibno delovanje kinoprojektorjev. Podobne ugotovitve veljajo tudi za ojačevalce, zvočnike in akustiko v dvoranah.

Pereča je tudi kadrovska problematika kinematografov. Za kadre, ki delajo v kinematografih, je dokaj slabo preskrbljeno. Nomenklatura poklicev v kinematografiji ni izdelana, prav tako je — z izjemo kinooperaterjev — neurejeno izobraževanje. Upravnik kinematografske organizacije je največkrat tudi oblikovalec programske politike, operativne naloge pa mu onemogočajo, da bi se poglabljal v vsebinsko-programsko delo.

Predmet pogoste spotike je podnaslavljanje filmov v slovenščini. Zakon o filmu sicer zavezuje slovenske kinematografske organizacije, da predvajajo filme s slovenskimi podnaslovi, vendar je praksa, zlasti v manjših kinematografih, pogosto drugačna. Velikokrat se tudi izgovarjajo, da je med gledalci mnogo delavcev iz drugih republik in pokrajin ter vojakov, ki slovenskih podnaslovov ne bi razumeli. Dejstvo pa je, da distributorji iz drugih republik zagotavljajo le majhno število slovensko podnaslovljenih kopij. Lep primer so letošnje šolske počitnice. V času, ko bi otroci in mladina imeli več časa tudi za obisk kinematografov, so kinematografska podjetja zagotovila le skromen izbor slovensko podnaslovljenih, zlasti mladinskih filmov in tako zamudila ugodno priložnost.

Zunaj članstva kulturnih skupnosti

Nenavadno je, da reproduktivna kinematografija, kot dejavnost posebnega družbenega pomena, ni vključena v kulturne skupnosti, ki naj bi zagotavljale širši družbeni vpliv na njeno usmeritev, na kar že nekaj časa opozarja tudi sindikat delavcev v kulturi. Kot posebna dejavnost reproduktivna kinematografija tudi ni vključena v načrtovanje kulturnega razvoja republike. Družbeni organi pri kinematografskih podjetjih — filmski svети — niso zaživeli v tolikšni meri, da bi zagotavljali kvalitetnejši izbor programa v kinematografih. Pogost izgovor je, da njihovi člani ne morejo poznati vseh filmov, zato je programska politika na milost in nemilost prepuščena volji in izboru distributorjev.

V združenju kinematografije vidijo rešitev tudi v predikatizaciji filmov, to je posebnem razvrščanju filmov, s katerim bi sistemsko zagotovili uglednejšo raven kulturne politike v kinematografih. Kinematografi naj bi dobili za filme, ki imajo posebne lastnosti in vrednote, določena sredstva — na primer na gledalca. Tako dobljena sredstva naj ne bi bila manjša (skupaj s prometom od določenega filma) kot jih dosežejo z normalnim predvajanjem manj kvalitetnih »komercialnih« filmov. Tudi to je razlog več za hitrejšo povezavo s kulturnimi skupnostmi.

Nepovezana politika uvoza filmov

»Izvirni greh« sedanjega položaja, bolje rečeno, siromašne in enostranske kinematografske »ponudbe« naj bi bil pri distributorjih. Pri tistih torej, ki uvažajo filme. Na njihov rovaš leti največ očitkov. Da so preveč komercialno usmerjeni, da nekritično uvažajo slabe filme, da jih ne podnaslavljajo v slovenščini.

Podjetij za distribucijo filmov je preveč, ali pa so vsaj preveč razdrobljena. V Srbiji to dejavnost opravlja pet, na Hrvaškem tudi pet, v ostalih republikah in pokrajinah pa po ena delovna organizacija. Ob razdrobljenosti te organizacije tudi niso specializirane, samoupravno organiziranje in povezovanje pa si le težko utira pot. Tako se nadaljuje razdrobljena in nepovezana politika uvoza, kar vpliva na število in kakovost uvoženih filmov. Uvoz dobrih filmov se manjša na račun manj kakovostnih filmov, ki naj bi imeli večjo »komercialno« vrednost. Organizacije se srečujejo še z enim protislovjem: praviloma kakovostnejši kulturni program prinese kinematografom manjši dohodek. Po drugi strani pa družbeno razglašamo in si prizadevamo za višjo raven programske politike v kinematografih. Ta razkorak je moč preseči le s povezanostjo kinematografov in distribucije s svobodno menjavo dela. Potrebno pa bo tudi povezovanje kinematografov samih, saj bodo tako laže reševali skupne probleme, tako organizacijsko-tehnične kot programsko-vsebinske.

Igor Žitnik

JEZIKOVNO RAZSODIŠČE (60)

Medvedje usluge aktivističnega jezika

Delegati »SIS za kulturo« iz občine Ljubljana Center so jezikovnemu razsodišču poslali nekaj »delegatskega gradiva« in zapisali svoje zgražanje nad jezikom, v kakršnem je to gradivo oblikovano.

Jezik poslanega gradiva je res vse prej kot zgleden; na področju kulture bi morali nanj še posebej paziti. Delegati imajo prav. V besedilu pa je še nekaj posebno zanimivih primerkov nesmiselnega, aktivistični zanos posnemajočega pisanja; na primer: »IX. kongres Zveze komunistov Slovenije in XII. kongres Zveze komunistov Jugoslavije sta idejni navdih, znotraj katerih bodo posamezne zvrsti ljubiteljske kulture povezovale svoje delo še z revolucionarnim izročilom NOB in pomembnimi zaokroženimi obletnicami kulturnega ustvarjanja preteklosti in sedanjosti — svojega, narodov in narodnosti Jugoslavije kot tudi kulturna snovanja obče človeške veljave.«

Kar premislimo to dolgo »klobaso«: 1. Ali bodo »posamezne zvrsti ljubiteljske kulture povezovale svoje delo« s kongresoma ali z »idejnim navdihom«? 2. Na kaj se veže sklep o »kulturnem snovanju obče človeške veljave«? 3. Kaj je to, »kulturno ustvarjanje preteklosti in sedanjosti?« Ali gre za ustvarjanje v preteklosti in sedanjosti ali pa je treba reč razumeti dobesedno? 4. Kaj neki pomeni, da bodo »povezovale svoje delo še z revolucionarnim izročilom NOB«, potem ko so že »znotraj (!) idejnega navdiha«; kaj je pred izročilom NOB? Itd.

Vsa ta zmešnjava ne pomeni nič drugega, kot da sestavljavec svojega stavka ni premislil in da do njega ni imel prav nikakršnega osebnega odnosa.

Vrednotenje proizvodnega in ustvarjalnega dela v Makedoniji

Kdo odmika delitev na stranski tir

V okviru nenehnega prizadevanja za povečanje storilnosti in doseganje čimboljših gospodarskih dosežkov namenja Zveza sindikatov Makedonije v zadnjem času posebno pozornost večjemu materialnemu vrednotenju proizvodnega dela, dela v težavnejših razmerah in ustvarjalnega dela. Toliko bolj, ker se v večini delovnih okolij v tej republiki stanje v zvezi z delitvijo sredstev za osebne dohodke ni spremenilo na bolje in ni zadovoljivo. Med drugim tudi zato, ker imamo še zmeraj številne temeljne organizacije združenega dela, kjer vodilni, vendar ne samo oni, odmikajo delitev od celotnega kolektiva in jo postavljajo na stranski tir.

Vse to priča, da v mnogih delovnih organizacijah, žal tudi pri največjih, na eni strani še zmeraj ni dovolj obdelan sistem delitve po delovnih rezultatih, po drugi strani pa nimajo dovolj ustreznega strokovnega kadra, ki bi se izključno ukvarjal z vprašanjem delitve. Na to in na številne druge težave je opozoril nedavni krog posvetovanj o tej temi, ki ga je pripravil svet Zveze sindikatov Makedonije. Posvetovanja so zajela približno tisoč temeljnih organizacij združenega dela.

Vseeno pa bi lahko ocenili sedanje stanje v zvezi z delitvijo osebnih dohodkov po konkretnem prispevku, skupnih delovnih rezultatih in po vloženem delu. Ta ocena je nezadovoljiva, kljub temu da se je takoj po sprejetju zakona o združenem delu začela izjemno intenzivna družbenopolitična in strokovna dejavnost pri pripravljanju in sprejemanju samoupravnih splošnih aktov. V različnih okoljih so se različno lotevali tega vprašanja. Z drugimi besedami, imamo vtis, da v praksi obstajata dva sistema za isto stvar: sistem plač (kjer zaslužek ni odvisen od prispevka vsakega delavca) ter sistem vrednotenja dela in delovnih rezultatov, ki si počasi utira pot, vendar za zdaj v glavnem zajema samo proizvodne delavce. Po drugi strani pa je prišel na površje še neki svojevrsten problem, ki pa zelo bode v oči. Gre za to, da tako rekoč v vsej republiki ni delovne ali druge skupnosti v gospodarstvu ali v družbenih dejavnostih, kjer bi ponovno ovrednotili delo zaposlenih. To je vzbudilo pri sindikatih veliko pozornost.

Že samo dejstvo, da kljub izjemnemu prizadevanju na vseh področjih za povečanje storilnosti ne dosegajo željenih rezultatov, govori o tem, da bi se morali čimprej lotiti konkretne akcije za hitrejše in večje materialno vrednotenje proizvodnjega dela, dela v težavnejših razmerah, še zlasti pa ustvarjalnega dela. Na materialnem področju so dosegli nekatere premike in iz dneva v dan se povečujejo osebni dohodki zaposlenih v neposredni proizvodnji. Vendar to ni dovolj, predvsem zato ne, ker na primer tudi v trgovini povečujejo osebne dohodke, ne glede na gibanje ustvarjenega dohodka. So primeri, da se je v nekaterih trgovinskih organizacijah dohodek povečal za 26 odstotkov, osebni dohodki pa za več kot 50 odstotkov.

Tudi o vrednotenju inventivnega dela bi lahko izrekli nezadovoljive ocene. Zanimivo je, da so za to delavci zelo malo stimulirani, čeprav prihranijo z inovacijami precejšnja sredstva. Še več, na prste bi lahko našteli delovne organizacije, kjer je s pravilnikom in tako kot je treba urejeno vprašanje delitve na podlagi inventivnega in ustvarjalnega dela.

Prav zato Zveza sindikatov Makedonije bolj kot kdajkoli vztraja pri tem, da je treba bolje vrednotiti proizvodno in ustvarjalno delo, pri tem pa še posebej upoštevati težke delovne razmere.

Branko Stančevski

Pred drugimi sindikalnimi delavskimi športnimi igrami v Škofji Loki

Popestritev in spodbuda hkrati

Poseben odbor komisije za šport in rekreacijo pri svetu zveze sindikatov v Škofji Loki je v začetku letošnjega leta razpisal druge delavske športne igre. Lanskih sindikalnih športnih srečanj se je udeležilo 25 moških in 15 ženskih ekip oziroma 436 predstavnikov združenega dela, letos pa bo ta številka, kot predvidevajo organizatorji, bistveno večja.

»Ko smo pred leti pri škofjeloških sindikatih ustanovili komisijo za šport in rekreacijo, smo nemudoma zavihali rokave in za začetek priredili tekmovanja v petih športnih panogah. Kljub temu, da mnogim telesno-kulturno življenje pri nas ni bilo tuje, so predstavljala nova tekmovanja dobrodošlo popestritev v našem športnem življenju,« pripoveduje Janez Krajnik, predsednik organizacijskega odbora za sindikalne delavske športne igre. »Zato smo se na pobudo mnogih kaj hitro odločili, da postanejo naša sindikalna športna srečanja tradicionalna in da pritegnemo k redni dejavnosti čim večje število ljudi. Za letošnje, to je druge športne igre, se je prijavilo že 26 delovnih organizacij z več kot 900 udeleženci.

Vedno živahno v športni dvorani »Poden«

Tudi letos lovorika predstavnikom LTH?

V Škofji Loki si sindikati prizadevajo, da bi imele vsaj večje organizacije združenega dela, take s tisoč in več delavci, poklicnega organizatorja aktivnega oddiha. Čeprav je takih kolektivov v občini šest, imajo poklicnega organizatorja športne rekreacije le v Loških tovarnah hladilnikov. Njegovo delo se več kot dobro obrestuje, kar se odraža na številnih področjih, tudi denimo pri delovni storilnosti, razpoloženju, številu bolniških izostankov in podobnem. Vse to pa je v teh stabilizacijskih časih seveda še kako pomembno.

»Glede na organizacijo športnega življenja v Loških tovarnah hladilnikov nas lani ni niti najmanj presenetilo, da so osvojili najbolj dragoceno lovoriko na prvih sindikalnih delavskih športnih igrah prav delavci tega kolektiva,« nadaljuje Janez Krajnik. »Pričakujemo, da bo podobno kot lani tudi letos. Med tistimi, ki bodo prav pri vrhu, bodo nedvomno znova tudi predstavniki Jelovice, Alplesa, Gorenjske predilnice in pa Centra slepih, čeprav šteje ta kolektiv razmeroma malo delavcev.«

Smisel iger je razumljivo predvsem udeležba, množičnost, spodbujanje k redni dejavnosti, prispevek k sodobnejši miselnosti in bolj zdravemu načinu izkoriščanja prostega časa. Zato tudi v tem primeru požrtvovalni organizatorji malce težko razumejo, da se posamezni kolektivi izogibajo organiziranemu športnemu življenju. Med njimi tudi večji, taki z nekaj sto delavci, kot sta denimo Šešir in Odeja.

Tekmovanja predstavljajo veliko spodbudo

»Poleg tega, da bi pritegnili k našim športnim igram čim večje število sodelujočih, se trudimo, da bi postala telesnokulturna dejavnost sestavni del vsakodnevnega življenja naših delovnih ljudi in krajanov sploh,« razmišlja Ivan Križnar, član organizacijskega odbora za druge sindikalne delavske športne igre občine Škofja Loka. »Ob vsem tem se zavedamo, kolikšno spodbudo predstavljajo tekmovanja za redno športno dejavnost. Zato smo se tudi domenili, da bomo že letošnje leto popestrili tekmovalni program in ugodili željam vse številnejših prijateljev rekreacije.«

K spodbudnemu razmahu telesnokulturnega življenja prebivalcev Škofje Loke in okoličanov je v zadnjem času zelo veliko prispevala nova športna dvorana, znana pod imenom »Poden«. Investicija se je zares dobro obrestovala, saj so v njej našli zatočišče oziroma dobre možnosti za redno športno dejavnost številni krajani obeh spolov, od najmlajših pa do takih, ki so sicer že v letih, toda po srcu še vedno mladi.

»Naši prostori so polni od jutra do poznih večernih ur. Dopoldne so tu mladi, v popoldanskih in večernih urah predstavniki organizacij združenega dela in seveda predstavniki klubov in znani tekmovalci,« pravi Milan Osovnikar, vodja športne dvorane »Poden«. »Sedaj šele vidimo, kako zelo nujno smo potrebovali ta športni objekt. Človek kar težko verjame, da je dvorana že sedaj, ko je nova, nemalokrat pretesna.«

Andrej Ulaga

Sindikat v Slovenski Bistrici dal pobudo za ustanovitev počitniške skupnosti

Več prošenj kot ponudb

Pomanjkanje počitniških zmogljivosti za letni oddih delavcev na območju občine Slovenska Bistrica predstavlja za zaposlene in njihove družinske člane v bistriški občini velik problem. Čeprav imajo posamezne delovne organizacije, med njimi tudi Impol in Steklo iz Slovenske Bistrice na voljo nekaj počitniških hiš ob morju pa tudi v planinskih predelih Pohorja, je teh še premalo.

Skoraj polovica zaposlenih, predvsem pa prijavljenih za letovanje, ne uspe dobiti ležišča. Najuspešneje rešuje vprašanja počitnikovanj delovna organizacija Impol Slovenska Bistrica, kjer je zaposlenih več kot 2500 delavcev, od teh jih vsako leto uporablja domače počitniške zmogljivosti okoli tisoč zaposlenih in njihovih članov družin. Kljub temu pa morajo veliko število prošenj za letovanja zavrniti.

V manjših delovnih organizacijah bistriške občine se vse uspešneje uveljavlja tudi delovanje v camp prikolicah, ki so veliko bolj poceni kot pa izgradnja počitniških domov ob morju ali v planinah.

Da bi to vprašanje reševali še hitreje, so pri občinskem sindikalnem svetu Slovenska Bistrica dali pobudo za ustanovitev občinske počitniške skupnosti, ki bi omogočila ugodnejšo izmenjavo letoviških zmogljivosti, s tem pa tudi pestrejše počitnikovanje.

Viktor Horvat

Smučarski tečaj za delavce Gorenja

Tudi snega je bilo ravno prav

Tudi letošnjo zimsko sezono so delavci Gorenja s pridom izkoristili za smučarske tečaje. Prvi tečaj so imeli za novo leto, drugega pa med šolskimi počitnicami.

Priredili so petdnevni začetni in nadaljevalni smučarski tečaj, ki se ga je udeležilo tudi precej otrok delavcev Gorenja. Število tečajnikov je sicer manjše kot včasih, vendar pa se mnogi delavci že raje odločajo za samostojno smučanje in pri službi za rekreativno in kulturno dejavnost v Gorenju kupijo le smučarske karte za Golte in Kope.

Letos so se delavci odločili za tečaje na Kopah, kjer je za začetnike res bolj primerno smučišče. Poleg vaditeljev so imeli preskrbljeno toplo malico, avtobusni prevoz, snega pa je bilo tudi ravno prav. Zato so se tečajniki na koncu tudi pomerili v vožnji med slalomskimi vratci in pokazali svoje znanje.

Za smučanje in tudi za tekmovanja je veliko zanimanja med delavci, saj na prvenstvu Gorenja v veleslalomu pričakujejo okoli 400 smučarjev.

Na sliki: Ena izmed tečajniških vrst na Pungartu na Kopah — za delavce Gorenja in njihove družinske člane.

Hinko Jerčič

DE DRUŽBOSLOVNA ZBIRKA DELAVSKE ENOTNOSTI

NOVA KNJIGA!

Dr. Stevan Bezdanov: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE V MISLI IN DELU EDVARDA KARDELJA

Delo dr. Stevana Bezdanova je nov, pomemben prispevek k širšemu spoznavanju misli in dela Edvarda Kardelja, revolucionarja in znanstvenika, teoretika in praktika graditve naše socialistične samoupravne skupnosti, saj je njegova vloga tudi kot pobudnika korenitih sprememb na področju vzgoje in izobraževanja velika in dragocena.

Knjiga ima dva dela: v prvem je pregleden in sistematično obdelan uvod ter razporeditev celotnega gradiva iz Kardeljevih doslej objavljenih del o idejnopolitičnih in družbenoekonomskih osnovah samoupravnega sistema socialistične vzgoje in izobraževalne politike samoupravne družbe ter o družbenoekonomskih možnostih za njihovo uresničevanje.

Drugi del knjige vsebuje študijo dr. Bezdanova, ki razlaga Kardeljeve misli in ideje ter analizira njegov prispevek pri reševanju ključnih vprašanj sedanjih reformnih procesov.

Knjiga bo nepogrešljiva pri reševanju aktualnih vprašanj naše družbe v procesu celotne reorganizacije vzgoje in izobraževanja.

Knjigo lahko po ceni 650 din za izvod naročite pri Delavski enotnosti, Ljubljana, Celovška 43, kupite pa jo lahko v knjigarni DE na Tavčarjevi 5 v Ljubljani in v vseh knjigarnah po sloveniji.

NAROČILNICA — Pri Delavski enotnosti, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo ..... izvod(ov) knjige S. Bezdanova: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE V MISLI IN DELU EDVARDA KARDELJA

Naročeno nam pošljite na naslov: .....

.....

Ime in priimek podpisnika: .....

Datum naročila: .....

Račun bomo plačali v 15 dneh po prejemu knjig(e).

..... (žig) ..... (podpis pooblaščene osebe)

Vrednotenje proizvodnega in ustvarjalnega dela na Kosovu

Sistem »plač« zavira ustvarjalno delo

Kosovski sindikat je vso svojo dejavnost že prej in zdaj namenil vprašanju pridobivanja in delitve dohodka. Precej časa je posvetil družbenemu in materialnemu vrednotenju proizvodnega in ustvarjalnega dela. Rezultat tega je bilo deset pripravljenih sporočil za 14. srečanje samoupravljalcev »Rdeči prapor« v Kragujevcu. V sporočilu tekstilne industrije »Emin Duraku« v Djakovici je rečeno: »Zavedajoč se bistva razredne narave družbenega in materialnega vrednotenja proizvodnega in ustvarjalnega dela pri graditvi samoupravnih socialističnih odnosov si je naša združena tekstilna industrija zmeraj prizadevala, da bi materialni položaj proizvodnega dela bolje vrednotili kot delavca v skupnih službah in režijskega osebja.«

V zadnjih letih veliko organizacij združenega dela uspešno uresničuje načelo ustreznega vrednotenja proizvodnega in ustvarjalnega dela. Na mnogih sejah pokrajinskega sveta in predsedstva sindikata so ugotovili, da je tam, kjer so razviti samoupravni odnosi, razvito tudi vrednotenje proizvodnega in ustvarjalnega dela. Po zaslugi sindikata so se odnosi precej spremenili, saj bolje vrednotijo proizvodno delo in delo v težavnih delovnih razmerah, tako da kvalificirani delavci dobivajo v neposredni proizvodnji več kot delavci s srednjo strokovno izobrazbo. Kosovski sindikat se je odločil za dolgoročno in neposredno uresničevanje tega načela.

Predsednik sveta Zveze sindikatov Kosova Šefčet Jašari je v razpravi o sprejetju resolucije gospodarskega razvoja Kosova v tem letu dejal, da mora biti celotna opredelitev sindikata Kosova, pri čemer imajo organizacije združenega dela posebno mesto, usmerjena k še večjemu razvijanju in vrednotenju ustvarjalnosti, racionalizatorstva in inovatorstva pa vse do najbolj organiziranih oblik raziskovanj.

Kosovski sindikat se bo po 14. srečanju samoupravljalcev Rdeči prapor v Kragujevcu lotil številnih praktičnih ukrepov in akcij, da bi se položaj spremenil v vseh organizacijah združenega dela. Menijo tudi, da je malo storjenega, da bi tudi družbena priznanja prišla v prave roke in na tem področju bo treba prav tako nekaj storiti.

— Čaka nas, pravijo v kosovskem sindikatu, sistematično spremljanje in preučevanje ustvarjalnega dela v vzgojno-izobraževalnih organizacijah in prizadevanja za usmerjanje mladih v proizvodne poklice in gospodarno zaposlovanje kadrov. To vprašanje je poglavitno še zlasti zato, ker je na Kosovu približno 70 tisoč ljudi, ki čakajo na delo in to predvsem mladih, ki so končali srednjo šolo. To ustvarja možnost, da bi racionalno uporabili njihovo znanje in sposobnosti.

Zlasti pa si prizadevajo, da bi sprejete samoupravne akte dosledno uresničevali, ker, kot je bilo sklenjeno na seji sveta, v zadnjem času v nekaterih delovnih organizacijah slabi sistem nagrajevanja po delu in delovnih rezultatih in se uvaja sistem »plač«, kar pa seveda ovira ustvarjalno delo. Vse to so naloge, s katerimi se bo kosovski sindikat v prihodnjem obdobju resno ukvarjal, da bi načelo vrednotenja ustvarjalnega dela resnično zaživelo v vseh organizacijah združenega dela, samoupravnih in družbenopolitičnih skupnostih.

T. Kadič

Edvard Kardelj tovarišu Titu o razmerah v okupirani Ljubljani

Ti naši fantje delajo vse mogoče stvari

Z žico ograjena Ljubljana, racije, okupatorjevo nasilje, vse to so bili ukrepi, s katerimi je italijanski okupator želel uničiti osvobodilno gibanje slovenskega naroda in to zlasti v Ljubljani, ki je bila takrat srce in glava vseslovenskega odpora.

Tokrat objavljamo odlomke pisma Edvarda Kardelja Josipu Brozu Titu. To je pravzaprav eno najverodostojnejših pričevanj o Ljubljani v ilegali in o okupatorskih ukrepih proti narodnoosvobodilnemu gibanju v njej. Pismo je pisano 29. marca 1942, Kardelj pa je prispel v Ljubljano 14. marca in to z ilegalnimi dokumenti in v železničarski uniformi. Z njim je v Slovenijo pripotoval Ivan Maček-Matija.

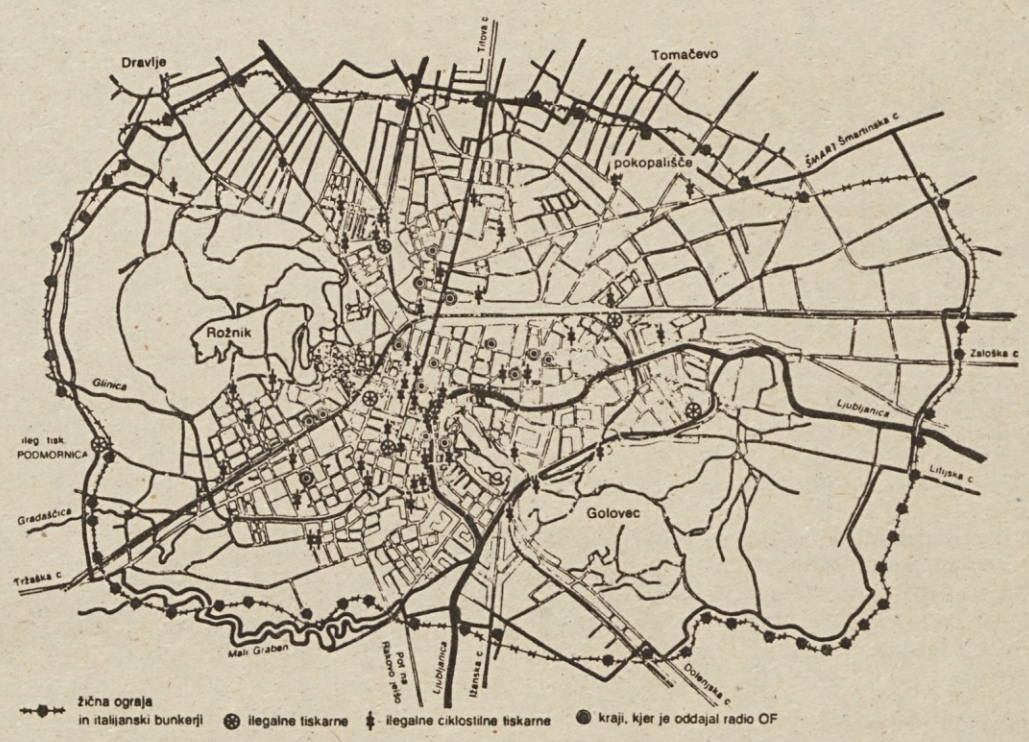

Zemljevid okupirane Ljubljane, na katerem je vrisana žica okoli mesta in italijanski bunkerji, ilegalne tiskarne in ilegalne ciklostilne tehnike ter kraji, od koder se je javljal radio OF »Kričač«. (Zemljevid je iz knjige Zgodovina Slovencev, stran 755.)

29. III. 1942

Dragi T.t.

Javljam se Ti po petnajstdnevnem bivanju v Sloveniji. Zaradi tukajšnjih italijanskih ukrepov prej ni bilo mogoče.

1. Meja je bila od 15. marca dalje popolnoma zaprta in imel sem srečo, da sem prišel dan prej. Možnosti gibanja so tukaj zelo težke. Mesto je v celoti ograjeno z žico, in sicer tako, da so predmestja od mesta odrezana ali pa vsaj razpolovljena. Določenih je samo nekaj prehodov na glavnih cestah. Dovoljenja za prehod se dobijo zelo težko, a na prehodu je poleg tega velika kontrola. Italijani so naredili vse to zares zelo vešče, tako da je težko najti kanale za prehod. Imamo samo enega 100 % zanesljivega (skozi katerega sva prišla v mesto jaz in Ang.(elo) (Ivan Maček-op.), toda tega čuvamo za najvažnejše partijske potrebe). Zdaj imamo težave s stotinami kandidatov za partizane, ki jih je mogoče zelo počasi spravljati skozi redke kanale. Žična ograja je na nekaterih mestih široka 6—100 m, poleg tega pa utrjena z mitraljeznimi gnezdi, zasedami itd. Racije po mestu so sedaj začasno prenehale. Trajale so neprekinjeno 3 tedne in vsak mestni okraj in vsaka hiša je bila preiskana vsaj 2—4-krat v teh 3 tednih. Zapirali so vse moške od 16—35 let, proti koncu pa tudi starejše. Po zaslugi predhodnih ukrepov Partije (zakamufliranje, bunkerji), ni padla nobena tehnična ali druga točka Partije ali OF in tudi ves važnejši kader se je rešil. Le iz najnižjega aktiva — pa tudi ta v glavnem iz OF — jih je uspelo Italijanom nekaj pobrati. Isto so naredili v Novem mestu (prav tako brez rezultata), sedaj pa delajo to po vaseh. Za vso to obsežno akcijo imajo Italijani sedaj v Sloveniji 90.000 vojakov! Teror je strašen, v nekaterih pogledih prekaša celo Nemce. V koncentracijsko taborišče so odvlekli čez 7000 moških (žena zelo malo), med njimi mnogo vidnih kulturnih delavcev in politikov (prof. Kidriča, Juša in Ferda Kozaka, Marušiča — nekdanjega bana itd.). Dan za dnem gorijo vasi okoli Ljubljane in v notranjosti. Italijani požigajo vse, kar je vstran od cest, da bi se partizani ne mogli prehranjevati in najti zavetja. Streljajo stalno. V teh 15 dneh so ustrelili po naglem sodišču 21 ljudi; po vaseh streljajo dnevno, brez obsodb, plenijo, ubijajo žene itd. Naše ljudi, ki jih zapro, pogosto strašno mučijo; slabo so naleteli zlasti Gašp.(er) (Tone Tomšič-op.) in tovariši... Zadnje dni so bile nove provale: dobili so 7—8 aktivistov Partije in »Varnostne službe«. K sreči vlada v Ljubljani tako množično ozračje, da so kljub mučenjem izdajalci redki celo med navadnimi aktivisti OF... Zato je naše gibanje po mestu otežkočeno. S stanovanjem ni slabo, vsaj za sedaj. No, Italijani so začeli tudi sredi Ljubljane požigati hiše, če sumijo, da bi moglo v njih kaj biti. Vendar je neprimerno bolje kot v Zagrebu. Italijani so sedaj prepovedali tudi uporabo koles od 1. aprila dalje pod pretnjo ustrelitve takoj na mestu. S tem hočejo preprečiti likvidacije izdajalcev, pri katerih so bili organi »Varnostne službe OF« najpogosteje na kolesih...

Nobena policijska zaščita ne reši tistih, ki jih vosovci vzamejo na »muho«

(...) Razpoloženje množic in splošen odnos političnih sil sta tukaj dejansko takšna, da ti srce prekipeva od zadovoljstva. Mislim, da ni nikjer v Jugoslaviji stanje tako ugodno kot pri nas (razen v Črni gori), po oblikah borbe sploh ne vem za podoben primer. Kar sem Ti iz Zagreba sporočil, ne samo da ni bilo pretirano, ampak le bleda slika dejanskega stanja. Iskreno povedano, nikoli v svojem življenju nisem mislil, da so Slovenci sposobni tako se boriti. OF je dejansko oblast, a ne samo v propagandističnem smislu, in sicer oblast v sami Ljubljani. To je mogoče zaradi neverjetne enodušnosti ljudstva, ki je sedaj — kljub beli gardi — večja kot kdajkoli, pa tudi zaradi dejansko pravilne politične linije tukajšnjih tovarišev... OF izdaja o raznih vprašanjih odloke, po katerih se množice tudi ravnajo. Na primer: davek OF prinaša 300.000—700.000 mesečnega dohodka OF v Ljubljanski pokrajini, brez Štajerske in Gorenjske. Zato so partizani relativno dobro opremljeni. OF je prepovedala sečnjo gozdov v korist Italije, prodajo hiš, zemlje itd. Italijanom... V kakšni meri je OF oblast, se vidi tudi po naslednjih dejstvih: Italijanom dosedaj kljub poskusom ni uspelo vzpostaviti niti ene svoje fašistične organizacije: ne sindikata, ne športne organizacije, ne omladinske ne študentovske — nič! Ko iščejo ljudi za funkcije, dobijo odgovor: se bojimo, da nas bo OF ubila, ne smemo. Odbori delavske enotnosti (t.j. delavski odbori OF) po tovarnah nastopajo prav tako ponekod že kot oblast. V ljubljanskih tovarnah so prisilili tovarnarje, da povišajo mezde kljub fašistični prepovedi. Tovarnarji se bolj bojijo OF kot italijanskih oblasti... No, vse to bi bilo nerazumljivo brez tako imenovane »Varnostne in obveščevalne službe OF« in Narodne zaščite... Ti fantje delajo vse mogoče stvari. Nekaj primerov: skoro dnevno padajo denuncianti, okupatorski hlapci itd. Nobena policijska zaščita ne reši tistih, ki jih vosovci (tako jim pravijo tukaj) vzamejo na »muho«. Vosovci pridejo v restavracijo z revolverji, prosijo navzoče, naj dvignejo roke, da jih legitimirajo, ako koga iščejo; aretirajo ljudi na cesti, jih odvedejo in zaslišujejo (poklicati Italijane na pomoč se prijeti ne upajo, ker je OF izdala odlok, da bo vsak na mestu ustreljen, če bi se obrnil za pomoč na okupatorske oblasti), delajo preiskave po hišah belogardistov, plenijo in zažigajo belogardistični material, kakega gestapovca zaslišujejo tudi čez noč zelo temeljito (sredi Ljubljane) itd... Podobne stvari dela Narodna zaščita, čeprav le vojaške narave. Prišli so n.pr. v italijanskih uniformah in s kamionom pred finančno direkcijo v sredini mesta, šli v zgradbo, postavili stražo, se legitimirali z nekimi listki in pobrali 45 pušk, mnogo municije, plinskih mask, uniform itd., in se nato odpeljali s kamionom. Na podoben način so s kamionom odpeljali iz Mestnega fizikata nad 100 odej itd. Z eno besedo, Ljubljana se večkrat drži za trebuh od smeha nad podobnimi akcijami in kar je še bolj važno: »Varnostne službe« se vsi bojijo kot hudiča, prav to pa daje — poleg »Narodne zaščite« in partizanov — OF značaj resnične oblasti ...

Italijanov se loteva velika panika

(...) Tako je sedaj stvar z OF, to pa ne pomeni, da je zmaga že tu. Nasprotno, ravno sedaj je prišel za OF najtežji čas... Sedaj gre za to: ali bo OF (Partiji) uspelo dvigniti vsenarodno vstajo, ali pa bodo Italijani z najbolj krvavim terorjem likvidirali OF kot oblast (seveda ne kot politično gibanje). Znaki so že tu. Italijani pripravljajo baje sedaj: razdelitev Ljubljane na 6 rajonov, ki bodo ograjeni z žico. Iz enega rajona v drugega se bo lahko šlo le na določenih mestih in s posebno dovolilnico. In drugo: konfinacija vseh moških od 18. do 35. leta ter vseh policistov, žandarjev, rezervnih oficirjev in študentov. Mi smo sklenili, da se v tem primeru odgovori z oboroženim odporom v sami Ljubljani... Italijani tudi pričakujejo nekaj podobnega, ker so se začeli mrzlično pripravljati na ulične borbe: utrjujejo vojašnice, gradijo na posameznih točkah v samem mestu barikade, žične ovire, mitraljezna gnezda itd. in loteva se jih velika panika. V takšni paniki delajo eno neumnost za drugo. Požgali so vasi, divjaško natrpali prebivalstvo (v kolikor ni pobegnilo) v taborišča, sedaj pa so jih naenkrat pognali nazaj, na pogorišča, pripeljali tudi nekaj hrane in isti vojaki jim pomagajo sedaj graditi hiše. Norišnica!

Ali pa z radijskimi aparati! Vsa Ljubljana se smeje. Naši imajo v samem mestu majhno oddajno postajo (»Kričača« — op.), ki se sliši v glavnem v Ljubljani. Že 5 mesecev ima 3-krat na teden 15 minut propagandistične emisije. Italijani se podijo za njo s celo vojsko. Nemci so poslali posebno gestapovsko ekipo, da jo iztakne — vse zaman. Niso je našli. Sedaj so pobrali vse radijske sprejemnike in tako rešili zadevo po italijansko. (...)

Nagradna križanka št. 8

Rešitve pošljite do 9. marca 1982 na naslov: TOZD DELAVSKA ENOTNOST Ljubljana, Celovška 43, s pripisom na ovojnici: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 8. Nagrade so 300, 200 in 150 dinarjev.

REŠITEV NAGRADNE KRIŽANKE ŠT. 6

ALASKA, MAAR, SPRTOST, MASTROIANNI, ARIOSTO, ESTRI, RTINA, VAL, TER, BERA, VARTA, SIVEC, KT, ARANCINI, BOTTICELLI, DITKA HABERL, RAE, ARARA, OLINT, JNA, NI, HALKA OA, DID, INKASO, LUSTERNA, DANTE, ALT, PAAR

IZŽREBANI REŠEVALCI NAGRADNE KRIŽANKE ŠTEV. 6

1. nagrada 300 din: Jože Cerovec, Gradis, Gosposvetska 29, 62000 Maribor;
2. nagrada 200 din: Joža Premerl, Kneza Koclja 51, 61000 Ljubljana;
3. nagrada 150 din: Bogdan Pfajfer, Vreskovo 2, 61420 Trbovlje.

Nagrade bomo poslali po pošti.

KAZALEC NA SONČNI URI

DE	SLA, POŽELENJE	ŠPORTNI VADITELJ	NAKODRANO SUKNO	MAKED. MOŠ. IME	NEKD. JAPONSKA PRESTOLNICA	SESTAVIL: R. N.	UPRAVLJAVEC KRMILA	ATOMSKA PEČ	KAMEN ZA BRUŠENJE KOSE	STVARNIK SVETA PRI EGIPČANIH	SZ MAGNETOGORSK OREMBURG URAL	RIMSKA PLEMIŠKA RODOVINA	RAZUM (lat.)	MERA ZA ŽITO, KOREC, MERNIK	KARDELJ EDVARD	DE	LASTNOST OBDELANEGA KAMNA	IT. PEVEC POPEVK (RENATO)
PLAT, DEL KNJIGE						VRELA VODA					PERGAMSKI KRALJ / MEHKONEBNI GLAS					OLGA RATEJ / ZGODNJE VINO		
TRAVNATA POVRŠINA, TRAVNIK						LASTNICA RESTAVRACIJE												
IZDELOVALEC VELIKIH SIT						NEKD. IT. PUBLICIST IN POLITIK (ERRICO)									DANSKI OTOK / PRAPREB. NA ZAKAVKAZJU			
MESTO V JUGOZAH. ROMUNIJI						IZRAELSKA LUKA / POPOTOVANJE PO AFRIKI				ČLAN ALIANSE, ZAVEZN. / AVSTR. FIL. IGRALKA (HEDY)								
REKA V PARIZU (naša pisava)					RIBJA KOŠČICA / ELEMENT HOJE				JUŽNOAM. TRAVNATA POKRAJINA / ŠVED. NARAVOSLOVEC					PEGE, MAROGE / DEBELA PALICA				
IVER, LESEN DROBEC							PISATELJ HANSSON / IGRALKA TKAČEVA				RIJEKA		UMETNA VODNA POT / PLAZILEC					
				IZRAELSKI PEVEC POPEVK (ABI)							KOTOR	STARINSKI IZRAZ ZA VRV	MUSLIM. SVETA KNJIGA / IZVIR					OČE
				ZORANA ZEMLJA / MURSKA SOBOTA				KOVAŠKO ORODJE / ANDREJ TOMIN								OBRATNA AMBULANTA / RADIJ		
														DRSTITEV				
											DALJŠE ČASOVNO OBDOBJE			MEDNAR. ZVEZA LETALSKIH DRUŽB (kratica)				

DE

Delavska enotnost, glasilo Zveze sindikatov Slovenije. List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. leta. Izdaja ČGP Delo — TOZD Delavska enotnost, 61000 Ljubljana, Celovška 43. List urejajo: Andrej Agnič, Ciril Brajer, Dušan Gačnik (glavni urednik in direktor TOZD), Sonja Gašperšič, Marjan Horvat, Ivo Kuljaj, Emil Lah, Rafael Lindič (tehnični urednik), Boris Rugelj, Sonja Seljak (redaktorica), Janez Sever, Peter Štefanič, Andrej Ulaga (odgovorni urednik, v. d.), Janez Voljč. Pomočnik direktorja TOZD Milan Živkovič. — Poštni predal 313-VI. Telefoni: glavni urednik in direktor TOZD 322-778, odgovorni urednik DE 313-942, pomočnik direktorja TOZD 322-778, tajništvo uredništva DE 313-942; naročniška centrala 323-951, 321-255, 311-956 in 321-574; založba DE Ljubljana, Dalmatinova 4, odgovorni urednik 322-975, 310-033 int. 335; uredništvo Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij, Ljubljana, Miklošičeva 26 326-754; servis za tovarniški tisk, Ljubljana, Celovška 43; ekonomsko-komercialni sektor, Ljubljana, Celovška 43 320-403, vodja 321-651; knjigarna-galerija, Ljubljana, Tavčarjeva 5 317-870, 312-691. Posamezna številka DE 10 din, letna naročnina je 520 din. Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo. Poštnina plačana v gotovini. Tisk Ljudska pravica, Ljubljana. **Založniški svet Delavske enotnosti:** predsednik Miran Potrč, člani: Tilka Blaha, Silva Bočaj, Urška Cvetko, Janez Čebulj, Majda Emeršič, Slavko Grčar, Janez Korošec, Edo Lenarčič, Mira Maljuna, Jože Ogrizek, Boštjan Pirc, Janez Prijatelj, Janko Sedonja, Vlado Šlamberger in Jože Varl.

Koncert pevskih zborov Združenih proizvajalcev strojegradnje

Vsa dvorana jim je pritegnila v pesmi

Naš narod je vedno rad pel. Pel je takrat, ko mu je bilo lepo pri srcu in tudi takrat, ko mu je bilo težko. Povprečen Slovenec s pesmijo proslavlja, pa tudi izraža svoje občutke. Ni jih bilo malo, posebno med drugo svetovno vojno, ki so tudi umirali s pesmijo na ustih.

Še danes imam živo pred očmi kmečkega fanta v vasi Djekše na Svinji planini na slovenskem Koroškem. V gostilni pri Kramarju smo se tistega novembra 1976. leta ustavili, da se okrepčamo, pa nas je poprosil, da zapojemo »eno našo, slovensko!«. Zapeli smo jo, nato pa je pel še on in ves čas so mu polzele debele solze po licih. Bilo je to le dan pred zadnjim preštevanjem slovenskega življa.

Takrat v Djekšah sem bil ganjen do solz, prejšnji petek — 12. februarja — pa sem bil ves nasmejan in lepo mi je bilo. Vzrok je bila zopet pesem. Pesem iz grl delavcev in delavk, dijakinj in rudarjev na prvem koncertu pevskih zborov sozda Združenih proizvajalcev strojegradnje.

V delavskem domu v Trbovljah je nastopilo sedem pevskih zborov iz šestih slovenskih krajev. V dvorani je zadonela delavska, narodna in revolucionarna pesem iz več kot sto grl. K vedremu razpoloženju pa so prispevali tudi godbeniki Delavske godbe iz Trbovelj pod taktirko Mihe Gunzka.

Mešani pevski zbor Litostroja iz Ljubljane (slika: M. Zidarič)

Za vse, ki smo preživeli ta večer v trboveljskem delavskem domu, je bil to lep in nepozaben večer. Znova smo se srečali s pesmijo, ki so jo peli tisti, ki jim glasba pomeni nekaj več kot povprečnemu Slovencu, ki sicer rad zapoje na veselici ali sindikalnem srečanju, zabavi, izletu, itd. Peli so ljudje, ki se redno shajajo v tovarniških dvoranah, raznih družbenih prostorih in drugod. Tam pridno vadijo, pa ne le za nastope ali zgolj zato, da bi dosegli visoko umetniško pevsko raven. Zberejo se preprosto zato, da pojejo. Petje jim pomeni to, kar drugemu šport, numizmatika, morda ročno delo. S svojo ljubeznijo do pesmi pa opravljajo tudi posebno poslanstvo. Ohranjajo slovensko pesem in jo izročajo rodovom, ki prihajajo.

To prvo srečanje pevskih zborov Združenih proizvajalcev strojegradnje je bilo posvečeno slovenskemu kulturnemu prazniku, Prešernovemu dnevu. Zato je tudi bila prva pesem, ki smo jo slišali in jo je zapel moški pevski zbor Strojne tovarne Trbovlje pod vodstvom Riharda Majcna, tista, ki nas je spomnila na največjega pevca našega naroda. Bila je to prešernova pesnitev »Zdravljica«, ki jo je uglasbil Ubald Vrabec. Zbor Strojne tovarne je sicer šele začel delovati, toda njegovi pevci že leta pojejo pri trboveljskem Oktetu, Svobodi II, Lovcih, mešanem pevskem zboru Slavček ali pri moškem pevskem zboru Zarja.

Trboveljske pevce so na odru zamenjale pevke ženskega pevskega zbora DPD Žiri. So delavke različnih organizacij združenega dela iz Žirov, med njimi pa tudi učenke srednjih šol. Kot vsi drugi zbori so se tudi one predstavile s tremi pesmimi. Zapele so tri narodne; Balado, Ko mi na Ojstrk pridemo in Primorski napjevi.

Moški pevski zbor Gostol sestavljajo delavci Tovarne strojev iz Tolmina. Fantje različnih starosti in poklicev so pod vodstvom pevovodje Franca Prezlja zapeli Teče, teče reka Soča, O večerni uri, svoj nastop pa so sklenili s pesmijo Triglav.

Iz Ribnice sta prišla nonet Vitra in kvartet Vre. Pevci kvarteta so delavci delovne organizacije Riko Ribnica, in ta organizacija je tudi mecen ženskega noneta. Ime Vitra so si dekleta izbrala iz domače govorice, pomeni pa osnovni element, iz katerega je stkano vsako leseno dno ribniškega rešeta. Nonet že osem let uspešno vodi njegova ustanoviteljica, profesorica glasbe Bernarda Kogovšek, ki je tudi vodja kvarteta Vre. Gledalci so z dogotrajnim aplavzom pozdravili nastop ribniških pevcev in pevk, ki je bil visoke umetniške vrednosti.

Delavci in upokojenci mariborske Metalne, med njimi tudi ena pevka, so se predstavili s priredbami narodnih pesmi ,Venite rožce, Planinarica in Na oknu glej. S svojim nastopom so nas navdušili in poželi so največji in najdaljši aplavz.

Kot zadnji od nastopajočih pevskih zborov je prišel na oder mešani pevski zbor Titovih zavodov Litostroj iz Ljubljane. Njihovo petje je v nekem smislu izražalo tradicije te tovarne, ki je ena prvih v povojni Jugoslaviji postavljala temelje socialističnemu združenemu delu. Zapeli so Udar na udar, Nocoj se mi je sanjalo in Pesem o svobodi.

Trboveljčani so se predstavili tudi z Delavsko godbo, ki je doma in po svetu požela že številna priznanja in najvišje uvrstitve. Ob njeni spremljavi so združeni zbori skupaj zapeli pesem Naša zemlja in pesem o Titu. Kot izvrsten solist pa se je predstavil tudi rudar Rihard Majcen, ki je sicer kot pevovodja vodil pevski zbor Strojne tovarne Trbovlje. Zapel je pesem Danila Bučarja Delavec, seveda ob spremljavi godbe na pihala. Ob koncu so godbi in pevcem pomagali tudi gledalci v dvorani, posebno ob zadnji pesmi — pesmi o Titu, tako da je vsa dvorana postala en sam oder.

Koncert je vsekakor uspel. Njegovi organizatorji, komisija za kulturo pri sozdu Združeni proizvajalci strojegradnje, pa si obetajo, da bo že prihodnje leto, na drugem srečanju, nastopilo še več zborov. Tega bi bili veseli vsi.

Jurij Popov

Moški pevski zbor Strojne tovarne Trbovlje pod vodstvom Riharda Majcna; Moški pevski zbor »Viktor Kagelj« Metalne Maribor; Ženski nonet »Vitra« delovne organizacije Riko iz Ribnice, ki ga vodi profesorica glasbe Bernarda Kogovšek; Moški pevski zbor Gostol, ki ga sestavljajo delavci Tovarne strojev iz Tolmina. (Slike: Marjan Zidarič)

FOTOAMATER NA OBISKU

Maks Dolinšek

Mnogo je takih, ki so se dolga leta zavzeto in z navdušenjem ukvarjali s fotografijo, pa se ne morejo pohvaliti s priznanji, diplomami in zvenečimi nazivi. Kljub temu pa so za slovensko fotografijo in njen napredek naredili izredno veliko. Težko je z enakimi merili ocenjevati nekoga, ki ima doma kup priznanj z raznih, tudi mednarodnih fotoamaterskih razstav, na drugi strani pa navdušenca, ki sicer nima vrhunskih dosežkov, je pa s svojim delom mnogim pomagal napraviti prve korake in jim posredoval svoje znanje in svojo ljubezen do fotografije. Najbrže ne bi bilo pravično zapostavljati ne enih ne drugih.

Maks Dolinšek, upokojeni učitelj z Raven na Koroškem je eden tistih, ki ga fotografija spremlja že od mladosti in mu je še zdaj, ko ima 72 let, še vedno v zabavo in razvedrilo.

»Za fotografijo sem se navdušil kot mlad učitelj v Ribnici na Pohorju. Pravzaprav že prej, ko sem še kot otrok opazoval turiste z vsemogočnimi fotoaparati,« je začel obujati spomine tovariš Dolinšek, »vendar je moje navdušenje dobilo pravo osnovo šele ob prvi plači, ko sem si lahko kupil za tiste čase kar dober fotoaparat. Še danes ga hranim za spomin.«

Mladega Dolinška so v začetku privlačevali pokrajinski motivi, nadvse pa zasneženi pohorski gozdovi in nad globokim snegom zakrpane stare kmečke hiše v odročnih hribovskih vaseh. Sem ter tja je fotografiral tudi ljudi, za katere Dolinšek še danes trdi, da imajo ljudje iz istega okolja tudi na obrazu nekaj skupnega. Enako delo, enako okolje, enak način življenja, podobne težave in radosti se jim, kot trdi Dolinšek, če že ne enako pa vsaj podobno vklešejo v obraz.

»Rad sem fotografiral tudi otroke in smučarje. Ko sem tehniko fotografije bolje spoznal, me je zgrabila velika želja, da bi zabeležil in s tem ohranil tisto naravo in način življenja, ki sem ga takrat doživljal in gledal okrog sebe. Doma sem s Pohorja in tiste kraje imam rad. Žal mi je bilo, ker se je vse tako hitro spreminjalo. Vsa lepota in romantika je neusmiljeno izginjala.«

Sledovi stotih let

Seveda je Dolinšek fotografije tudi sam razvijal, saj, kakor je dejal, ni mogel počakati teden dni, da bi mu fotografije naredil fotograf. Zato je prebiral strokovne knjge in revije. Učil se je in iskal.

A nobena pokrajinska fotografija mu ni bila dovolj všeč, z nobeno ni bil zadovoljen. Hotel je, da bi fotografija pokazala samo tisto, kar je videl tisti hip s svojim pogledom. Zraven pa še tisto, kar je ob tem doživljal in čutil. Tega seveda ni mogel doseči in dokler ni spoznal v bistvu omejenih možnosti izražanja s fotografijo, je bil, kot pravi, kar razočaran nad seboj.

Po drugi vojni, ko je prišel za učitelja na osnovno šolo oziroma gimnazijo na Ravne, je mnogo truda in prostega časa vložil v vzgojo mladih fotoamaterjev. Dolga leta je uspešno vodil fotokrožke ter prenašal svoje znanje in ljubezen do fotografije na stotine mladih, od katerih so mnogi dosegli lepe uspehe. Navdušenje je prenesel tudi na starejše na Ravnah in v drugih okoliških krajih. Že pred 30 leti so ustanovili svoj fotoklub, ki ga je Dolinšek dolga leta vodil oziroma v njem aktivno sodeloval. Mnoge tečaje in predavanja jim je pripravil.

»Tudi nekaj razstav smo imeli, vendar le v domačem kraju. Sicer pa smo fotografije objavljali v našem glasilu Fužinar. Honorar je šel seveda v klubsko blagajno.

Ne, drugam na razstave svojih fotografij nisem pošiljal. Ne vem zakaj... Najbrže mi je manjkalo samozavesti.«

Maks Dolinšek pa se s fotografijo ukvarja še danes. Njegovo iskanje izginjajočih zgodovinskih znamenitosti, ki so ga navduševale že v mladih letih, ga je leta 1953 pripeljalo med prve sodelavce takrat ustanovljenega ravenskega muzeja, kjer sodeluje še danes.

Mnoge zgodovinske zgradbe, stare kmečke hiše, nastajanje nove železarne in naselij so, vsaj kot dokument, ohranjene le po njegovi zaslugi.

Andrej Agnič